

**KREDİ MEKTUPLU DÖVİZ TEVDİAT HESABI SİSTEMİ
VE YENİDEN YAPILANDIRILMASI**

Bülent ÇETİN

**Danışman
Yrd.Doç.Dr.Yalçın KARATEPE**

Uzmanlık Yeterlilik Tezi

**Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü
Ankara, Mart 2004**

ÖNSÖZ

Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat hesapları ülkemizin döviz sıkıntısı yaşadığı dönemlerde bu sıkıntıların aşılmasında çok önemli rol oynamış ve zaman zaman yaşanan bu sıkıntıların giderilmesi yönünde önemli katkılar sağlamıştır. Ayrıca, söz konusu hesaplar uygulanmaya başladığı dönemden bugüne T.C. Merkez Bankasının döviz rezervleri içerisinde önemli bir kalem olarak yer almıştır.

Bu tez çalışması ile T.C. Merkez Bankasının döviz rezervleri içerisinde önemli bir yer tutan ve ülkemizde yaşanan iki büyük krizin aşılmasında önemli rol oynayan söz konusu hesapların yapısı, işleyişi, ilk günden bugüne kadar gösterdiği gelişim incelenmiş, bu hesapların daha etkin çalışabilmesi ve değişen şartlar doğrultusunda yeniden yapılandırılmasına ilişkin neler yapılması gerektiği konuları üzerinde durulmuştur.

Tez çalışması sırasında karşılaşılan en büyük zorluk, dünya’da benzer bir uygulamaya rastlanmadığından bankacılık ve finans literatüründe konuya ilişkin yok denecek kadar sınırlı sayıda kaynak bulunmasıdır. Bu nedenle çalışmada daha çok kurum içinde hazırlanmış rapor, brifing ve araştırmalardan yararlanılmıştır.

Bu tez çalışmasının amacı, Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı Sistemi’ni tanıtmak, bundan sonra konu ile ilgili araştırmalar için bir kaynak oluşturmak ve sistemin yeniden yapılandırılmasına ilişkin öneriler sunmaktır. Bu amaca yönelik olarak, çalışmanın her aşamasında yardımcı olan tez danışmanım Yrd.Doç.Dr. Yalçın Karatepe’ye, bu tez konusunda bana destek veren T.C. Merkez Bankası Banka Meclisi Üyesi Durmuş Yılmaz’a, İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü Genel Müdür Yardımcısı Jale Ataman’a, Değerlendirme Müdürü Kadir Özel’e ve başta Ayşe Şişli, Zuhâl Yücel ve Ahmet Murat Alper olmak üzere tüm Değerlendirme Müdürlüğü personeline ve Bilanço ve Hesapları İzleme Müdürlüğü Uzmanı Fulya Sevinç Oral’a teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
TABLO LİSTESİ.....	vii
ŞEKİL LİSTESİ.....	ix
KISALTMA LİSTESİ.....	x
ÖZET.....	xi
ABSTRACT.....	xiii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KREDİ MEKTUPLU DÖVİZ TEVDİAT HESABI SİSTEMİ.....	5
1.1. Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı Sistemi İle İlgili Yapılan Yasal Düzenlemeler.....	6
1.1.1. 1976-1980 Dönemi	6
1.1.2. 1981-1994 Dönemi.....	9
1.1.3. 1994 Sonrası Dönem.....	15
1.2. Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarındaki Gelişmeler.....	21
1.2.1. Müşteri ve Hesap Sayısındaki Gelişmeler.....	21
1.2.2. Toplam Mevduattaki Gelişmeler.....	23
1.2.3. Toplam Mevduatın Vade Yapısı.....	26
1.2.4. Faiz Oranlarındaki Gelişmeler.....	27
1.2.5. Toplam Döviz Tevdiat Hesapları İçinde Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesaplarının Yeri.....	31

İKİNCİ BÖLÜM

KREDİ MEKTUPLU DÖVİZ TEVDİAT VE SÜPER DÖVİZ

HESAPLARININ İŞLEYİŞİ.....	33
2.1. Hesap Açtırabilecek Kişiler	34
2.2. Hesap Türleri	35
2.3. Hesap Açılabilen Yabancı Para Cinsleri ve Asgari Tutarları.....	36
2.4. Hesap Açtırma	36
2.4.1. Yurt Dışından Hesap Açtırma.....	36
2.4.2. Yurt İçinden Hesap Açtırma.....	38
2.4.3. Diğer Bankalar Nezdindeki Döviz Tevdiat Hesabının T.C. Merkez Bankası'na Devredilerek Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat veya Süper Döviz Hesabı Açılması.....	39
2.5. Hesaplardan Para Çekilmesi	39
2.5.1. Yurt Dışından Para Çekme.....	39
2.5.2. Yurt İçinden Para Çekme.....	41
2.5.3. Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat veya Süper Döviz Hesabının Diğer Bankalara Devredilerek Karşılığında Döviz Tevdiat Hesabı Açılması.....	41
2.5.4. 18 Yaşından Küçükler Adına Açılmış Olan Hesaplardan Para Çekilmesi.....	42
2.6. Tahakkuk Eden Faizler.....	42
2.6.1. Faiz Ödenmeyen Durumlar.....	43
2.6.2. Faizlerden Kesilen Vergi ve Fonlar.....	44
2.6.3. Faiz Hesaplanması İçin Gereken Süre.....	44
2.7. Valör (Vade Başlangıç Tarihi).....	44
2.8. Vade	45
2.8.1. Hesaplarda Vade Değişikliği Yapılması.....	45
2.8.1.1. Faiz Kaybına Uğramadan Yapılan Vade Değişikliği.....	45

2.8.2.2. Faiz Kaybına Uğranılarak Yapılan Vade Değişikliği.....	46
2.9. Diğer Döviz Dönüştürme İşlemleri.....	46
2.10. Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat veya Süper Döviz Hesaplarına Banka, Posta İdareleri ve Bankaların Posta Çekleri veya Diğer Yollarla Gönderilen Havalelerde Yapılacak İşlemler	47
2.11. Birleştime İşlemleri	48
2.12. Kredi Mektubunun veya Süper Döviz Hesabı Cüzdanının Kaybedilmesi Durumunda Yapılacak İşlemler	49
2.13. Hesaplara İlişkin Masraf ve Komisyonlar.....	50
2.14. Vekaletname ile Para Çekilmesi.....	50
2.15. Hesap Sahibinin Ölümü Halinde Hesabın Durumu ve Yapılacak İşlemler.....	51
2.16. Pasaport veya Belge Değişikliğinde Yapılacak İşlemler.....	53
2.17. Adres Değişikliği Halinde Yapılacak İşlemler.....	53
2.18. Kredi Mektupları veya Süper Döviz Hesabı Cüzdanlarının Postadan Geri Dönmesi Halinde Yapılan İşlemler.....	54
2.19. Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabının Süper Döviz Hesabına, Süper Döviz Hesabının Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabına Dönüştürülmesi.....	55
2.19.1. Faiz Kaybına Uğramadan Yapılan Dönüştürme.....	55
2.19.2. Faiz Kaybına Uğranılarak Yapılan Dönüştürme.....	55
2.20. Yurda Kesin Dönüş Yapanların Durumu.....	56
2.21. Tek Hesabın Müşterek Hesaba Dönüştürülmesi	56
2.22. Müşterek Hesabın Tek Hesaba Dönüştürülmesi	57
2.23. Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesaplarıyla İlgili Uygulamalarda ve Hesap Sahiplerinin şahsıyla İlgili Doğacak İhtilaflarda Yetkili Yargı Organları.....	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KREDİ MEKTUPLU DÖVİZ TEVDİAT VE SÜPER DÖVİZ HESABI

SİSTEMİNİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI.....	58
3.1. KMDT ve SD Hesabı Sisteminin Yeniden Yapılandırılmasını Gerektiren Nedenler, Mevcut Yapıdan Kaynaklanan Sorunlar ve İşlem Süresinin Uzamasına Neden Olan Faktörler	60
3.2. Sistemin Daha Etkin Çalışabilmesi İçin Öneriler.....	62
3.2.1. İkili Hesap Sisteminin Ortadan Kaldırılması ve Tek Hesap Sistemi.....	63
3.2.1.1. Kredi Mektuplu Hesapların Uygulamadan Kaldırılmasının Ortalama Faiz Yüküne Etkisi.....	65
3.2.2. Hesap Açılabilen Dövizlerle İlgili Düzenlemeler.....	67
3.2.3. Yeni Vade Seçenekleri.....	69
3.2.4. Müşterek Hesap Uygulamaları.....	72
3.3. Müşteri Kayıtlarının Tutulması, İş Akışları ve Organizasyon Yapısına Yönelik Düzenlemeler.....	72
3.3.1. İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü Organizasyon Yapısı.....	72
3.3.1.1. İşçi Dövizleri (Federal Almanya) Müdürlüğü ...	73
3.3.1.2. İşçi Dövizleri (Diğer Ülkeler) Müdürlüğü.....	74
3.3.1.3. İşçi Sorunları ve Değerlendirme Müdürlüğü.....	74
3.3.1.4. Kontrol ve Yazışma Müdürlüğü.....	74
3.3.1.5. T.C. Merkez Bankası Şubeleri Tarafından Yürütülen İşçi Döviz İşlemleri.....	75
3.3.1.6. İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü ve Şubeler İşlem Hacmi.....	75
3.3.1.7. İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü İçin Yeni Bir Organizasyon Şeması.....	79
3.3.1.8. Şubelerin Organizasyon Yapısına Yönelik Düzenlemeler.....	81
3.3.2. Hesaplarla İlgili Kayıtların Tutulması.....	84

3.3.3. Kredi Mektubu ve Süper Döviz Hesap Cüzdanının Şekline İlişkin Düzenlemeler	85
3.4. Elektronik Bankacılık Uygulamaları, İnternet ve Telefon Bankacılığı'nın Kullanım İmkanları.....	86
3.4.1. İnternet Bankacılığı.....	87
3.4.1.1. İnternet Bankacılığına Bir Örnek: Türkiye İş Bankası.....	88
3.4.1.2. Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesap Sistemi ve İnternet Bankacılığı	90
3.4.2. Çağrı Merkezleri ve Telefon Bankacılığı.....	91

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER	94
KAYNAKÇA	99

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 1.1. 1976 Yılında Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarına Uygulanmak Üzere Belirlenen Faiz Oranları	8
Tablo 1.2. 01.05.1981 Tarihinde Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarına Uygulanmak Üzere Belirlenen Faiz Oranları....	10
Tablo 1.3. 03.07.1991 Tarihinde Belirlenen Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı Açılabilen Döviz Cinsleri ve Asgari Tutarları	15
Tablo 1.4. 15.07.1994 Tarihinde Belirlenen Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı Açılabilen Döviz Cinsleri ve Asgari Tutarları	16
Tablo 1.5. 02.08.1996 Tarihinde Süper Döviz Hesapları İçin Belirlenen Hesap Açma Limitleri ve Faiz Oranları.....	17
Tablo 1.6. Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesaplarında Müşteri ve Hesap Adedi.....	21
Tablo 1.7. Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesaplarının Gelişimi.....	24
Tablo 1.8. Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesaplarında Net Girişler.....	26
Tablo 1.9. TCMB Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesapları Faiz Oranları.....	28
Tablo 1.10. TCMB Süper Döviz Tevdiat Hesapları Faiz Oranları.....	29
Tablo 1.11. KMDTH, SDH, Türk Bankaları ve Uluslararası Piyasalardaki Faiz Oranları (Euro).....	29
Tablo 1.12. KMDTH, SDH, Türk Bankaları ve Uluslararası Piyasalardaki Faiz Oranları (USD).....	30
Tablo 1.13. 31 Aralık 2003 İtibariyle KMDT ve SD Hesaplarına Değişik Vadelerde Ödenen Basit Faizlerin Yıllık Bileşiği ve Tahvil Getirileri.....	30

Tablo 1.14.	Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesaplarının Toplam Döviz Tevdiat Hesapları İçindeki Yeri.....	31
Tablo 2.1.	Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesabı Açılabilen Asgari Döviz Tutarları.....	36
Tablo 3.1.	Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesaplarında Giriş-Çıkış-Net (Milyon Eur).....	64
Tablo 3.2.	Döviz Cinslerine Göre Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesaplarının Yıllar İtibariyle Bakiyesi.....	67
Tablo 3.3.	Döviz Cinslerine Göre Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesaplarının Bakiyesi ve Toplam İçindeki Payı	68
Tablo 3.4.	Muhabir Bankalar ve Şubelerin İşçi Dövizleri Hesapları İle İlgili İşlemlerinin Yıllar İtibariyle Adetleri.....	77
Tablo 3.5.	İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü İşlem Hacmi.....	78
Tablo 3.6.	İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğünün Yıllar İtibariyle İş Hacmi ve Kişi Başına Düşen İşlem Sayısı.....	79
Tablo 3.7.	Şubeler İşçi Dövizleri İşlem Adedi.....	82
Tablo 3.8.	Bankacılık Alanında Kullanılan Dağıtım Kanallarının İşlem Başına Maliyeti.....	86

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa No
Şekil 1.1. Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesaplarında Müşteri ve Hesap Adedi.....	23
Şekil 1.2. KMDT ve SD Hesaplarında Mevduatın Vade Gruplarına Göre Dağılımı	27
Şekil 1.3. Toplam Mevduatın Vade Gruplarına Göre Dağılımı	27
Şekil 3.1. Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarının Tasfiyesi Halinde Ağırlıklı Ortalama Faiz Oranları	66
Şekil 3.2. İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü Organizasyon Şeması	73
Şekil 3.3. İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü İçin Yeni Bir Organizasyon Şeması Önerisi	81

KISALTMA LİSTESİ

CHF	: İsviçre Frangı
DEM	: Alman Markı
FRF	: Fransız Frangı
GBP	: İngiliz Sterlini
İDGM	: İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü
KMDTH	: Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı
NLG	: Hollanda Florini
SDH	: Süper Döviz Hesabı
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TPKK	: Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu
USD	: Amerikan Doları

ÖZET

Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesapları, 1976 yılında ülkenin içinde bulunduğu döviz sıkıntısını aşmak ve yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının tasarruflarını ülke ekonomisine kazandırmak amacıyla T.C. Merkez Bankası nezdinde açılmaya başlanmıştır. 1994 yılında yaşanan ekonomik kriz nedeniyle dış borçlanmada yaşanan sorunların aşılması amacıyla Süper Döviz Hesabı uygulaması başlatılmıştır. İlk aşamada geçici bir uygulama olarak düşünülen Süper Döviz Hesabı uygulaması daha sonra sürekli hale getirilmiştir.

Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesaplarına uygulanan faiz oranları ve T.C. Merkez Bankası'na duyulan güven nedeniyle yurt dışında yaşayan hak sahiplerinden büyük ilgi görmüştür. Bu sayede ülkemizin döviz sıkıntısı yaşadığı dönemlerde bu sıkıntıların aşılması yönünde çok önemli katkılar sağlamıştır. Halen uygulanmakta olan ekonomik programın önemli bir parçası olan döviz rezervlerinin büyük bölümü de Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesaplarından oluşmaktadır.

Diğer taraftan, söz konusu hesapların işleyişine yönelik olarak uygulamanın daha etkin hale getirilebilmesi amacıyla zaman zaman değişiklikler yapılmıştır. Faiz oranları değişen ekonomik koşullara uygun olarak değiştirilmiş, gerekli görülen hallerde de yasal düzenlemeler yapılarak sistemin etkinliğini artırmak amacıyla adımlar atılmıştır.

Ancak, özellikle son on yılda Süper Döviz Hesaplarının devreye girmesi ve hesaplardaki ağırlığın bu yöne kayması, Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarının hak sahipleri açısından cazibesini her geçen gün kaybetmesi, bankacılık alanında kullanılan teknolojiye görülen gelişmenin söz konusu hesapların işletilmesine yönelik olarak yeterince kullanılamaması nedeniyle sistemin giderek hantallaşması, sisteme yönelik köklü bir yeniden yapılandırma ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

Bu çalışmada, yukarıda ifade edilen yeniden yapılandırma ihtiyacının çözümüne yönelik olarak, öncelikle sistemin bugünkü durumu ve işleyişi açıklanmış, mevcut yapının sorunları incelenmiş, sorunların çözümü için sistemin işleyişine ve organizasyona yönelik öneriler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca internet ve telefon bankacılığı gibi elektronik bankacılık uygulamaları incelenerek, Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesapları açısından kullanım olanakları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı, Süper Döviz Hesabı, İşçi Dövizleri, Yeniden Yapılandırma

ABSTRACT

Foreign Exchange Deposit Accounts with Credit Letter were introduced by Central Bank of the Republic of Turkey in 1976 in order to overcome the foreign exchange difficulties then experienced throughout the country and to benefit from the savings of the Turkish citizens living abroad. The Super Foreign Exchange Account practice was initiated in 1994 for the purpose of overcoming difficulties experienced in facilitating foreign loans due to the then prevailing economic crisis. Initially engineered as a temporary practice, the Super Foreign Exchange Account practice has been subsequently made permanent.

Foreign Exchange Deposit with Credit Letter and Super Foreign Exchange accounts attracted great interest from the right holders abroad due to the applicable interest and the confidence felt in the Central Bank of the Republic of Turkey. Thank to such practices, very important contributions were made to overcome the difficult periods experienced due to the lack of foreign exchange. An important part of the Foreign Exchange reserves that are an important part of the economic program still in force consist of the Foreign Exchange Deposit with Credit Letter and Super Foreign Exchange accounts.

Meanwhile, changes were made from time to time to make the practice aimed at the use of such accounts more effective. Interest rates have been updated parallel to changing economic conditions, and steps were taken to increase system efficiency through regulations when deemed necessary.

However, especially during the last ten years, the system became more and more clumsier thus arising a fundamental restructuring need for the system due to the introduction of Super Foreign Exchange accounts, shift of focus to these accounts, Credit Letter accounts gradually losing their

charm for right holders, and inability to sufficiently use the developments in technology used in banking sector for the use of such accounts.

This study reveals the current status and operation of the system aimed at the solution of the restructuring need expressed above, problems of the existing structure were examined, and proposals were made for the solution of problems aimed at system operation and organization. Electronic banking practices like the Internet and telephone banking were discussed and their uses studied for the Foreign Exchange Deposit with Credit Letter and Super Foreign Exchange accounts system.

Keywords: Foreign Exchange Deposit Account with Credit Letter, Super Foreign Exchange Account, Workers' Remittances, Restructuring

GİRİŞ

Çağdaş dünya'da yer alan ülkeler birbirleriyle ekonomik ilişki içerisinde. Söz konusu ekonomik ilişkiler nedeniyle ülkeler, kendi ulusal paraları dışındaki paralara ihtiyaç duyarlar. Gerek ülke dışından yapılan mal ve hizmet alımlarında, gerekse zaman zaman ihtiyaç duyulan dış borçlanmalarda genellikle uluslararası geçerliliği olan bir ülkenin parası kullanılır. Ayrıca Merkez Bankaları para ve kur politikalarını desteklemek, piyasalara güven vermek, ülkenin iç ve dış borç servisini gerçekleştirmek, dışsal şoklara karşı gerekli döviz likiditesini bulundurmamak gibi amaçlarla döviz cinsinden rezerv bulundurmaktadır. Bulundurulması gereken rezerv miktarı yukarıda belirtilen nedenlerle yakından ilgilidir (TCMB'de Rezerv Yönetimi, 2003, s.5).

Benzer amaçlarla rezerv bulunduran T.C. Merkez Bankasının döviz rezervleri, içinde bulunduğumuz günlerde tarihinin en yüksek seviyelerine ulaşmıştır. Ancak, yaklaşık 30 yıl geriye gidildiğinde rezervler açısından durumun bugünden çok farklı olduğu görülmektedir. 70'li yılların ortalarında, 1974 yılında düzenlenen Kıbrıs Barış Harekatı ve ardından Türkiye'ye uygulanan ekonomik ambargo, petrol fiyatlarında meydana gelen artış ve petrol açısından tamamen dışa bağımlı olan ülkenin ithalatının ve buna bağlı olarak döviz ihtiyacının artması, uygulanan ithal ikameci ekonomik politikalar nedeniyle ihracat mallarının ve ihracat gelirlerinin sınırlı olması gibi nedenlerle Türkiye döviz açısından çok önemli sıkıntılarla karşı karşıya kalmıştır. 1976 yılında Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) verilerine göre Türkiye'nin toplam rezerv miktarı -1,2 milyar USD civarındadır (Kumcu ve Pamuk, 2001, s.118). Aynı kaynaklarda o dönemde Türkiye'nin uzun vadeli ve uygun faizli yeni borç bulamaması halinde 1958 yılında olduğu gibi moratoryumla karşı karşıya kalabileceği yönünde görüşler yer almaktadır.

İçinde bulunulan bu durum dönemin yöneticilerini alternatif döviz kaynakları bulma yönünde arayışlara yöneltmiştir. Bu arayışlar dönemin

Maliye ve T.C. Merkez Bankası yöneticilerini yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının tasarruflarının ülke ekonomisine kazandırma yollarını aramaya sevk etmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası Batı Avrupa'nın imarı ve ekonomik olarak yeniden canlandırılması amacıyla bir çok ülkeyle birlikte Türkiye'den de binlerce kişi çalışmak için başta Almanya olmak üzere Batı Avrupa ülkelerine gitmiş ve zaman içinde önemli miktarlarda bir birikim sağlamıştır. Yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının bu birikimlerini ülke ekonomisine kazandırmak ve içinde bulunulan döviz darboğazını aşmak amacıyla 1976 yılında T.C. Merkez Bankası nezdinde Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesapları açılmaya başlanmıştır (TCMB Lira Dergisi, 2001, s.9).

Ülke dışında yaşayan işçilere ait tasarrufların ülke ekonomisine kazandırılmasının teşviki ile ilgili diğer ülke uygulamaları incelendiğinde, aracılık faaliyetlerinin sağlanması ve işçilere çeşitli ayrıcalıklar sunulmasında ağırlığın çoğunlukla özel sektörde olduğu, devletin bu rolü ancak bankacılık sisteminin henüz gelişme aşamasında olduğu ülkelerde üstlendiği görülmektedir. Dünya'da işçi gelirlerinden en büyük payı alan ve ekonomileri için işçi gelirlerinin oldukça önemli olduğu Hindistan, Pakistan, Portekiz, Brezilya, Ürdün, Yemen gibi ülkeler incelendiğinde işçi gelirlerine ilişkin çeşitli teşvik uygulamaları (vergi indirimi, düşük faizli konut kredisi, gümrük vergisi muafiyeti) görülmektedir (Ratha 2003). Merkez Bankası bünyesinde vadeli mevduat hesabı açarak işçi dövizlerinin ülke ekonomisine kazandırılması ve bu yolla rezerv birikimi sağlanması ise dünya'da yalnızca ülkemizde görülen bir uygulama olarak dikkat çekmektedir.

Geçtiğimiz 25 yılı aşkın zaman içinde Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesapları, T.C. Merkez Bankası döviz rezervleri içinde en önemli kalem olma özelliğini sürdürmüştür. Söz konusu hesaplar döviz yükümlülüğü açısından da bankanın bilançosunda en büyük payı oluşturmaya devam etmektedir. Bu hesaplar aracılığıyla dünya'da benzeri olmayan bir şekilde T.C. Merkez Bankası bünyesinde bir tür mevduat bankacılığı yapılmaktadır. İdeal olan T.C. Merkez Bankası nezdinde bu tür bir bankacılık faaliyetinin bulunmaması olmakla birlikte döviz rezervleri içindeki payı dikkate alındığında bir süre daha bu hesapların varlığını sürdürmesinin T.C. Merkez Bankası'nın likidite riski yönetimi açısından önemli olduğu

söylenbilir (TCMB'de Rezerv Yönetimi, 2003, s.12). Bu hesapların bir süre daha varlığını sürdüreceği ve geçtiğimiz son on yılda gerek bankacılık alanında yaşanan teknolojik gelişim, gerekse Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı sisteminin kendisinde meydana gelen değişimler dikkate alındığında bu hesapların işleyişine yönelik bir yeniden yapılandırma yapılması zorunlu hale gelmiştir. Bu amaçla bu çalışmada, öncelikle gerek akademik çevreler gerekse kamuoyu tarafından çok da iyi bilinmeyen Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı sisteminin tanıtılması, sistemin işleyişinin anlatılması ve yeniden yapılandırma çerçevesinde neler yapılabileceği konularının ele alınması amaçlanmıştır. Bu amaçla konu üç bölümde incelenmiştir.

“Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı Sistemi” adı verilen birinci bölüm iki alt bölümden oluşmaktadır. İlk alt bölümde kuruluşundan bu yana söz konusu hesap sistemine yönelik olarak yapılan yasal düzenlemeler hakkında bilgi verilmiştir. İkinci alt bölümde ise bu hesapların başlangıcından bugüne gösterdiği gelişim incelenmiş ve bu çerçevede hesap sayısı, müşteri adedi, mevduat miktarı gibi rakamsal büyüklüklere ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

“Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesaplarının İşleyişi” başlığını taşıyan ikinci bölümde ise, sistemin mevcut yapısında hesaplarla ilgili olarak işlemlerin nasıl gerçekleştirildiği konusu ele alınmıştır. Sistemin okuyucuya tanıtılması amacıyla bu bölümde kimlerin hesap açtırabileceği, hesapların nasıl açtırıldığı, hesaplara ilişkin taleplerin yerine getirilebilmesi için yapılması gerekenler gibi konular ele alınmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, ise sistemin bugünkü yapısında meydana gelen aksaklıklar ortaya konarak bu aksaklıkların ortadan kaldırılabilmesi amacıyla yapılabilecek yeniden yapılandırma çalışmaları konusu ele alınmıştır. Bu çerçevede, öncelikle hesap türleri ve hesap açılacak döviz cinsleri gibi konular ele alınarak bu konuda yapılabilecek düzenlemeler incelenmiş, ardından ise organizasyon yapısına ilişkin mevcut durum ve yeni bir organizasyon önerisi ortaya konmuştur. Bu bölümde son olarak internet ve telefon bankacılığı gibi teknolojik yenilikler hakkında bilgi verilerek, bu yeniliklerin Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesapları ile ilgili kullanım imkanları incelenmiştir.

Sonuç olarak, bu çalışmada Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesapları ve bu hesapların işleyişi ele alınarak bu konuda yapılabilecek yeni düzenlemeler incelenmiştir. Çalışmanın amacı mevcut sistemdeki aksaklıkları belirlemek, sistemin kendi içinde meydana gelen değişiklikler ve teknolojik yeniliklere göre yeniden düzenlenerek daha etkin ve hızlı hizmet vermesi için yapılabilecekleri ortaya koymaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KREDİ MEKTUPLU DÖVİZ TEVDİAT HESABI SİSTEMİ

Döviz Tevdiat Hesapları yurt içinde ya da yurt dışında yerleşik kişi ya da kuruluşların yetkili bankalar ya da özel finans kurumlarında vadeli ya da vadesiz olarak yabancı para cinsinden açtırmış oldukları mevduat hesaplarıdır (Artun, 1976, s.115).

Bankalar, Türkiye'de ve yurt dışında yerleşik kişiler adına T.C. Merkez Bankasının alım ve satımı yapılan dövizler üzerinden Döviz Tevdiat Hesabı açabilirler. Bu hesaplar üzerinde hesap sahipleri serbestçe tasarrufta bulunabilir. Hesap sahibi istemediği sürece hesabındaki dövizler Türk Lirasına çevrilemez. Bu hesaplara tahakkuk eden faizler, hesaba döviz olarak ilave edilir. Bu hesaplar istenildiğinde, Türk Lirası olarak da kullanılabilir. Ayrıca, bazı bankalarca yapılan uygulama gereği bu hesaplarda tutulan döviz, ilgililer isterlerse başka bir konvertibl döviz cinsinden efektif olarak da çekebilirler (Eğimli, 1999, s.4).

Döviz Tevdiat Hesapları, 3 Ocak 1975 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren TPKK Hakkında 17 Sayılı Karara İlişkin 105 Numaralı Tebliğ ile söz konusu kanunun 16. maddesinde yapılan bir düzenleme sonucu yeni bir uygulama olarak ortaya konmuştur. 26 Mart 1976 tarihli T.C. Merkez Bankası Banka Meclisi Kararı ile aynı yıl, bir yandan ülkenin içinde bulunduğu döviz darboğazının bir ölçüde aşılabilmesi için yurt dışındaki işçilerin Alman Bankalarında bulunan tasarruflarının yurda çekilmesi, diğer taraftan bu tasarruflarının değerlendirilmesine olanak sağlanması amacıyla ilk defa T.C. Merkez Bankası nezdinde açılmaya başlanmıştır.

TPKK Hakkında 30 Sayılı Kararla bu hususta düzenleme yetkisi T.C. Merkez Bankasına verilmiştir. Bu yetki çerçevesinde hazırlanan ve 13 Temmuz 1984 tarihinde yürürlüğe giren 1-A Sayılı T.C. Merkez Bankası

Genelgesi ile bu hesapların T.C. Merkez Bankası ve bankalar nezdinde açılmasına ve işlemlerine yönelik hükümler yeniden düzenlenmiştir.

Halen bu hesaplar TPKK Hakkında 32 Sayılı Karar İle Başbakanlık Hazine Müsteşarlığının 91-32/5 Sayılı Tebliğine İlişkin 1-M sayılı T.C. Merkez Bankası Genelgesine göre yürütülmekte olup, bu Genelgede, bugüne kadar ortaya çıkan sorunları gidermek, hukuki boşlukları doldurmak amacı ile zaman zaman değişiklikler yapılmaktadır.

Döviz Tevdiat Hesaplarına yatırılan dövizler T.C. Merkez Bankası'nın ve bankaların yükümlülükleri arasında yer almakta olup, ihracat gelirleri, görünmeyen işlemler nedeniyle yurda getirilen dövizler gibi diğer dövizlerden farklı bir nitelik taşımaktadır. Diğer bir ifade ile, Döviz Tevdiat Hesaplarındaki dövizler bir nevi yurt dışından ve yurt içinden sağlanan döviz kredileri mahiyetinde olup, yukarıda da belirtildiği gibi, bankalarca ödenmesi gereken bir borç kalemidir. Ödemeler dengesi bilançosunda yer alan işçi gelirleri ise, işçilerce kesin satışı yapılan dövizler olup, borç niteliği taşımamaktadırlar.

1.1. Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı Sistemi İle İlgili Yapılan Yasal Düzenlemeler

1976 yılında T.C. Merkez Bankası nezdinde açılmaya başlanan Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarına yönelik olarak ekonomik koşullar sonucu ortaya çıkan gereklerin yerine getirilmesi ve uygulamanın etkinleştirilmesi amacıyla zaman zaman yasal düzenlemeler yapılmıştır.

1.1.1. 1976-1980 Dönemi

Yurt dışında çalışan Türk vatandaşlarının, yabancı bankalarda bulunan tasarruflarını ülke ekonomisine kazandırmak, bu tasarrufların devlet güvencesi altında değerlendirilmesini sağlamak ve 1974 yılındaki Kıbrıs Barış Harekatı ve bunun sonucu Türkiye'ye uygulanan ekonomik ambargo ve petrol krizi nedeniyle ülkenin içinde bulunduğu döviz sıkıntısını gidermek amacıyla, T.C. Merkez Bankası Banka Meclisinin 26 Mart 1976 tarih ve 1383/10982 Sayılı Kararı ve bu karar üzerine oluşturulan sistem doğrultusunda hazırlanan T.C. Maliye Bakanlığının TPKK Hakkında 17 Sayılı Karara İlişkin 1 Nisan 1976 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Seri VII,

No 162 Sayılı Tebliği ile yurt dışında döviz geliri elde eden Türk vatandaşlarına T.C. Merkez Bankası nezdinde “Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı” açılması uygulamasına başlanmıştır. (TCMB Yıllık Rapor, 1979, s.59)

Bu tarihe kadar Türkiye'nin ödemeler dengesindeki cari işlemler açığının finanse edilmesinde önemli rol oynayan işçi gelirleri yanında, Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı sisteminin uygulanmaya başlanması ile işçi gelirlerine alternatif olarak kısa ve uzun vadeli döviz kredisi niteliğinde yeni bir kaynak yaratılmıştır.

Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı başlangıçta yurt dışında çalışan Türk vatandaşlarının yoğun olarak bulunduğu Almanya ile başlamış ve bu ülkede yaşayan ve döviz geliri elde eden Türk vatandaşlarının T.C. Merkez Bankası nezdinde hesap açtırabilmelerini ve hesaplarından para çekebilmelerini sağlamak amacıyla, T.C. Merkez Bankası ile Dresdner Bank AG arasında 17 Mayıs 1976 tarihinde yürürlüğe giren bir anlaşma yapılmıştır.

Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı sisteminin yürütülmesi amacıyla T.C. Merkez Bankası Kambiyo Genel Müdürlüğü bünyesinde “İşçi Dövizleri Müdürlüğü” kurulmuş ve 10 Mayıs 1976 tarihinde faaliyete geçmiştir.

Sistemin daha iyi tanıtılması ve Kredi Mektuplarının en kısa zamanda hesap sahiplerine ulaştırılmasını sağlamak amacıyla açılan T.C. Merkez Bankası Frankfurt Temsilciliği ise 18 Ekim 1976 tarihinde faaliyete başlamıştır.

Diğer taraftan, Almanya'nın tamamında ve Dresdner Bank A.G şubesinin bulunmadığı bölgelerde çalışmakta olan Türk vatandaşlarının da bu sistemden yararlanabilmelerini sağlamak amacıyla Alman Posta İdaresi ile de anlaşma yapılmış ve Deutsche Bundespost, Frankfurt nezdinde 3014 11-606 numaralı hesap açtırılmıştır.

Söz konusu Tebliğ ve Tebliğe ilişkin düzenlemeler uyarınca; yurt dışında döviz geliri elde eden Türk uyruklu kişiler, yurda getirilmesi mecburi olmayan ve T.C. Merkez Bankasınca alım-satım konusu yapılan konvertibl

dövizler karşılığında Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı açtırabilme imkanına sahip olmuşlardır.

Bu dönemde hesaplara vadelerine göre Tablo 1.1'de görülen oranlarda faiz verilmesi hükme bağlanmıştır.

TABLO 1.1. 1976 YILINDA KREDİ MEKTUPLU DÖVİZ TEVDİAT HESAPLARINA UYGULANMAK ÜZERE BELİRLENEN FAİZ ORANLARI

Vadesiz hesaplar için	% 7
1 yıl vadeli hesaplar için	% 9
2 yıl vadeli hesaplar için	%11

Kaynak: İDGM

Yine bu dönemde vadeli olarak açtırılan Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarından vadesi dolmadan kullanma olduğu takdirde, kullanılan kısmın hesapta kalış süresi vade grubundan hangisine isabet ediyorsa, çekilen kısım o oran üzerinden faize tabi tutulmuştur. Bu hesaplarda faizler, vadesizlerde yıl sonunda, vadelilerde ise vade dolum tarihinde döviz üzerinden tahakkuk ettirilmiş ve hesaba alacak kaydedilmiştir.

Hesap açtırmak isteyen hak sahipleri Almanya'da Dresdner Bank AG veya Deutsche Bundespost kanalıyla, Türkiye'de T.C. Merkez Bankası Şubelerine müracaatla ellerindeki efektifler karşılığında Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı açtırma işleminde bulunabilirler.

Hesap sahipleri Kredi Mektupları ile pasaportlarını Dresdner Bank A.G veya T.C. Merkez Bankası Şubelerine ibraz etmek suretiyle hesaplarından para çekebilirler. Ayrıca, hesap sahipleri Kredi Mektuplarını bir mektupla T.C. Merkez Bankasına gönderdiklerinde, mektupta talep edilen devir işlemleri T.C. Merkez Bankasınca yapılmaktadır.

Yurt içinde hesabından para çekmek isteyen hesap sahiplerine kolaylık sağlamak üzere T.C. Ziraat Bankası ile 25 Kasım 1976 tarihinde bir anlaşma imzalanmış ancak daha sonra hesap sayısının çok artması ve buna paralel olarak bazı sorunların ortaya çıkması nedeniyle bu anlaşma 1 Mart 1985 tarihinden itibaren yürürlükten kaldırılmıştır.

1.1.2. 1981-1994 Dönemi

İşçi dövizlerinin ülke ekonomisinde artan önemi, yurt dışında çalışan Türk vatandaşlarına daha iyi hizmet verebilmek ve karşılaştıkları güçlükleri ortadan kaldırmak, bu kişilerin yurt dışındaki bankalarda bulunan tasarruflarını daha büyük miktarlarda ve sürekli olarak artan bir ölçüde Türkiye'ye getirilmesini sağlamak suretiyle döviz girdilerini hızlandırmak amacıyla T.C. Merkez Bankası Banka Meclisi'nin 8 Eylül 1981 tarih ve 3624/13223 sayılı kararı ile "İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü" kurulmuştur. Bu tarihe kadar T.C. Merkez Bankası Kambiyo Genel Müdürlüğü'nce yürütülen Kredi Mektuplu Döviz Hesabı işlemleri bu tarihten itibaren İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğüne yapılmaya başlanmıştır ve halen söz konusu Genel Müdürlük tarafından yürütülmektedir (TCMB Yıllık Rapor, 1981, s.90).

Bu dönemde Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarının etkin bir şekilde tanıtılması ve Almanya'daki Türk vatandaşlarının sisteme olan ilgisini artırmak amacıyla Türk vatandaşlarının yoğun olarak yaşadığı bölgelerde Frankfurt Temsilciliğine bağlı 6 adet büro açılmasına karar verilmiş ve Berlin Bürosu 12 Kasım 1982, Düsseldorf Bürosu 14 Şubat 1983, Stuttgart Bürosu 12 Nisan 1983, Hamburg Bürosu 23 Haziran 1983, Münih Bürosu 23 Eylül 1983 ve Hannover Bürosu 15 Aralık 1983 tarihinde açılarak faaliyete geçmiştir (TCMB Yıllık Rapor, 1983, s.74).

Ayrıca 1983 yılında Hollanda'da yaşayan Türk vatandaşlarına da hizmet verilebilmesi amacıyla ABN Bank'la (daha sonra Amro Bank ile birleşerek ABN Amro Bank ünvanını almıştır) Dresdner Bank AG ile yapılan anlaşmanın bir benzeri imzalanmış ve 1984 yılında da Rotterdam Temsilciliği hizmete girmiştir.¹

Diğer taraftan, sistemin işleyişine hız kazandırmak amacıyla yürütülen, Dresdner Bank AG aracılığıyla para yatıran hak sahiplerinin Kredi Mektuplarının Frankfurt Temsilciliği ve diğer irtibat büroları tarafından düzenlenmesi uygulamasına Alman makamlarının olumsuz yaklaşımı nedeniyle Kasım 1984 tarihinde son verilmiştir.

¹ Söz konusu Temsilcilik ve İrtibat Bürolarından Rotterdam Temsilciliği ile Hannover ve Stuttgart İrtibat Büroları 31 Temmuz 1990, Hamburg ve Münih İrtibat Büroları 31 Temmuz 1991, Düsseldorf İrtibat Bürosu ise 31 Temmuz 1992 tarihinde kapatılmıştır. Frankfurt Temsilciliği ve Berlin İrtibat Bürosu ise faaliyetlerine devam etmektedir.

Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarının uygulamaya konulmasından itibaren ilk değişiklik 1981 yılında yapılmış ve T.C. Maliye Bakanlığı'nın 1 Mayıs 1981 tarih ve 17327 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Seri VII Sıra No 162/1 Sayılı Tebliği ile; başlangıçta süresi "yıl" olarak belirtilen faiz oranları "ay" olarak değiştirilerek yeniden saptanmış ve böylece hak sahiplerine 18 ay vadeli hesap açma imkanı getirilmiştir.

Vade sürelerinin ay olarak belirlenmesi ile söz konusu hesaplara Tablo 1.2'de gösterilen oranlarda faiz uygulanmaya başlanmıştır.

TABLO 1.2. 01.05.1981 TARİHİNDE KREDİ MEKTUPLU DÖVİZ TEVDİAT HESAPLARINA UYGULANMAK ÜZERE BELİRLENEN FAİZ ORANLARI

vadesiz hesaplar için	% 7
12 ay vadeli hesaplar için	% 10
18 ay vadeli hesaplar için	% 12
24 ay vadeli hesaplar için	% 14

Kaynak: İDGM

Başlangıçta yalnızca İdare Merkezi ve Temsilcilikler'de bulunan Kredi Mektubu düzenleme yetkisi 15 Ağustos 1983 tarihinden itibaren Şubelere de verilmiştir

T.C. Merkez Bankasının 13 Temmuz 1984 tarih ve 18457 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 1/A Sayılı Genelgesi ile "Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı Adı Altında Döviz Hesabı Açılmasına İlişkin Hükümler" bölümünde, söz konusu hesapların işleyişi ile ilgili hükümler yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile;

- hesap açtıracak kişilerin oturma veya çalışma müsaadelerine sahip olmaları gerektiği,
- tüzel kişiler ile Türkiye'de yerleşik kişilerden olup, yurt dışına turistik, ticari veya sair amaçlarla seyahat edenlerin hesap açtıramayacağı,
- hesap açtırabilmek için, yatırılacak döviz miktarının DEM.1.000.- veya eğiti konvertibl başka bir cins dövizden az olamayacağı, bu limitin altında olan faiz tutarlarının hesaba alınmayarak çek veya havale suretiyle hesap sahibine ödeneceği

hususları getirilmiştir. Bu Genelge ile ilk kez hesap açmak için bir asgari limit belirlenmiştir.

T.C. Merkez Bankasının 8 Aralık 1984 tarihinde yürürlüğe giren 1/E Sayılı Genelgesi ile, faiz oranları döviz cinslerine göre üç kategoride yeniden belirlenerek 1 Ocak 1985 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere indirilmiştir.

Aynı Genelge ile

- Genelge ekinde Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı açabilmek için, döviz cinslerine göre asgari limitler belirtilmiş,
- sürelerde yeniden yıl esasına dönmüş ve 18 aylık hesap açılmasına son verilmiştir.

Ayrıca vadesinden önce yapılan çekimlerde çekilen tutara vadesiz hesaplara uygulanan faiz oranı uygulanacağı hükmü kabul edilmiştir.

Bu genelgenin yürürlüğe girmesinde önce açılan hesaplara vadeleri dolana kadar eski genelge hükümleri uygulanacağı esası da getirilmiştir.

Temsilcilik ve İrtibat Büroları tarafından Kredi Mektubu düzenlemesi uygulamasının sona erdirilmesi sonucunda bütün Kredi Mektupları, İdare Merkezi tarafından düzenlenmeye başlanmış ve bu da bir yandan iş hacminin artmasına bir yandan da gecikmelere neden olmuştur. Bunun sonucunda 1985 yılından itibaren hesapların takibinde bilgisayar kullanımı için çalışmalar yapılmış ve 1985 Kasım ayından itibaren yeni açılan hesaplar doğrudan bilgisayar ortamında izlenmeye başlanmış ve eski hesaplar da bir program çerçevesinde bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun bazı maddelerini değiştiren, 11 Aralık 1985 tarih ve 18855 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 4 Ağustos 1985 tarih ve 3239 Sayılı Kanun ile Döviz Tevdiat Hesaplarına tahakkuk ettirilen faizlerden, Gelir Vergisi kesintisi yapılması uygulamasına geçilmiştir.

Yine T.C. Merkez Bankası'nın 6 Şubat 1986 tarih ve 19011 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 1/L Sayılı Genelgesi ile,

- 1 Ocak 1986 tarihinden sonra açılan veya bu tarihten sonra vadesi dolan ve yenilenen hesaplara tahakkuk ettirilecek olan faizler üzerinden ilgili kanun hükümleri uyarınca % 1 oranında vergi tevkifatı

ile tevkif edilecek vergi tutarının % 3'ü oranında Savunma Sanayii Destekleme Fonu kesintisinin yapılacağı ve aynı genelge ile;

- 1 ay içinde kullanılan hesap tutarı için faiz ödenmemesi

uygulaması getirilmiştir.

T.C. Merkez Bankasının 10 Nisan 1986 tarih ve 19074 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 1/O Sayılı Genelgesi ile;

- Bakanlar Kurulu'nun Kanun Hükmünde Kararnamesine istinaden, söz konusu hesaplara tahakkuk ettirilecek faizlerden herhangi bir vergi kesintisi yapılmayacağı

hükme bağlanmıştır.

31 Aralık 1987 tarih ve 19681 Mükerrer Sayılı ve 19 Şubat 1988 tarih ve 19730 Sayılı Resmi Gazete'lerde yayımlanan, sırasıyla, 87/12467 ve 88/12567 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarına tahakkuk edecek faizlerden % 5 oranında vergi kesintisi ile, 30 Aralık 1987 tarih ve 12468 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararının 3. Maddesi uyarınca da, tevkif edilecek vergi tutarının % 4'ü oranında Savunma Sanayii Destekleme Fonu Tevkifatı yapılması öngörüldüğünden, söz konusu vergi kesintisi ve fon tevkifatı olayının Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı sahiplerine yansıtılacağı hususu, 24 Mart 1988 tarih ve 19764 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 1/A-G Sayılı Genelge ile hükme bağlanmıştır.

Bu hükme göre,

- 1 Ocak 1988 tarihinden sonra açılan hesaplar ile bu tarihten sonra vadesi yenilenen hesaplara tahakkuk ettirilecek faizlerden % 5 oranında vergi tevkifatı ile tevkif edilecek vergi tutarının % 4'ü oranında Savunma Sanayii Destekleme Fonu Tevkifatı yapılmaya başlanmıştır.
- 1 Ocak 1989 tarihinden itibaren vergi oranının % 10'a, Savunma Sanayii Destekleme Fonu kesintisi oranının da % 5'e yükseltilmesi nedeniyle, T.C. Merkez Bankasında da 1 Ocak 1989 tarihinden sonra açılan veya vadesi yenilenen hesaplara tahakkuk ettirilecek faizlerden

% 10 oranında vergi tevkifatı ve bu tevkifatın % 5'i oranında da Savunma Sanayii Destekleme Fonu kesintisi yapılmaya başlanmıştır.

28 Aralık 1988 tarih ve 20033 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 1/A-M ile 1 Nisan 1989 tarih ve 20126 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 1/A-R Sayılı Genelgeler, hesaplara bir düzen vermek, rasyonel bir şekilde işletilmesini ve maliyetleri azaltmak amacıyla yayımlanmıştır.

1/A-R Sayılı Merkez Bankası Genelgesi ile;

- 15 Mayıs 1989 tarihi dahil, bu tarihten sonra 18 yaşından küçükler adına Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı açtılamayacağı, bu tarihe kadar açılmış olan hesapların devam edeceği, ancak küçüğün anne ve babasının birlikte T.C. Merkez Bankası şubelerine müracaatları halinde hesaplarından çekim yapılabileceği,
- 1 Nisan 1989 tarihinden itibaren vadesiz hesap açılmayacağı, daha önce açılmış hesapların ise, ilgililerin talimatına istinaden 1 veya 2 yıl vadeli hesaba dönüştürüleceği,
- 15 Mayıs 1989 tarihi dahil, bu tarihten sonra yalnızca USD, DEM, NLG, FRF ve CHF üzerinden hesap açılabilceği ve bu dövizlerin dışında diğer cins dövizler üzerinden açılmış hesapların ise, vadeleri sonunda hesap sahiplerinin isteğine göre kapatılacağı veya yukarıda belirtilen beş döviz cinsinden birisine dönüştürülebileceği,
- 15 Mayıs 1989 tarihi dahil, bu tarihten sonra açılan veya vadesi yenilenen hesaplardan vadesinden önce para çekilmesi halinde, çekilen miktara hesapta kaldığı süre için % 2 faiz oranı uygulanacağı,
- 15 Mayıs 1989 tarihinden itibaren Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarının 1 veya 2 yıl vadeli olarak açılabilceği

hükümleri getirilmiş olup, yine bu Genelge ile, Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarına tahakkuk ettirilen faiz oranları değiştirilmiştir.

17 Ağustos 1990 tarih ve 20608 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış bulunan 1/G Sayılı Genelge ile;

- yurda kesin dönüş yapmış olanlar,

- altı aydan fazla süre ile Türkiye’de oturanlar,
- hesaplarında Türkiye adresi bulunanlar,
- kamu kuruluşlarınca daimi veya geçici olarak yurt dışında görevlendirilenler,
- kamu ve özel sektörde yurt dışında kurulmuş büro ve temsilciliklerde çalışanlar,
- turistik, ticari veya sair amaçla seyahat edenler

adına Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı açtılamayacağı, açılmış olan hesapların ise, vadeleri sonunda faizsiz geçici bir hesaba alınmak suretiyle kapatılacağı hükümleri getirilmiştir.

7 Şubat 1991 tarih ve 20779 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 1/K Sayılı Genelge ile; 15 Şubat 1991 tarihinden sonra açılan veya daha önce açılmakla birlikte bu tarihten sonra vadeleri yenilenen Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarına vadeleri bitiminde uygulanacak faiz oranları yeniden belirlenmiştir.

Diğer taraftan, 16 Ağustos 1991 tarih ve 20962 Sayılı Resmi Gazete’de, 12 Ağustos 1991 tarihli ve 91/2074 ve 91/2075 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararları ile Döviz Tevdiat Hesaplarına yürütülen faizler üzerinden 1 Ocak 1992 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere % 25 olarak Gelir Vergisi stopajı yapılacağı hükmü yer almıştı.

Ancak, söz konusu madde hükmü, 31 Aralık 1991 tarih ve 21098 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 26 Aralık 991 tarih ve 91/2564 Sayılı Kararnamenin Ek Kararı ile yeniden tespit edilerek, Gelir Vergisi stopajının 1 Ocak 1992 tarihinden geçerli olmak üzere yine % 10 olarak uygulanacağı belirtilmiştir.

T.C. Merkez Bankasının 3 Temmuz 1991 tarih ve 20918 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren I-M Sayılı Genelgesi ile Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı açılabilen yabancı para cinsleri asgari limitleri Tablo 1.3 de görüldüğü şekilde yeniden tespit edilmiştir.

TABLO 1.3. 03.07.1991 TARİHİNDE BELİRLENEN KREDİ MEKTUPLU DÖVİZ TEVDİAT HESABI AÇILABİLEN DÖVİZ CİNSLERİ VE ASGARİ TUTARLARI

USD	2.500
DEM	5.000
FRF	15.000
NLG	5.000
CHF	5.000

Kaynak: İDGM

Genelgenin yürürlüğe girdiği tarihten önce açılmış olan ve belirlenen limitin altında olan hesaplar, vadeleri sonuna kadar eski uygulama çerçevesinde devam etmiştir. Ancak bu tarihten önce açıldığı halde vadesi bu tarihten sonra dolan ve belirlenen limitlerin altında kalan hesaplar, vadeleri uzatılmayarak tahakkuk eden faizleriyle birlikte faizsiz bir hesaba alınmış ve tasfiye edilmiştir. Yine aynı şekilde daha önce açılmış olmakla birlikte vadeleri bu tarihten sonra dolan hesaplara tahakkuk eden faizler için de hesap açılmamış ve faizsiz bir hesaba alınarak tasfiye edilmiştir.

32 Sayılı Karara ve Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın 91-32/5 Sayılı Tebliğine ilişkin I-V Sayılı T.C. Merkez Bankası Genelgesi 25 Haziran 1993 tarih ve 21618 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış ve 39. maddede yapılan düzenleme ile USD üzerinden açılan hesaplar için uygulanan faiz oranları yeniden düzenlenmiştir.

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu çerçevesinde 1 Ocak 1993 tarihinden sonra açılan veya vadesi yenilenen hesaplara tahakkuk ettirilecek faizlerden % 10 oranında vergi ve vergininin % 7'si oranında Savunma Sanayii Destekleme Fonu kesintisi yapılmaya başlanmıştır.

1.1.3. 1994 Sonrası Dönem

1994 yılında Türkiye'de yaşanan ekonomik kriz ve dış borçlanma imkanlarında görülen sıkıntılar sonucu yeni döviz kaynakları arama yoluna gidilmiş ve 1976 yılında Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat hesabı uygulamasının başlatılması ile benzer amaçlar doğrultusunda "Süper Döviz Hesabı" açılmaya başlanmıştır. 15 Temmuz 1994 tarih ve 21991 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 1-A/D Sayılı Genelge ile

uygulamaya konulan Süper Döviz Hesabı'nın özellikleri şu şekilde sıralanmıştır:

- Hesap açma limitleri DEM.50.000 ve USD. 25.000' dir.
- Hesaplar 3 yıl vadeli olup faiz oranı DEM için yıllık % 11, USD için ise yıllık % 8 dir.
- Tahakkuk eden vergilerden vergi ve benzeri yasal kesintiler yapılır.
- Hesaptan kısmi çekim yapılamaz. Ancak hesabın tümü çekilmek suretiyle vadeden önce hesap kapatılabilir. Bu durumda faiz verilmez.

Süper Döviz Hesabı başlangıçta geçici bir uygulama olarak düşünülmüş ve bu hesapların açılabilmesi için 31 Ekim 1994 son başvuru tarihi olarak belirlenmiştir. Ancak 28 Ekim 1994 tarih ve 22095 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 1-A/E Sayılı Genelge ile bu süre iptal edilmiş ve uygulama sürekli hale getirilmiştir.

Yine 15 Temmuz 1994 tarih ve 21991 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 1-A/C Sayılı Genelge ile Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı açılabilen yabancı para cinsleri asgari limitleri Tablo 1.4'de görülen limitlere göre yeniden düzenlenmiştir.

TABLO 1.4. 15.07.1994 TARİHİNDE BELİRLENEN KREDİ MEKTUPLU DÖVİZ TEVDİAT HESABI AÇILABİLEN DÖVİZ CİNSLERİ VE ASGARİ TUTARLARI

USD	1.000
DEM	2.000
FRF	10.000
NLG	2.000
CHF	2.000

Kaynak: İDGM

Hesaplardan yapılan Fon Payı kesintisi 1 Şubat 1995 tarih ve 22189 Resmi Gazete'de yayımlanan Bakanlar Kurulu kararı ile bu tarihten itibaren % 7 den % 10'a çıkartılmıştır.

12 Eylül 1995 tarih ve 22402 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak aynı gün yürürlüğe giren 1-A/K Sayılı Genelge ile GBP Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı açılabilen dövizler arasına alınmış ve faiz oranları da yeniden düzenlenmiştir.

Süper Döviz Hesaplarına uygulanan faiz oranlarında bir değişiklik yapılmamış ancak vadesinden önce çekilen tutarlar için % 2 faiz tahakkuk ettirilmesi kararlaştırılmıştır.

2 Ağustos 1996 tarih ve 22715 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak aynı gün yürürlüğe giren 1-A/S Sayılı Genelge ile Süper Döviz Hesabında hesap açma limitleri ve faiz oranları Tablo 1.5 deki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

TABLO 1.5. 02.08.1996 TARİHİNDE SÜPER DÖVİZ HESAPLARI İÇİN BELİRLENEN HESAP AÇMA LİMİTLERİ VE FAİZ ORANLARI

VADE	HESAP AÇMA LİMİTİ		FAİZ ORANI (%)	
	USD	DEM	USD	DEM
2 YIL	15.000	30.000	7,5	10
3 YIL	15.000	30.000	8	11

Kaynak: İDGM

Ayrıca bu genelge ile kısmi çekim sonucu asgari limitlerin altına düşmeyen hesapların vadesinin bozulmayacağı, vade bitim tarihinde çekilmeyen hesapların vadesinin yürürlükteki faiz oranı ile kendiliğinden uzayacağı ve Süper Döviz Hesabı sahiplerinin bu hesaplardan dolayı çeşitli kurum ve kuruluşlarca sağlanacak her türlü haktan yararlanacakları da hükme bağlanmıştır.

403 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 29. Maddesinde 4112 Sayılı Kanunla yapılan değişiklikle doğumla Türk vatandaşlığı kazanmış olup da, sonradan Bakanlar Kurulu kararı ile yabancı bir ülkenin vatandaşlığını kazanmış kişiler ve bunların kanuni mirasçılarında Türk vatandaşlarına tanınan haklardan yararlanacak olanlara özel bir belge verilmesi karara bağlanmıştır.

Bu değişikliğe istinaden çıkarılan ve 7 Kasım 1996 tarih ve 22810 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak aynı gün yürürlüğe giren I-A/V Sayılı genelge ile “4112 Sayılı Kanunla Saklı Tutulan Hakların Kullanılmasına İlişkin Belge” ye sahip kişilerde Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesabı açma hakkına sahip kişiler arasında dahil edilmiştir. Aynı genelge ile yurt dışında resmi ya da özel bir sosyal güvenlik kuruluşundan kendilerine havale gönderilen kesin dönüş yapmış kişilerin, limit üstü havaleler

karşılığında hesap açtırabilmeleri ve daha önce açtırmış oldukları hesapları kesin dönüş yaptıktan sonra da T.C. Merkez Bankası genelgesi çerçevesinde devam ettirebilmelerine imkan sağlanmıştır.

193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu çerçevesinde 1 Ocak 1997 tarihinden itibaren açılan veya vadesi bu tarihten sonra yenilenen hesaplara tahakkuk edecek olan faizlerden % 12 oranında gelir vergisi ve verginin % 10'u oranında fon payı kesintisi yapılmaya başlanmıştır.

1997 yılına kadar Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarına tahakkuk eden faizlerin tümüne limit altı ya da üstü olmasına bakılmaksızın yeni Kredi Mektubu düzenlenerek hesap sahibine gönderilmekteydi. Söz konusu uygulamaya 4 Haziran 1997 tarih ve 23009 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak aynı gün yürürlüğe giren I-M sayılı genelge ile son verilmiştir. Buna göre yalnızca T.C. Merkez Bankasınca açılacak hesaplara Kredi Mektubu düzenlenir hükmü getirilerek faizlere Kredi Mektubu düzenlenmesi işlemi uygulamadan kaldırılmıştır. Bunun yerine vade sonunda tahakkuk ettirilen vade faizlerinin anaparaya ilave edilmesi ve hesap sahibine hesabın son durumu hakkında bilgi mektubu gönderilmesi hususu karara bağlanmıştır. Ayrıca aynı genelge ile T.C. Merkez Bankasına özel anlaşmalı muhabir bankalarca hesaplardan bir defada yapılacak olan nakit ödemelere ve vekaletnameye istinaden yapılacak ödemelere limit koyabilme hakkı tanınmıştır.

1987 yılında İstanbul Şubesi ile İdare Merkezi arasında doğrudan erişim hattı (on line bağlantı) kurulmasıyla başlayan çalışmalar uzun bir süre devam etmiş ve 17 Mart 1997'de Van Şubesi ile tamamlanmıştır.

T.C. Merkez Bankası ve Fransa'da faaliyet gösteren Banque Du Bosphore ile 21 Mayıs 1997'de yapılan anlaşma ile adı geçen banka Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesaplarına para yatırılabilen ve Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarından para çekilebilen özel anlaşmalı muhabir bankalar arasına alınmıştır.

Aynı yıl T.C. Merkez Bankası İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenen bedelsiz ithal izinleri alınan bir kararla 4 Nisan 1997 tarihinden itibaren T.C. Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığına devredilmiştir.

Avrupa Birliği üyesi ölkeler arasında o dönemde devam eden parasal birlik çalışmaları çerçevesinde Alman Markı, Fransız Frangı, Hollanda Florini'nin Euro'ya dönüşme sürecinin başlaması nedeniyle, 21 Haziran 1998 tarih ve 23560 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan ve 1 Ocak 1999 tarihinde yürürlüğe giren 98/7 Sayılı Genelge ile Euro hesap açılabilen dövizler arasına dahil edilmiş ve Euro'ya geçiş sürecini kolaylaştırmak amacıyla DEM hesaplarına ödenen faiz oranı esas alınarak faiz oranları (CHF hariç) tüm döviz cinslerinde eşitlenmiştir.

Aynı genelge ile Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesabı ile ilgili hükümler benzer olmasına rağmen 1-M Sayılı T.C. Merkez Bankası Genelgesinin ayrı ayrı maddelerinde düzenlendiğinden, tekrarların ortadan kaldırılması ve uygulamanın sadeleştirilmesi için maddeler birleştirilmiştir

Ayrıca, Euro Süper Döviz Hesabı Cüzdanları ve Kredi Mektupları düzenlenmeye başlanmış ve özel anlaşma yapılan muhabirler ile T.C. Merkez Bankası arasında Euro ile ilgili anlaşmalar yapılmıştır.

Alman Maliye Bakanlığı tarafından 2000 yılı ortalarında T.C. Merkez Bankasında hesabı bulunan kişilere yönelik olarak başlatılan vergi incelemesinden sonra Süper Döviz Hesaplarına olan ilginin arttığı ancak hesap sahipleri arasında Süper Döviz Hesabı açma limitinin yüksek olduğu ve 1 yıl vadeli Süper Döviz Hesabı bulunmadığı gibi şikayetlerin yaygın olarak dile getirildiği gözlenmiştir. Bunun sonucunda 1-M Sayılı T.C Merkez Bankası Genelgesinde yapılan ve 24 Ekim 2001 tarih ve 24563 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren değişlikle 1 yıl vadeli Süper Döviz Hesabı açılabilmesi sağlanmış ve aynı genelge ile Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabına uygulanan faiz oranlarında indirimle gidilmiştir.

2 Ocak 2002 tarih ve 24628 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren TPKK Hakkında 32 Sayılı Karar ile Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı'nın 91-32/5 Sayılı Tebliğine İlişkin T.C. Merkez Bankası I/M Sayılı Genelgesi ile Euro üzerinden açılan Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarında faiz oranları 1'er puan düşürölmüştür.

1 yıl vadeli Süper Döviz Hesabı açma imkanı getirilmesi ve hesap açma limitinin düşürülmesi nedeniyle Euro ve USD üzerinden açılan Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesapları işlevini yitirmeye başlamıştır. 11 Şubat 2002 tarih, 24668 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2002/2 sayılı Banka Genelgesi ile Euro üzerinden açılan Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarına uygulanan faiz oranları 1 yıl vadeli hesaplarda 1 puan, 2 yıl vadeli hesaplarda 1,5 puan, USD üzerinden açılan Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarına uygulanan faiz oranları 1 yıl vadeli hesaplarda 1 puan, 2 yıl vadeli hesaplarda 2,5 puan düşürülmüştür.

4358 Sayılı Kanuna İlişkin II Sıra Nolu Vergi Kimlik Numarası Genel Tebliği hükümleri gereğince yurda kesin dönüş yapan Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesabı sahiplerinin hesaplarının bilgisayar ortamında vergi kimlik numarasıyla takip edilebilmesini teminen gerekli yazılım programı yapılmış ve Mart ayında Türkiye adresli yaklaşık 7.000 hesap sahibine vergi kimlik numaralarını kaydettirmeleri için duyuru gönderilmiş, hesap sahiplerinin büyük çoğunluğunun vergi kimlik numaraları kaydedilmiştir.

Almanya’da yaşayan ve Dresdner Bank aracılığıyla işlem yapan hesap sahipleri 2000 yılı ortalarında Alman makamları tarafından başlatılan bir inceleme sonucu T.C. Merkez Bankası nezdinde bulunan hesapları ile ilgili olarak çeşitli vergi sorunları ile karşı karşıya kalmışlardır. Bunun sonucunda söz konusu banka üzerinden yapılan işlemlerde önemli bir azalma gözlenmiş ve hesap sahipleri Dresdner Bank AG aracılığıyla işlem yapmaktan kaçınmışlardır. Bu nedenle karşılıklı anlaşma ile T.C. Merkez Bankası ve Dresdner Bank AG arasındaki işçi dövizlerine yönelik özel muhabirlik anlaşması sona erdirilmiştir. Varılan anlaşma sonucu Dresdner Bank AG aracılığıyla para yatırma işlemleri 30 Haziran 2002’de, para çekme işlemleri ise 30 Haziran 2003’te sona ermiştir.

Yine yukarıda bahsedilen nedenler çerçevesinde Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesapları arasındaki faiz marjı korunmak suretiyle faiz maliyetlerinin azaltılması düşünülerek 1 Nisan 2002 tarih ve 24713 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 2002/3 Sayılı T.C. Merkez Bankası Genelgesindeki değişiklikle faiz oranları yeniden düzenlenmiştir.

1.2. Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesaplarındaki Gelişmeler

1.2.1. Müşteri Ve Hesap Sayısındaki Gelişmeler

Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarının açılmaya başlandığı 1976 yılından itibaren hesap kartlarıyla izlenen hesaplar 1985 yılından itibaren bilgisayar ortamına aktarılmaya başlanmış ve bu işlem 1989 yılı başlarında tamamlanmıştır. Bu nedenle hesapların kartlı sistemle takip edildiği 1976-1989 yılları için müşteri ve hesap sayısı ile ilgili sağlıklı bir veri bulunmamaktadır. 1990 yılından itibaren müşteri sayısı ve hesap adedine ilişkin gelişmeler ise Tablo 1.6'da sunulmuştur.

TABLO 1.6. KREDİ MEKTUPLU DÖVİZ TEVDİAT VE SÜPER DÖVİZ HESAPLARINDA MÜŞTERİ VE HESAP ADEDİ

YILLAR	MÜŞTERİ ADEDİ			HESAP ADEDİ		
	KMDTH	SDH	TOPLAM	KMDTH	SDH	TOPLAM
1990	273.477	-	273.477	778.108	-	778.108
1991	223.797	-	223.797	685.949	-	685.949
1992	206.591	-	206.591	555.895	-	555.895
1993	214.602	-	214.602	542.542	-	542.542
1994	226.861	9.667	236.528	573.230	10.296	583.526
1995	239.666	17.504	257.170	625.756	20.333	646.089
1996	247.926	30.563	278.489	658.004	37.233	695.237
1997	252.057	38.645	290.702	607.007	50.409	657.416
1998	248.549	44.715	293.264	546.160	60.282	606.442
1999	236.956	46.597	283.553	476.565	63.424	539.989
2000	230.871	54.736	285.607	432.765	75.240	508.005
2001	214.346	67.073	281.419	355.150	94.243	449.393
2002	192.615	111.279	303.894	268.729	165.170	433.899
2003	165.495	137.812	303.307	189.339	219.310	408.649

Kaynak: İDGM 2003 Yıllık Değerlendirme Raporu

17 Ağustos 1990 tarihinde yapılan bir değişiklikle yurt dışında kamu kuruluşlarınca görevlendirilmiş bulunanların, kamu ve özel sektör kuruluşlarının yurt dışındaki büro ve temsilciliklerinde çalışanların ve yurda kesin dönüş yapmış olanların söz konusu tarihten itibaren bu hesaplardan yararlanamayacakları gibi vade bitiminde de hesaplarını kapatma zorunluluğunda olmaları ile birlikte 1991 yılında yaşanan Körfez Savaşı'nın

Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı bulunan müşteri sayısını ve dolayısıyla hesap sayısını önemli ölçüde etkilediği gözlenmektedir. 1990 yılında 273.477 olan müşteri sayısı 1992 yılına gelindiğinde 206.591'e gerilemiştir. Aynı dönemde hesap sayısı da 778.108 den 555.895'e düşmüştür. Daha sonra DEM üzerinden açılan hesaplara uygulanan faiz oranının yükseltilmesi ve körfez krizinin etkilerinin kaybolması ile birlikte Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarında müşteri ve hesap sayısı yeniden artış trendine girmiş ve 1994 yılında müşteri sayısı 226.861'e hesap sayısı da 573.230'a yükselmiştir.

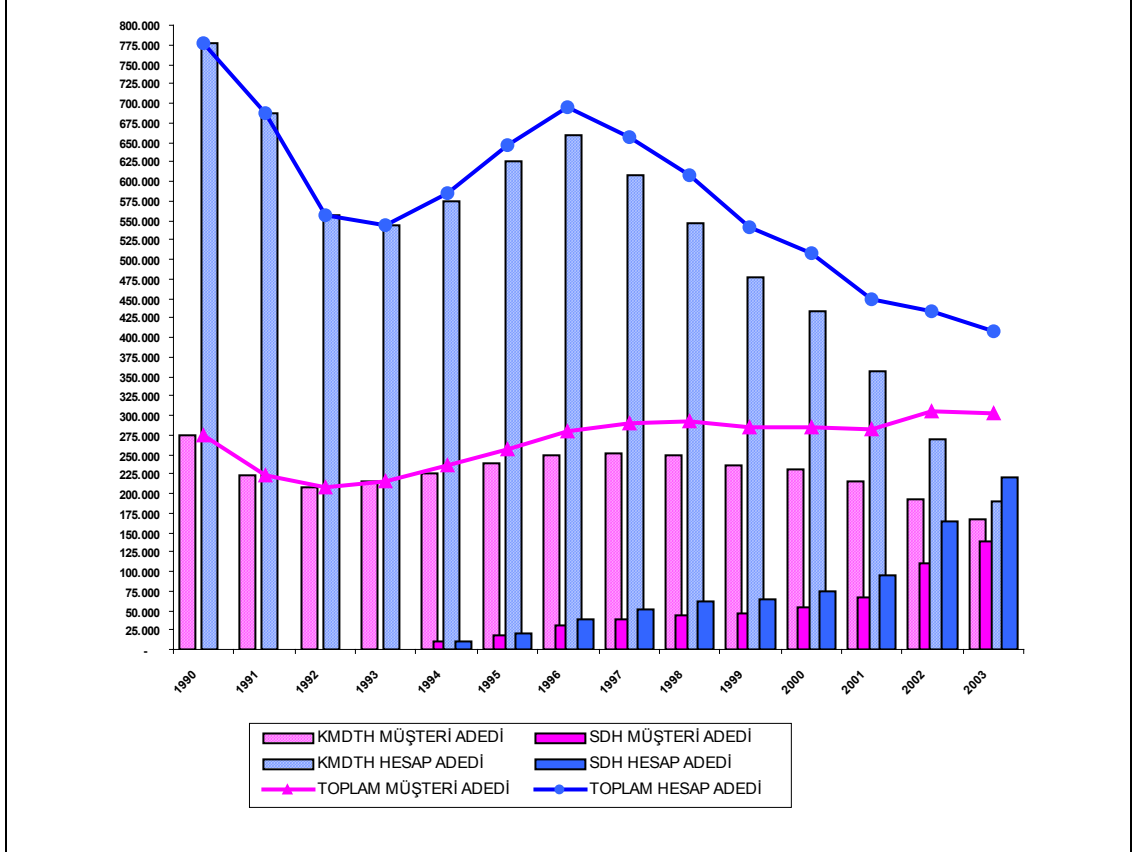
1994 yılında Süper Döviz Hesabı uygulamaya konulduktan sonra yüksek faiz getirisi nedeniyle hak sahipleri tarafından yoğun ilgiyle karşılanmış ve bu hesap türünü tercih eden müşteri sayısı sürekli olarak artmıştır. Uygulamaya konulduğu yılda 9.667 olan müşteri sayısı 1997 yılında 38.645'e aynı dönemde hesap sayısı da 10.296'dan 50.409'a ulaşmıştır.

4 Haziran 1997 tarih ve 23009 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren I-M Sayılı Genelge ile yapılan önemli bir değişiklikle bu tarihten itibaren hesaplara tahakkuk eden faizler için Kredi Mektubu düzenlenmemesi ve hesap sahiplerine vade sonunda bilgi mektubu gönderilmesi uygulamasına geçilmiştir. Faizler için yeni Kredi Mektubu düzenlenmemesi ile hesap sayısında önemli bir azalma olmuş ve 1997 de 607.007 olan Kredi Mektubu sayısı 2003 yılı sonunda 189.339 olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca, 2000 yılı sonunda DEM, NLG ve FRF üzerinden açılmış hesaplardan aynı valörlü olanların birleştirilmek suretiyle Euro hesaplara dönüştürülmesi ve Süper Döviz Hesabı limitinin altında olan birden fazla Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabınının birleştirilerek Süper Döviz Hesabına çevrilmesi gibi nedenlerin de Kredi Mektubu sayısında meydana gelen düşüşte önemli etkenler olduğu düşünülmektedir.

1997 yılından sonra da aradaki faiz farkı nedeniyle Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarına olan ilgi azalmaya devam etmiş ve bu hesap türündeki müşteri sayısı her geçen yıl biraz daha azalırken Süper Döviz Hesabındaki müşteri ve hesap sayısı sürekli olarak artmıştır. 1997 yılında 38.645 olan Süper Döviz hesabı bulunan müşteri sayısı 2003 yılı sonunda 137.812'ye ulaşırken, Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı bulunan müşteri sayısı ise 252.057'den 165.495'e gerilemiştir. 1997-2003 döneminde açık

bulunan Süper Döviz Hesabı sayısı da 50.409'dan 2003 yılı sonu itibariyle 219.310'a ulaşmıştır.

Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabından Süper Döviz Hesabına geçiş eğilimi 2003 yılında da aynı yönde devam etmiştir.(Şekil 1.1)

Şekil 1.1. Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesaplarında Müşteri ve Hesap Adedi

Kaynak: IDGM 2003 Yıllık Değerlendirme Raporu

1.2.2. Toplam Mevduattaki Gelişmeler

1976 yılında uygulamaya konulmasından itibaren T.C. Merkez Bankasına duyulan güven, faiz oranlarının yüksekliği ve yurda kesin dönüş yaptıktan sonra da hesaplarını T.C. Merkez Bankasında değerlendirmeye devam etme imkanının bulunması gibi nedenlerle Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarına olan ilgi giderek artmıştır. 1994 yılında daha yüksek faiz getirili bir hesap türü olan Süper Döviz Hesabı uygulamaya konulmuş ve bu tarihten sonra hesap sahipleri Tablo 1.7'de görüldüğü üzere tercihlerini Süper Döviz hesabı yönünde kullanmaya başlamışlardır.

TABLO 1.7. KREDİ MEKTUPLU DÖVİZ TEVDİAT VE SÜPER DÖVİZ HESAPLARININ GELİŞİMİ (Milyon EUR)

YILLAR	KMDTH				SDH					GENEL TOPLAM
	BİR YIL VADELİ	İKİ YIL VADELİ	TOPLAM KMDTH	Genel Toplama Oranı %	BİR YIL VADELİ	İKİ YIL VADELİ	ÜÇ YIL VADELİ	TOPLAM SDH	Genel Toplama Oranı %	
1990	598,4	5.196,8	5.795,2	100,0	-	-	-	-	-	5.795,2
1991	432,8	4.569,6	5.002,4	100,0	-	-	-	-	-	5.002,4
1992	472,4	4.781,4	5.253,7	100,0	-	-	-	-	-	5.253,7
1993	592,2	5.584,6	6.176,7	100,0	-	-	-	-	-	6.176,7
1994	662,0	6.226,2	6.888,2	94,1	-	-	433,2	433,2	5,9	7.321,4
1995	731,8	6.847,7	7.579,4	89,5	-	-	888,2	888,2	10,5	8.467,6
1996	770,2	7.143,7	7.913,9	83,2	-	136,6	1.458,0	1.594,6	16,8	9.508,5
1997	805,9	7.408,7	8.214,6	78,9	-	362,5	1.833,8	2.196,3	21,1	10.411,0
1998	781,5	7.492,3	8.273,7	75,7	-	537,4	2.121,5	2.658,9	24,3	10.932,6
1999	691,5	7.140,7	7.832,1	73,0	-	635,9	2.266,3	2.902,2	27,0	10.734,4
2000	695,2	6.979,1	7.674,3	67,2	-	994,7	2.749,6	3.744,3	32,8	11.418,6
2001	656,8	6.572,6	7.229,4	58,9	188,6	1.530,3	3.319,7	5.038,6	41,1	12.268,0
2002	424,4	5.075,5	5.500,0	40,7	1.173,3	2.450,3	4.402,7	8.026,2	59,3	13.526,2
2003	283,7	3.276,6	3.560,3	25,7	2.030,1	3.067,7	5.180,1	10.277,9	74,3	13.838,2

Kaynak: İDGM 2003 Yıllık Değerlendirme Raporu

Toplam mevduat 1976 yılından 1989 yılına kadar sürekli olarak artış göstermiştir. 1989 yılından sonra hesaplarda net girişlerin hızlı bir şekilde eksiye dönmesi nedeniyle toplam mevduat miktarında azalışlar gözlenmiştir. 1989 yılı ortalarında başlayan düşüş eğiliminde 15 Mayıs 1989 tarihinde hesap açılabilen döviz cinslerinin 5 döviz ile sınırlanması ve diğer dövizler üzerinden açılan hesapların vadeleri dolduğunda tasfiye edilmesi, faiz oranlarının düşürülmesi, 17 Ağustos 1990 tarihinde yapılan bir değişiklikle yurt dışında kamu kuruluşlarınca görevlendirilmiş bulunanların, kamu ve özel sektör kuruluşlarının yurt dışındaki büro ve temsilciliklerinde çalışanların ve yurda kesin yapmış olanların söz konusu tarihten itibaren bu hesaplardan yararlanamayacakları gibi vade bitiminde de hesaplarını kapatma zorunluluğu olmaları vb. nedenlerin etkili olduğu düşünülmektedir. 1991 yılında yaşanan körfez krizinin yaratmış olduğu belirsizlik ortamı hesaplardan o güne kadar görülmemiş boyutlara varan para çekilişlerine yol açmış ve bu da geçici de olsa Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesapları bakiyesinde önemli bir düşüş yaratmıştır.

1991 yılı Ocak ayında yoğun olarak yaşanan Körfez Savaşı paniğinin yarattığı olumsuz ortamın giderilmesi, büyük boyutlarda çekilen tasarrufların sisteme yeniden kazandırılabilmesi amacıyla DEM'e uygulanan faiz oranları yükseltilmiştir. Faiz oranlarındaki yükseliş ve savaş tedirginliğinin ortadan kalkması ile 1992 yılından itibaren toplam mevduat miktarı yeniden yükselmeye başlamış 1998 yılına kadar sürekli artmıştır. 1998 ve 1999 yıllarında yaşanan net çıkışlarda o yıllarda özel ticari bankaların döviz hesaplarına uyguladığı yüksek faizlerin ve islami sermayeli kuruluşların yüksek kar payı vaadiyle özellikle yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarından önemli miktarda para toplamasının etkili olduğu düşünülmektedir. 1999 yılında yaşanan düşüşün ardından tekrar artış eğilimine giren toplam mevduat tutarı 2002 yılı sonunda 13.526,2 milyon Euro' ya, 2003 yılın sonunda ise 13.838,2 milyon Euro' ya ulaşmıştır.

Toplam mevduatın genel olarak artış eğiliminde olmasının en önemli nedeni olarak hesapların büyük çoğunluğunun vadeleri sonunda kapatılmayıp faizleri ile birlikte yenilenmesi göze çarpmaktadır. Tablo 1.8'de yıllar itibariyle Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesaplarında gerçekleşen giriş ve çıkış rakamları verilmiştir. Tablo 1.8'de de görülebileceği gibi hesaplardan zaman zaman net çıkış yaşansa da tahakkuk eden faizler çekilmeyerek hesapta bırakılmak suretiyle yenilendiğinden toplam mevduattaki artış eğilimi devam etmektedir.

Tablo 1.8 de belirtildiği gibi 1994 yılında Süper Döviz Hesabının uygulamaya konulması ile birlikte Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarına olan ilginin azaldığı ve hesap sahiplerinin daha yüksek faiz getirisi nedeniyle tercihlerini Süper Döviz hesaplarından yana kullandıkları gözlenmektedir. Bu gelişmeye paralel olarak Süper Döviz Hesabının toplam mevduat içindeki payı 2003 yılı sonunda % 74,3'e yükselmiştir. Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarına uygulanan faiz oranı ile Süper Döviz Hesaplarına uygulanan faiz oranları arasındaki farkın giderek açılması ve 2001 yılında 1 yıl vadeli Süper Döviz Hesabı açılmasına imkan verilmesi gibi etkenler bu gelişmeyi hızlandıran nedenler olarak ortaya çıkmaktadır. Diğer taraftan 2001 yılında giriş-çıkış rakamlarında meydana gelen artış Euro dönüşümünden kaynaklanmaktadır.

TABLO 1.8. KREDİ MEKTUPLU DÖVİZ TEVDİAT VE SÜPER DÖVİZ HESAPLARINDA NET GİRİŞLER (MİLYON EUR)

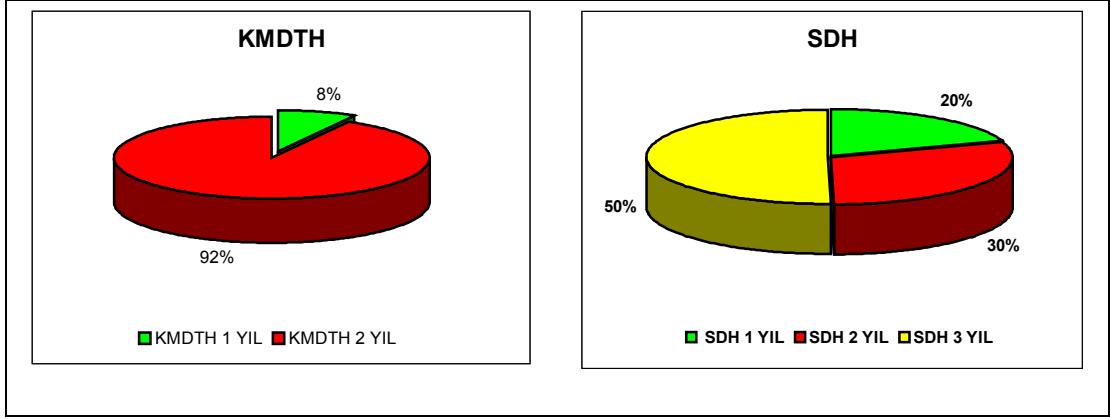
YILLAR	GİRİŞ	ÇIKIŞ	NET	YILLAR	GİRİŞ	ÇIKIŞ	NET
1976				1990			
1977				1991			
1978				1992			
1979				1993			
1980				1994			
1981				1995			
1982				1996			
1983				1997			
1984				1998			
1985				1999			
1986				2000			
1987				2001			
1988				2002			
1989				2003			

Kaynak: İDGM 2003 Yıllık Değerlendirme Raporu

Not: Tablodaki değerler orjinal metinde yer almakla birlikte söz konusu veriler daha önce kamu oyuna açıklanmadığından tablo boş bırakılmıştır.

1.2.3. Toplam Mevduatın Vade Yapısı

Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesaplarında bulunan mevduat ayrı ayrı ele alındığında Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarında 2 yıl vadeli mevduatın, Süper Döviz Hesaplarında ise 3 yıl vadeli mevduatın önemli bir yer tuttuğu gözlenmektedir. Toplam mevduat içinde ise 2 yıl vadeli hesapların ağırlıklı olduğu tesbit edilmektedir. Ancak son dönemde Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabında bulunan mevduat tutarında yaşanan azalmaya paralel olarak 1 yıl ve 3 yıl vadeli Süper Döviz Hesabı mevduatının hızla arttığı ve önümüzdeki dönemde ağırlığın bu vade gruplarında oluşacağı düşünülmektedir. 2002 yılı sonu itibariyle toplam mevduatın vade gruplarına göre dağılımı Şekil 1.2 de görülmektedir.

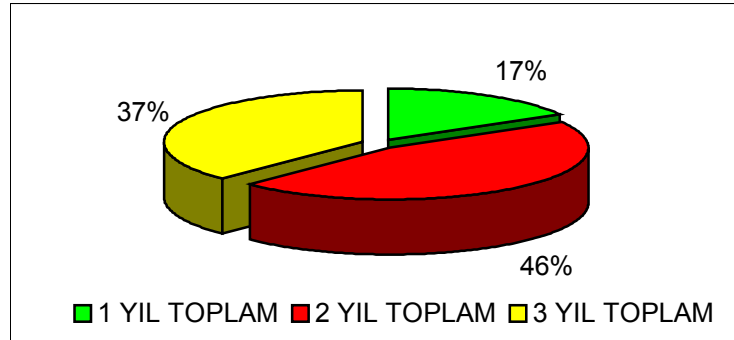

Şekil 1.2. KMDT ve SD Hesaplarında Mevduatın Vade Gruplarına Göre Dağılımı

Kaynak: İDGM 2003 Yıllık Değerlendirme Raporu

2003 yılı sonu itibariyle Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarının % 92'si 2 yıl vadeli, % 8'i ise 1 yıl vadeli hesaplardan oluşmaktadır. Süper Döviz hesaplarının ise % 50'si 3 yıl vadeli, % 30'u ise 2 yıl vadeli hesaplardan oluşmaktadır. Ekim 2001'den itibaren açılan 1 yıl vadeli Süper Döviz Hesapları toplam Süper Döviz mevduatının % 20'sine ulaşmıştır.

Mevduat toplam olarak incelendiğinde ise 2 yıl vadeli hesapların toplam mevduatın % 46'sını oluşturduğu görülmektedir. 1 yıl vadeli hesaplar % 17'lik bir paya sahipken 3 yıl vadeli Süper Döviz Hesapları ise toplam mevduatın % 37'sini oluşturmaktadır. (Şekil 2.2)

Şekil 1.3. Toplam Mevduatın Vade Gruplarına Göre Dağılımı

Kaynak: İDGM 2003 Yıllık Değerlendirme Raporu

1.2.4. Faiz Oranlarındaki Gelişmeler

Kuruluşundan itibaren Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesaplarına uygulanan faiz oranları hesaplara net girişlerdeki hareket, dünya ekonomisindeki gelişmeler, ekonomik koşullar ve ülkenin ekonomi politikaları dikkate alınarak zaman zaman değiştirilmiştir. Başlangıçta bütün konvertibl

dövizlerde vadesiz hesaplar için % 7, 1 yıl vadeli hesaplar için % 9, 2 yıl vadeli hesaplar için % 11 olarak belirlenen faiz oranları 1981 yılında yeniden belirlenmiştir. Bu yıl yayınlanan bir genelge ile vade süreleri ay olarak düzenlenmiş ve 12 ay vadeli hesaplar için % 10, 18 ay vadeli hesaplar için % 12, 24 ay vadeli hesaplar için % 14 faiz verilmesi kararlaştırılmıştır. Vadesiz hesaplar için belirlenmiş olan % 7 oranı ise değiştirilmemiştir. Belirlenen bu oranlarda 1985 yılına kadar bir değişiklik yapılmamıştır. 1985 yılından bugüne Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarına uygulanan faiz oranlarında yapılan değişiklikler ve değişiklik tarihleri Tablo 1.9'da gösterilmiştir.

TABLO 1.9. TCMB KREDİ MEKTUPLU DÖVİZ TEVDİAT HESAPLARI FAİZ ORANLARI

Tarih	EUR / DEM		FRF/NLG		USD		CHF		GBP	
	1 Yıl Vadeli	2 Yıl Vadeli	1 Yıl Vadeli	2 Yıl Vadeli	1 Yıl Vadeli	2 Yıl Vadeli	1 Yıl Vadeli	2 Yıl Vadeli	1 Yıl Vadeli	2 Yıl Vadeli
01.01.1985	8	11	8	11	11	12	6	8	-	-
15.05.1989	6	9	6	9	10	12	4	6	-	-
15.02.1991	7,5	10	6	9	10	12	4	6	-	-
25.06.1993	7,5	10	6	9	5	7	4	6	-	-
15.07.1994	7,5	10	6	9	5	7	4	6	-	-
12.09.1995	7	9,5	6	9	5	7	3,5	5,5	7	9
02.08.1996	7	9,5	6	9	5	7	3,5	5,5	7	9
01.01.1999	7	9,5	7	9,5	7	9,5	3,5	5,5	7	9,5
24.10.2001	6	8,5	6	8,5	6	8,5	3,5	5,5	7	9,5
02.01.2002	5	7,5	-	-	6	8,5	3,5	5,5	7	9,5
11.02.2002	4	6	-	-	5	6	3,5	5,5	7	9,5
01.04.2002	4	5	-	-	4	5	3,5	4,5	6	8
28.04.2003	3,5	3,75	-	-	2,5	3	2	2,25	4	4,25
20.08.2003	2,5	3	-	-	2,25	2,75	1,5	2	4	4,25
05.11.2003	2,5	3	-	-	2,25	2,75	0,75	1	4	4,25
01.03.2004	2,5	2,75	-	-	1,5	2,25	0,75	1	4	4,25

Kaynak: İDGM

Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarında olduğu gibi 1994 yılında uygulamaya konan Süper Döviz Hesaplarına uygulanan faiz oranları da Tablo 1.10'da görüldüğü gibi zaman zaman değiştirilmiştir .

TABLO 1.10. TCMB SÜPER DÖVİZ HESABI FAİZ ORANLARI

Tarih	EUR / DEM			USD		
	1 Yıl Vadeli	2 Yıl Vadeli	3 Yıl Vadeli	1 Yıl Vadeli	2 Yıl Vadeli	3 Yıl Vadeli
15.07.1994	-	-	11	-	-	8
12.09.1995	-	-	11	-	-	8
02.08.1996	-	10	11	-	7,5	8
01.01.1999	-	10	11	-	10	11
24.10.2001	9	10	11	9	10	11
02.01.2002	9	10	11	9	10	11
11.02.2002	9	10	11	9	10	11
01.04.2002	8	9	10	8	9	10
28.04.2003	7	7,25	8	6	6,5	7
20.08.2003	6	6,75	7,5	5	5,75	6,5
05.11.2003	5	5,75	6,5	4	4,75	5,5
01.03.2004	4	4,75	5,5	3	3,75	4,5

Kaynak: İDGM

Son olarak 1 Mart 2004 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere faiz oranları yeniden belirlenmiştir.

TABLO 1.11. KMDTH, SDH, TÜRK BANKALARI VE ULUSLARARASI PİYASALARDAKİ FAİZ ORANLARI

EURO							
	KMDTH (1 Yıl)	SDH (1 Yıl)	Türk Bankalarının Döviz Mevduatına Uyguladıkları Ağırlıklı Ortalama Faiz (1 Yıl)	Alman Devlet Tahvili (1 Yıl)	Alman Bankaları Ortalama Mevduat Faizi (1 Yıl)	LİBOR (1 Yıl)	
1999 Ocak	7,00		10,35	2,86	2,62	2,98	
1999 Aralık	7,00		11,15	3,65	3,27	3,88	
2000 Ocak	7,00		9,88	4,03	3,32	4,07	
2000 Aralık	7,00		10,94	4,58	4,08	4,75	
2001 Ocak	7,00		11,38	4,45	4,08	4,53	
2001 Aralık	6,00	9,00	5,01	3,29	2,75	3,34	
2002 Ocak	5,00	9,00	5,28	3,57	3,22	3,62	
2002 Aralık	4,00	8,00	5,10	2,66	2,40	2,74	
2003 Ocak	4,00	8,00	5,10	2,54	2,40	2,64	
2003 Aralık	2,50	5,00	4,96	2,14	1,76	2,30	

Kaynak: İDGM 2003 Yıllık Değerlendirme Raporu

Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesapları'na uygulanan faiz oranları Türkiye'deki ticari bankalar ve uluslararası

piyasalardaki faiz oranları ile karşılaştırıldığında Tablo 1.11’de görüldüğü gibi genellikle yüksek olduğu gözlenmektedir .

Euro’nun ardından toplam mevduatın en önemli kısmını oluşturan USD’na uygulanan faiz oranları ise Tablo 1.12’de görüldüğü gibidir.

TABLO 1.12. KMDTH, SDH, TÜRK BANKALARI VE ULUSLARARASI PİYASALARDAKİ FAİZ ORANLARI

USD						
	KMDTH (1 Yıl)	SDH (1 Yıl)	Türk Bankalarının Döviz Mevduatına Uyguladıkları Ağırlıklı Ortalama Faiz (1 Yıl)	ABD Devlet Tahvili (1 Yıl)	Amerikan Bankaları Ortalama Mevduat Faizi (1 Yıl)	Libor (1 Yıl)
1999 Ocak	7,00		11,24	4,50	4,90	5,06
Aralık	7,00		12,37	5,96	6,07	6,50
2000 Ocak	7,00		11,05	6,25	6,15	6,75
Aralık	7,00		14,03	5,37	6,30	6,00
2001 Ocak	7,00		13,65	4,59	5,45	5,17
Aralık	6,00	9,00	5,52	2,30	1,83	2,44
2002 Ocak	6,00	9,00	5,31	2,50	1,74	2,49
Aralık	4,00	8,00	4,33	1,22	1,52	1,45
2003 Ocak	4,00	8,00	4,29	1,24	1,41	1,45
Aralık	2,25	4,00	4,38	0,96	1,18	1,46

Kaynak: İDGM 2003 Yıllık Değerlendirme Raporu

Tablo 1.11 ve 1.12’de de izlenebildiği gibi 1 Mart 2004 tarihinde yapılan faiz indiriminin ardından Süper Döviz Hesabına uygulanan faiz oranları alternatif yatırım araçlarının faiz oranlarının üzerinde olmakla birlikte bu oranlara yaklaşmış durumdadır.

TABLO 1.13. 31 ARALIK 2003 İTİBARIYLA KMDT VE SD HESAPLARINA DEĞİŞİK VADELERDE ÖDENEN BASİT FAİZLERİN YILLIK BİLEŞİĞİ VE TAHVİL GETİRİLERİ

	USD			EURO		
	TAHVİL	KMDTH	SDH	TAHVİL	KMDTH	SDH
1 YIL	0,96	2,25	4,00	2,14	2,50	5,00
2 YIL	1,93	2,71	4,64	2,47	2,95	5,59
3 YIL	2,36	-	5,22	2,86	-	6,12
	GBP		CHF			
	TAHVİL	KMDTH	TAHVİL	KMDTH		
1 YIL	3,80	4,00	0,54	0,75		
2 YIL	4,29	4,16	0,64	0,99		

Kaynak: İDGM 2003 Yıllık Değerlendirme Raporu

Tablo 1.13’de uluslararası piyasalarda işlem gören tahvil getileri ile Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesapların getirileri karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

1.2.5. Toplam Döviz Tevdiat Hesapları İçinde KMDT ve SD Hesaplarının Yeri

Döviz Tevdiat Hesapları ilk olarak 1976 yılında T.C Merkez Bankası nezdinde açılmaya başlanmıştır. Daha sonra TPKK Hakkında 30 sayılı kararla bu konuda düzenleme yapma yetkisi T.C Merkez Bankasına verilmiş ve yetki çerçevesinde hazırlanan ve 13 Temmuz 1984 tarihinde yürürlüğe giren 1-A Sayılı T.C. Merkez Bankası Genelgesi ile bu hesapların T.C. Merkez Bankası ve bankalar nezdinde açılmasına ve işlemesine yönelik hükümler yeniden düzenlenmiştir.

Bankalara Döviz Tevdiat Hesabı açma yetkisi verilmesi ile birlikte bu hesaplara olan ilgi her geçen yıl artmıştır. Ülkede yaşanan sürekli ve yüksek enflasyon karşısında tasarruf sahipleri mevduatlarının erime riskini azaltmak ve getirisini arttırmak amacıyla önce tasarruflarını değerlendirmede daha sonra da gündelik işlemlerinde kullanmak üzere değer kaybetmeyeceğine inandıkları bir yabancı para tutmaya yönelmişler ve bunun sonucunda bankalarda döviz olarak tutulan mevduat miktarı hızla artmıştır (Tablo 1.14).

TABLO 1.14. KREDİ MEKTUPLU DÖVİZ TEVDİAT VE SÜPER DÖVİZ HESAPLARININ TOPLAM DÖVİZ TEVDİAT HESAPLARI İÇİNDEKİ YERİ

TARİH	KMDTH-SDH HESAPLARI		DÖVİZ TEVDİAT HESAPLARI		BANKALARDAKİ TOPLAM DTH	TOPLAM DTH (Milyon USD)	KMDT VE SD HESAPLARININ TOPLAMA ORANI %
	Milyon EUR	Milyon USD	YURT İÇİ	YURT DIŞI			
2000	11.418	10.514	41.272	3.701	44.973	55.487	18,95
2001	12.268	10.807	43.678	2.294	45.972	56.778	19,03
2002	13.508	13.985	46.607	1.683	48.290	62.275	22,46
2003	13.826	17.216	51.407	2.671	54.078	71.294	24,15

Kaynak: TCMB Haftalık Basın Bülteni, 6 Şubat 2004, Sayı: 2004-6

Bu gelişmenin sonucu Türkiye’deki bankalarda açılan döviz tevdiat hesabı tutarı 2000 yılı sonunda 44.973 milyon USD’ ye, 2001 yılı sonunda 45.972 milyon USD’ ye, 2002 yılı sonunda ise 48.290 milyon USD’ ye ulaşmıştır. 2003 yılında ise izlenen kur politikası sonucu uluslararası

piyasalara paralel olarak döviz fiyatında meydana gelen düşüş ve Türk Lirası'nın değer kazanmasına rağmen bu hesaplara olan ilgi azda olsa artmış ve 2003 sonu itibariyle bankalarda açılmış bulunan döviz tevdiat hesabı tutarı 51.407 milyon USD' ye yükselmiştir.

Tablo 1.14 incelendiğinde Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesaplarının toplam döviz tevdiat hesapları içinde giderek artan bir paya sahip olduğu gözlenmektedir. Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesaplarının toplam döviz tevdiat hesapları içindeki payı 2000 yılı sonunda % 18,95 iken, bu oranın 2001 sonunda % 19,03, 2002 sonunda ise % 22,46 olduğu görülmüştür. Bu dönemde Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesaplarının bankalarda açılan döviz tevdiat hesaplarından daha hızlı arttığını söylemek mümkündür. 2003 sonu itibariyle ise bu oran % 24,15 olarak gerçekleşmiştir ve toplam döviz tevdiat hesaplarının yaklaşık ¼'ü gibi önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Orandaki bu önemli yükseliş Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesaplarının bakiyesi yükselirken bankalarda açılan döviz tevdiat hesaplarında aynı oranda bir artış olmamasından kaynaklanmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

KREDİ MEKTUPLU DÖVİZ TEVDİAT VE SÜPER DÖVİZ HESAPLARININ İŞLEYİŞİ²

Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesapları T.C. Merkez Bankasınca geliştirilen sisteme göre işleyen, yurt dışında ikamet eden, oturma veya çalışma izni ya da hakkı bulunan, Türk vatandaşları veya 4112 Sayılı Kanunla Saklı Tutulan Hakların Kullanılmasına İlişkin Belgeye³ sahip gerçek kişiler tarafından T.C. Merkez Bankası nezdinde, belirlenmiş dövizler üzerinden açılan hesaplardır.

Açılan bu hesaplar karşılığında T.C. Merkez Bankasınca hesap sahipleri adına “Kredi Mektubu” veya “Süper Döviz Hesabı Cüzdanı” düzenlenir.

Kredi Mektubu, Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı açılması karşılığında düzenlenen, üzerinde yazılı olan miktara kadar dövizin, Türkiye’de T.C. Merkez Bankası veya yurt dışında kendileriyle özel anlaşma yapılan aracı bankalar tarafından üzerinde hüviyeti bildirilen ilgisine ödeme yapılabilmesini sağlayan bir belgedir.

Süper Döviz Hesabı Cüzdanı, Süper Döviz Hesabı açılması karşılığında düzenlenen, hesabında yazılı miktardaki dövizin, T.C. Merkez Bankası tarafından ilgisine ödenebilmesini sağlayan hesap cüzdanıdır.

Bir şahıs adına düzenlenen Kredi Mektuplarının ve Süper Döviz Hesabı Cüzdanlarının her biri ayrı ve bağımsız olarak işleme tabi tutulur.

² Bu bölüm hazırlanırken Nisan 2002 tarihli T.C. Merkez Bankası İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesabı Uygulama Talimatından alıntı yapılmıştır.

³ Almanya gibi çifte vatandaşlığın kabul edilmediği ülkelerde yaşayan ve bulunduğu ülkenin vatandaşlığına geçen Türklerin bazı haklarının devamını sağlamak amacıyla 1995 yılında 4112 sayılı kanun yürürlüğe konmuştur. Bu kanun ile Türk vatandaşlığından izinli olarak ayrılan kişiler bir belge almakta ve bu belge ile Türkiye’de ikamet, seyahat, ticaret, çalışma, miras, yatırım ve kiralama gibi haklardan yararlanabilmektedir.

Bu hesaplar ve Kredi Mektupları ile Süper Döviz Hesabı Cüzdanları herhangi bir şekilde teminat olarak kullanılamaz ve bunlardan doğan alacak üçüncü şahıslara devir veya temlik edilemez.

Kredi Mektubu veya Süper Döviz Hesabı Cüzdanı aslının gönderilmesi gerektiği işlemlerde, fotokopisi üzerinden işlem yapılmaz. Kredi Mektupları ve Süper Döviz Hesabı Cüzdanları üzerinde yazılı olan meblağlar hesap sahiplerince tamamen çekilinceye kadar geçerliliklerini korurlar.

2.1. Hesap Açtırabilecek Kişiler

Yurt dışında ikamet eden oturma veya çalışma izni ya da hakkı bulunan geçerli T.C. Kimliğine (T.C. Pasaportu veya T.C. Nüfus Cüzdanı) veya 4112 sayılı kanuna istinaden verilen Belge'ye sahip gerçek kişiler T.C. Merkez Bankası nezdinde Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesabı açtırabilirler.

Yeniden Türk vatandaşlığına geçenlerden yurt dışında ikamet edenler, hesap açtırırken T.C. Nüfus Cüzdanı ile birlikte yabancı ülke pasaportlarını da ibraz etmek zorundadır.

Yurt dışında kamu görevlisi olarak bulunan kişilerin hesap açtırabilmeleri için yurt dışında oturma veya çalışma iznine sahip olmaları gerekmektedir. Ancak diplomatik pasaport sahiplerinin mezkur pasaportlarında yazılı yurt dışındaki görev yerleri ve ünvanlarının yurt dışında oturma veya çalışma iznine sahip olduklarını göstermesi nedeniyle taleplerinin yerine getirilmesinde pasaport haricinde ayrıca bir belge istenmemektedir. Diplomatik pasaport hamili kişilerin eşleri adına hesap açılması esnasında da bu durum dikkate alınmaktadır.

Türk vatandaşlığını kaybetmeksizin yabancı bir ülkenin vatandaşlığına geçmesine izni verilenler T.C. Merkez Bankası nezdindeki mevcut hesaplarını diledikleri sürece açık tutabilecekleri gibi adlarına yeni hesap da açtırabilirler. Adı geçen kişilerin yenilenen T.C. Pasaportlarında oturma veya çalışma müsaadesi kayıtlı olmayacağından, yapacakları başvurularda, bu durumun ispatına dayanak teşkil etmek üzere tabiiyetine girdiği devletin pasaportunu da ibraz etmesi gerekmektedir.

Türk vatandaşlığından izinle çıkıp yeniden Türk vatandaşlığına giriş başvurusu yapan ve T.C. Pasaportlarında “4112 Sayılı Kanun uyarınca Türk vatandaşlığından izinle çıkmış ve bu pasaportu iptal edilmiştir” ibaresi bulunan kişiler adına açılmış hesaplar devam edeceği gibi yeni hesap da açılacaktır.

Yurt dışında ikamet eden ve yeniden Türk vatandaşlığına alınan kişilerden T.C. Pasaportu almayanlar, T.C. Nüfus Cüzdanı ve yabancı ülke pasaportu ile hesap açtırabilirler ve mevcut hesaplarını devam ettirebilirler.

Türk vatandaşlığından çıkartıldığı belirlenen kişiler adına yeni hesap açılmayacağı gibi daha önce açılmış olan hesaplarının kapatılabilmesini teminen ilgililere bu konuda gerekli uyarıda bulunulur.

18 yaşından küçükler ile turistik, ticari ve sair amaçla yurt dışına seyahat edenler adına hesap açılmaz.

2.2. Hesap Türleri

Hesaplar “Tek” veya “Müşterek” olarak açılabilir.

“Tek Hesap”, bir kişi adına açılabilen ve yalnızca o kişinin tasarruf edebileceği hesap türüdür.

“Müşterek Hesap” sadece karı ve koca adına “Ve” ya da “Veya”lı olarak açılabilen bir hesap türüdür. Hesap açılabilmesi için eşlerin T.C. Kimliği ya da Belge sahibi olması ve eşlerden birinin hesap açmak için aranan niteliklere sahip bulunması yeterlidir.

“Ve”li hesap, iştirak halinde bir hesap türü olup karı ve kocanın birlikte, başka bir deyişle müşterek imza ile tasarrufa yetkili olduğu hesaptır.

“Veya”lı hesap ise karı veya kocadan herhangi birinin hesap üzerinde bağımsız olarak tasarruf yetkisine sahip olduğu hesaptır.

“Veya” lı hesap sahiplerinin birinin, diğeri aleyhine mahkemeye veya icraya başvurmaları ve bu merciiilere T.C. Merkez Bankasına usulü dairesinde ihtiyati tedbir veya ihtiyati haciz kararı tebliğ edilmesi halinde, T. C. Merkez Bankası hesaptan ödeme yapılmasını durdurur. Hesap sahipleri

bu yola başvurmaksızın T.C. Merkez Bankasına sadece bir ihtarname göndermek suretiyle hesaptan diğerine ödeme yapılmasına engel olamazlar.

2.3. Hesap Açılabilen Yabancı Para Cinsleri Ve Asgari Tutarları

Hak sahipleri Euro, USD, CHF ve GBP cinsinden Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı ve Euro ya da USD cinsinden Süper Döviz Hesabı açtırabilirler. Ancak, bu paralar dışında herhangi bir konvertibl döviz gönderen veya ibraz edenlerin de bu dövizlerden herhangi biri üzerinden hesap açtırması mümkündür. Hesap açtırmak için yatırılması gereken asgari döviz miktarları Tablo 2.1’de belirtilmiştir

TABLO 2.1. KMDT ve SD HESABI AÇILABİLEN ASGARİ DÖVİZ TUTARLARI

DÖVİZ CİNSİ	KMDTH	SDH
EUR	1.000	5.000
USD	1.000	5.000
GBP	1.000	-
CHF	2.000	-

Kaynak: İDGM

Hesap açılmak üzere asgari tutarların altında gönderilen paralar, ilgilinin bu konuda vereceği talimata istinaden iade edilir. Süper Döviz Hesabı açılmak üzere gönderilen, ancak limit altında kalan havaleler karşılığında talep edilmesi halinde Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı açılır.

2.4. Hesap Açtırma

2.4.1. Yurt Dışından Hesap Açtırma

Yurt dışında çalışan hak sahipleri T.C. Merkez Bankasında adlarına hesap açtırmak üzere geçerli T.C. Kimliği (T.C. Pasaportu veya T.C. Nüfus Cüzdanı) ya da 4112 Sayılı Kanuna istinaden alınmış olan Belge ile birlikte buldukları ülkelere göre, muhabir bankalara veya şubelerine başvurarak Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat veya Süper Döviz Hesabı açtırmak üzere para yatırabilirler. Hesap açtırmak üzere para yatıran kişilerin para yatırma dekontuna;

- adını, soyadını,

- yatırılan paranın miktarını,
- kimlik/belge harf ve numarasını,
- doğum yeri ve tarihini,
- hesabın vadesini,
- yurt dışındaki adresini,

okunaklı olarak yazmaları gerekmektedir.

Paranın yatırılması işleminden sonra paranın yatırıldığı bankadan alınacak para yatırma dekontunun bir nüshası ilgili tarafından saklanmalıdır.

Almanya ve Fransa'da bulunan geçerli T.C. Kimliği (T.C. Pasaportu veya T.C. Nüfus Cüzdanı) ya da "Belge" sahibi ve oturma veya çalışma iznine sahip kişiler bu ülkede muhabirlik anlaşması yapılmış bulunan bankalar aracılığı ile hesap açılmak üzere T.C. Merkez Bankasına para gönderebilirler.

Hollanda ve İngiltere'de bulunan geçerli T.C. Kimliği (T.C. Pasaportu veya T.C. Nüfus Cüzdanı) ve oturma veya çalışma izni bulunan sahip hak sahipleri ise özel anlaşmalı muhabir bankalar aracılığıyla hesap açılmak üzere para yatırılabilecekleri gibi bu ülkelerde bulunan diğer muhabir bankaları kullanarak ta hesap açtırabilirler.

Muhabir bankalar aracılığıyla İsviçre'den CHF ve Amerika Birleşik Devletleri'nden de USD olarak para göndermek suretiyle hesap açtırmak mümkündür.

Almanya, Hollanda, İngiltere, Fransa, İsviçre ve Amerika Birleşik Devletleri Dışındaki Diğer Ülkelerde bulunan hak sahiplerinin Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarının Euro, Amerikan Doları, İngiliz Sterlini ve İsviçre Frangı dışındaki yabancı para cinsleri üzerinden açılmaması nedeni ile bu dört para cinsi üzerinden havale gönderebilmeleri ve T.C. Merkez Bankası nezdinde hesap açtırabilmeleri için;

- buldukları yerde, mevcut ise Türk Bankalarının Şube veya Temsilciliklerine ya da USD üzerinden T.C. Merkez Bankasının hesabının bulunduğu muhabir bir banka şubesine veya,
- Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, Hollanda, Fransa, İngiltere ve İsviçre'deki muhabirlerden birinin buldukları yerdeki şubesine

başvurmaları gerekmektedir.

Süper Döviz Hesabı Euro ve USD dışında T.C. Merkez Bankasınca alım-satım konusu yapılan diğer bir konvertibl döviz gönderildiği ya da ibraz edildiğinde ilgililerin talebine göre Euro ve USD'ye dönüştürülerek de açılabilirdiğinden, Euro ve USD üzerinden T.C. Merkez Bankasının hesaplarının bulunduğu muhabir bankalar dışındaki diğer muhabir bankaların herhangi bir şubesine müracaat edilerek diğer bir cins döviz üzerinden de havale göndermek mümkündür.

Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı ve Süper Döviz Hesabı için bankalar aracılığıyla havale gönderme imkanı olmayan hak sahipleri posta idareleri aracılığı ile de havalelerini yollayabilirler.

Libya, Suudi Arabistan, Irak, Lübnan, Ürdün ve Cezayir'de çalışan hak sahipleri, bu ülkelerdeki muhabir bankalar kanalı ile havale yoluyla para göndererek adlarına hesap açtırabilirler.

Havalelerin özel anlaşma yapılan bankalar dışındaki banka ya da posta idareleri aracılığı ile gönderilmesi halinde, havale sahiplerinin T.C. Kimliği (T.C. Pasaportu veya T.C. Nüfus Cüzdanı) veya Belge fotokopilerini göndermeleri ve adreslerini de bildirmeleri gerekmektedir.

2.4.2 Yurt İçinden Hesap Açtırma

Hak sahipleri Türkiye'ye de Ankara, İstanbul, İzmir, Adana, Antalya, Bursa, Denizli, Diyarbakır, Edirne, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, İskenderun, Konya, Kayseri, Malatya, Mersin, Samsun, Trabzon, Van ve İzmit'te bulunan T.C. Merkez Bankası şubelerine T.C. Kimlikleri (T.C. Pasaportu veya T.C. Nüfus Cüzdanı ile birlikte yabancı ülke pasaportu) / Belge'leri ile birlikte müracaat ederek, İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü'nde adlarına hesap açılmak üzere paralarını yatırabilirler.

2.4.3 Diğer Bankalar Nezdindeki Döviz Tevdiat Hesabının T.C. Merkez Bankası'na Devredilerek Karşılığında Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı Veya Süper Döviz Hesabı Açılması

Türkiye'deki diğer bankalar nezdinde Döviz Tevdiat Hesabı bulunan ve T.C. Merkez Bankasında Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı ve Süper Döviz Hesabı açtırma hakkına sahip kişiler dövizlerini T.C. Merkez Bankasına devrettirerek adlarına bu hesapları açtırabilirler.

Döviz Tevdiat Hesabı'nın T.C. Merkez Bankasına devri için; devir talebinin, açılacak hesabın türünü (Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ya da Süper Döviz Hesabı ve vadesini belirten imzalı bir dilekçe ekinde Döviz Tevdiat Hesabının bulunduğu bankaya yapılması gerekmektedir.

İadeli-Taahhütlü olarak gönderilecek bu dilekçeye aşağıdaki belgeler eklenmelidir.

- Döviz Tevdiat Hesap Cüzdanının aslı,
- "Belge"nin / T.C. Kimlikleri (T.C. Pasaportunun 1.2.3. ve geçerlilik süresini gösteren sayfalarının fotokopileri veya T.C. Nüfus Cüzdanı ile birlikte yabancı ülke pasaportunun fotokopileri),
- oturma veya çalışma izinlerinin fotokopileri.

Bu belgeler gönderilmeden, T.C. Merkez Bankasında hesap açılmaz.

2.5. Hesaplardan Para Çekimesi

2.5.1. Yurt Dışından Para Çekme

Hak sahipleri Kredi Mektubundan pasaportlarını ve Kredi Mektuplarını ibraz ederek üzerinde yazılı tutara kadar istediği miktarı özel anlaşmalı muhabirleri kullanarak hemen çekebilirler.

Ancak Almanya'daki Dresdner Bank AG ile T.C Merkez Bankası arasındaki Kredi Mektuplu hesaplar yönelik özel muhabirlik anlaşması para çekme işlemlerinde 30 Haziran 2003 tarihi itibariyle, Fransa'daki Banque Du Bosphore ile T.C. Merkez Bankası arasındaki Kredi Mektuplu hesaplara yönelik özel muhabirlik anlaşması ise 14 Mayıs 2003 tarihi itibariyle sona

ermiştir. Bu tarihlerden sonra adı geçen bankalardan Kredi Mektubu ibraz edilerek para çekme olanağı ortadan kalkmıştır. Hollanda'da bulunan Garantibank International N.V. Amsterdam şubelerinden, Demir-Halk Bank N.V.'nin Rotterdam, Amsterdam, Den Haag, Utrecht şubelerinden ve İngiltere'de bulunan Turkish Bank (U.K.) LTD.'nin Londra şubelerinden ise Kredi Mektubu ile para çekilebilmektedir.

T.C. Pasaportu iptal edilmiş olan veya Türk vatandaşlığından izinli olarak çıkmış ve Belge almış kişiler, yurt dışında özel anlaşma yapılan bankalardan para yatırma ve çekme işlemi yapamazlar. Ancak, Kredi Mektuplarının aslı ile T.C. Pasaportu veya T.C. Nüfus Cüzdanı ya da Belge'lerinin fotokopisini T.C. Merkez Bankasına iadeli-taahhütlü olarak göndermek ve çekmek istedikleri miktarı da imzalarının bulunduğu yazılı müracaatlarında belirtmek suretiyle herhangi bir banka nezdindeki hesaplarına, T.C. Merkez Bankasındaki hesaplarından transfer yaptırabilirler.

Hollanda ve İngiltere dışında kalan diğer ülkelerde bulunan hesap sahipleri ise, Kredi Mektuplarının aslı ile pasaportlarının 1., 2. ve 3. sayfalarının, T.C. Nüfus Cüzdanı sahipleri Nüfus Cüzdanının, Belge sahipleri ise Belge'lerinin fotokopisini, yurt dışında adına açılmış hesabının bulunduğu banka tarafından verilen hesap kartlarının önlü-arkalı fotokopisini T.C. Merkez Bankası İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü'ne iadeli-taahhütlü olarak göndermek ve çekmek istedikleri miktarı da imzalarının bulunduğu yazılı müracaatlarında belirtmek suretiyle herhangi bir banka nezdindeki hesaplarına, T.C. Merkez Bankası nezdindeki hesaplarından transfer yaptırabilirler.

Yurt dışında olmaları nedeniyle T.C. Merkez Bankasına bizzat başvurma imkanı bulunmayan Süper Döviz Hesabı sahiplerinin havale yoluyla para çekme taleplerinin yerine getirilebilmesi için, T.C. Merkez Bankasına iadeli-taahhütlü olarak gönderecekleri imzalı bir yazı ile müracaatları gerekir.

Bu yazıda; yurt içi veya yurt dışında havalenin yapılması istenen bankanın adı, şubesi ve adresi ile bu bankada kendi adlarına açılmış hesabın

numarasının açıkça belirtilmesi ve yazı ekinde Süper Döviz Hesabı Cüzdanının aslı ile T.C. Pasaportunun 1.,2., ve 3. sayfalarının veya T.C. Nüfus Cüzdanının ya da Belge'nin fotokopisinin iadeli-taahhütlü olarak gönderilmesi gereklidir.

Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat veya Süper Döviz Hesabından havalenin üçüncü şahıslara yapılmasının istenmesi halinde, talep yazısındaki imzanın hesap sahibine aidiyetinin yurt dışında T.C. Konsolosluklarınca, yurt içinde Noterlerce imza tasdiğiyle belgelenmesi gereklidir.

2.5.2.Yurt İçinden Para Çekme

Türkiye'de Kredi Mektubu-Süper Döviz Hesabı Cüzdanı ve T.C. Kimliği (T.C. Pasaportu veya T.C. Nüfus Cüzdanı) veya Belge ile birlikte herhangi bir T.C. Merkez Bankası şubesine müracaat edilerek, isteğe göre döviz ya da Türk Lirası olarak Kredi Mektubu-Süper Döviz Hesabı Cüzdanı üzerinde yazılı olan miktar ve faizi kadar para çekilmesi mümkün bulunmaktadır.

Hesap sahiplerinin Türk Lirası olarak çekecekleri dövizlerine, o gün geçerli olan T.C. Merkez Bankası cari kuru uygulanacaktır.

2.5.3. Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabının Veya Süper Döviz Hesabının Diğer Bankalara Devredilerek Karşılığında Döviz Tevdiat Hesabı Açılması

T.C. Merkez Bankası nezdinde Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı veya Süper Döviz Hesabı bulunan kişiler dilediklerinde bu hesaplarındaki dövizlerini diğer bankalara devrettirerek adlarına bu bankalar nezdinde Döviz Tevdiat Hesabı açtırabilirler.

Bunun için, ilgililerin iadeli-taahhütlü, imzalı bir mektup ekinde ellerinde bulunan Kredi Mektuplarının veya Süper Döviz Hesabı Cüzdanlarının asılları ile Belgelerinin / pasaportlarının 1.,2., ve 3. sayfalarının birer fotokopisini T.C. Merkez Bankası İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü Ankara adresine göndermeleri ve hangi banka şubesine devredileceğini belirtmeleri yeterli olacaktır.

2.5.4. 18 Yaşından Küçükler Adına Açılmış Olan Hesaplardan Para Çekilmesi

Her ne kadar, 15 Mayıs 1989 tarihinden sonra 18 yaşından küçükler adına hesap açılmıyor ise de, bu tarihe kadar 18 yaşından küçükler adına yukarıda belirtilen döviz cinsleri üzerinden açılmış olan hesaplar vadeleri bitiminden sonra da devam edeceğinden, bu şekilde devam eden hesaplardan küçüğün reşit olmasına kadar ana ve babası birlikte başvurmak suretiyle tasarrufta bulunabilirler.

Ana ve babaların birlikte küçüğün hesabından para çekmek istemeleri halinde, küçüğün pasaportunu ibraz etmeleri gerekmektedir. Küçüğün pasaportunun ibraz edilmemesi halinde, küçüğe ait nüfus cüzdanının ibraz edilmesi gerekmektedir. Anlaşmazlık halinde, babanın istemi doğrultusunda işlem yapılır.

2.6. Tahakkuk Eden Faizler

Hesaplara vade bitim tarihinde hesabın açıldığı dönemde geçerli olan faiz oranları üzerinden faiz tahakkuk ettirilir. Tahakkuk eden vade faizi, limite bakılmaksızın ait olduğu hesaba ilave edilir ve hesap sahibine bir yazı ile bilgi verilir.

Vade bitiminden önce hesaptan çekilen tutara, en az bir ay hesapta kalması şartıyla, hesapta kaldığı süre için Kredi Mektuplu hesaplarda % 0,5 Süper Döviz Hesaplarında ise % 1 oranında brüt faiz tahakkuk ettirilir.

Herhangi bir şekilde ödenmeyen çekim faizi, faizsiz hesapta bekletilir ve ait olduğu hesabın ilk vade yenilenmesinde tahakkuk edecek vade faizi ile birlikte hesaba ilave edilir.

Kredi Mektubu tutarının tamamının vade bitim tarihinden sonra çekilmesi halinde;

- limit üzerindeki hesap bakiyesine orjinal valörle Kredi Mektubu düzenlenir.
- Limitin altındaki hesap bakiyesi ise limit altına düştüğü tarihe kadar faizlendirilerek hesap sahibinin talimatı doğrultusunda ödenir.

Kredi Mektubu tutarının tamamının vade bitim tarihinden önce çekilmesi halinde;

- hesaba tahakkuk eden son çekim faizi ile açıkta bekleyen diğer çekim faizleri toplamı limitin üzerine ulaştığında toplam faize son çekim tarihi itibarıyla Kredi Mektubu düzenlenir.
- Faizler toplamı limitin altında ise hesap sahibinin talimatı doğrultusunda ödenir.

Kısmi çekimden sonra, kalan kısım hesap açtırmak için gerekli asgari miktarın altına düşmemişse, hesabın vadesi ve faiz oranı bozulmaz. Çekim sonucu bakiyesi limitin altına düşen hesaplar ise limitin altına düştüğü tarihe kadar % 0,25 oranında brüt faiz tahakkuk ettirilmek suretiyle faizsiz geçici hesaba alınır.

Süper Döviz Hesaplarında kısmi çekimden sonra kalan kısım, hesap açtırmada aranan asgari meblağın altında kalıyorsa, hesapta mevcut tüm meblağa % 0,5 oranında brüt faiz tahakkuk ettirilerek hesap kapatılır veya ilgilinin talebine göre Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabına dönüştürülebilir.

Faiz ödemeleri ayrıca, ilgilinin talep etmesi halinde, nakit (efektif ya da Türk Lirası) olarak yapılabildiği gibi, havale yoluyla da yapılabilir. Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesaplarına peşin faiz ödemesi veya aylık faiz ödemesi yapılmaz.

Faiz oranlarında herhangi bir değişiklik yapılması halinde, değişiklik tarihinden sonra açılan veya vadesi yenilenen hesaplara yeni faiz oranları, değişiklik tarihinden önce açılmış veya vadesi yenilenmiş olan hesaplara ise vadeleri sonuna kadar eski faiz oranları uygulanır.

Tahakkuk eden faizlerden, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu gereğince yasal oranlarda gelir vergisi kesintisi yapılır.

2.6.1. Faiz Ödenmeyen Durumlar

Yeni açılan hesaplardan, vadeleri sonunda yenilenen hesaplardan veya tahakkuk ettirilen faizler karşılığında açılan hesaplardan, hesapların

açıldığı veya vadesinin yenilediği tarihten itibaren bir ay içinde çekilen paralara faiz ödenmez.

2.6.2. Faizlerden Kesilen Vergi ve Fonlar

Hesaplara tahakkuk ettirilen faizlerden vergi, fon ve benzeri yasal kesintiler yapılır. 1 Ocak 2001 tarihinden itibaren açılan veya vadeleri bu tarihten sonra yenilenen hesapların faizlerinden % 16 oranında Gelir Vergisi, vergi tutarının % 10'u oranında da Fon Payı kesintisi yapılmaktadır. Ancak, bu tarihten önce açılan veya vadesi yenilenen hesaplara tahakkuk ettirilen faizlerden, Gelir Vergisi kesintisi eski oranlara göre yapılmaktadır.

12 Temmuz 2001 tarihinden sonra vadesi dolan Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesaplarından her vade sonunda, her bir hesap için 1.000.000 Türk Lirası Özel İşlem Vergisi alınır.⁴

2.6.3. Faiz Hesaplanması İçin Gereken Süre

T.C. Merkez Bankası, Süper Döviz Hesapları ile USD, CHF dışındaki Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarının vade sonu faizleri ve yurt dışında hesaplarından para çekenlere ödenecek faizleri hesaplamak için, özel anlaşma yaptığı bankalardan çekimle ilgili belgelerin gelmesini beklemek zorundadır.

Bu belgelerin gelmesi, faizlerin hesap edilmesi ve postada geçen zaman dikkate alındığında faizle ilgili bilgi mektuplarının hesap sahibine ulaşması vade bitim tarihinden sonra 20-25 günlük bir süreyi bulmaktadır. Süper Döviz Hesapları ile USD ve CHF üzerinden açılan Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarında bilgi mektupları vade bitiminde gönderilir.

2.7. Valör (Vade Başlangıç Tarihi)

Türkiye'de T.C. Merkez Bankası şubelerine, yurt dışında özel anlaşmalı ve diğer muhabirler ile Almanya'da Alman Posta İdaresine yatırılan paralar karşılığında açılan hesapların valörü (vade başlangıç tarihi) paranın yatırıldığı gündür.

⁴ 1 Ocak 2004 tarihi itibarıyla hesaplardan kesilen Gelir Vergisi oranı % 18'e yükseltilmiş, fon payı kesintisi ve özel işlem vergisi ise uygulamadan kaldırılmıştır.

T.C. Merkez Bankası muhabiri olmayan bankalar ve Almanya dışındaki ülkelerin posta idareleri vasıtasıyla yapılan havaleler karşılığında açılan hesapların valörü ise havale tutarı dövizin muhabir olan bankalar nezdinde T.C. Merkez Bankası İdare Merkezi adına tutulan hesaplara alacak kaydedildiği tarihtir.

2.8. Vade

Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesapları 1 veya 2 yıl, Süper Döviz Hesapları 1, 2 veya 3 yıl vadeli olarak açılır.

Hesabın vadesi, başlangıç tarihinden (valörden) bir, iki veya üç yıl sonraki aynı ay ve günde biter. Bu hesaplardan vade bitim tarihinden önce para çekilebilir.

Vade bitim tarihinde çekilmeyen hesapların vadeleri, vade bitiminde hesap sahiplerinin aksine bir talimatı olmadıkça, yenilenme tarihindeki faiz oranları uygulanarak, tahakkuk eden faiz anaparaya ilave edilmek suretiyle aynı vade ile uzatılır. Bu nedenle, vade uzatmak için T.C. Merkez Bankasına veya özel anlaşma yapılan bankalara başvurulmasına gerek bulunmamaktadır

2.8.1. Hesaplarda Vade Değişikliği Yapılması

Hesap sahipleri istedikleri takdirde, hesaplarının vadelerini değiştirebilirler. Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarını, Süper Döviz Hesabına; Süper Döviz Hesaplarını, Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarına dönüştürebilirler.

2.8.1.1. Faiz Kaybına Uğramadan Yapılan Vade Değişikliği

Vade değişikliği taleplerinin, hesabın vadesinin bitim tarihinden önce veya vade bitim tarihini takip eden bir ay içerisinde yapılması halinde, hesabın vade başlangıç tarihinde herhangi bir değişiklik olmayacağı için, bu değişiklik nedeniyle hesap sahibinin zarara uğraması söz konusu değildir.

2.8.1.2. Faiz Kaybına Uğranılarak Yapılan Vade Değişikliği

Vade değişikliği taleplerinin, hesabın vadesi bitiminden bir ay geçtikten sonra yapılması durumunda;

- değişiklik talebinin T.C. Merkez Bankasına şahsen yapılması halinde vade başlangıç tarihi müracaat tarihi,
- yazılı olarak yapılması halinde ise (imzasının da bulunması kaydıyla) vade başlangıç tarihi, bu konudaki mektubun T.C. Merkez Bankası kayıtlarına giriş tarihi

olacaktır.

Bu şekilde yapılan vade değişikliğinden dolayı hesap sahibinin zarara uğraması söz konusu olacağından, ilgili uğrayacağı faiz kaybını kayıtsız şartsız kabul ettiğini talebinde ačíkça beyan etmek mecburiyetindedir. Aksi halde vade değişiklik talepleri yerine getirilmemektedir.

Vade değişikliği taleplerinde; hesap sahibinin başvurusunu doğrudan T.C. Merkez Bankası gişelerine yapması halinde T.C. Kimliğini (T.C. Pasaportu veya T.C. Nüfus Cüzdanı) veya Belge'sini ve Kredi Mektubu- Süper Döviz Hesabı Cüzdanı aslını ibraz etmesi, yazılı olarak yapması halinde ise, T.C. Kimliği (T.C. Pasaportunun 1., 2 ve .3 sayfalarının fotokopisini veya T.C. Nüfus Cüzdanının fotokopisini) veya Belge'nin fotokopisi ile Kredi Mektubu / Süper Döviz Hesabı Cüzdanı aslını bu yazı ekinde iadeli-taahhütlü olarak T.C. Merkez Bankasına göndermesi gerekir. Kredi Mektubu veya Süper Döviz Hesabı Cüzdanı aslı gönderilmeden yapılan talepler dikkate alınmaz.

2.9. Diğer Döviz Dönüştürme İşlemleri

T.C. Merkez Bankasınca alım satımı yapılan herhangi bir konvertibl döviz gönderildiği veya efektif yatırıldığında arbitraj işlemi yapılmak suretiyle nezdimizde Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat - Süper Döviz Hesabı ačíldıđı gibi, mevcut hesapların kapatılarak farklı döviz cinsinden yeni hesap ačílması veya havale işlemleri de yapılmaktadır. Örneđin; Euro üzerinden ačílmıř bir hesap, USD üzerinden bir hesaba dönüştürülebilir. Ancak, faiz kaybı olmaması için, vadeden bir ay önce veya bir ay sonraki süre içinde

başvurulması gerekmektedir. Vade bitiminden sonraki bir aylık süre dışında yapılan dönüştürmelerde, hesabın kapatılması gerektiğinden faiz kaybı sözkonusu olacaktır. Bu şekildeki bir işlemin yapılabilmesi için, hesap sahibinin bu konudaki talimatını belirtir imzasının da bulunduğu bir mektup ekinde Kredi Mektubunun / Süper Döviz Hesabı Cüzdanının aslını, T.C. Kimliğinin (T.C. Pasaportunun 1.,2., ve 3 sayfalarının fotokopisini ve geçerlilik süresini gösterir sayfalarının fotokopisini veya T.C. Nüfus Cüzdanının fotokopisini) veya Belge'nin fotokopisini iadeli-taahhütlü olarak T.C. Merkez Bankasına göndermesi gerekir.

2.10. Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Ve Süper Döviz Hesaplarına Banka, Posta İdareleri Ve Bankaların Posta Çekleri Veya Diğer Yollarla Gönderilen Havalelerde Yapılacak İşlemler

Hak sahipleri, gerek banka havalesi, gerek posta havalesi, gerekse bankaların posta çekleri ile veya yukarıda belirtilen diğer yollarla paralarını gönderirken havale makbuzu üzerine;

- ad ve soyadının,
- havalenin T.C. Merkez Bankası nezdindeki Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat/ Süper Döviz Hesabına gönderildiğinin,
- T.C. Kimlik (T.C. Pasaportu veya T.C. Nüfus Cüzdanı) / Belge harf ve numarasının,
- doğum yeri ve tarihinin,
- hesabın vadesinin,
- yazışma adresinin

okunaklı bir şekilde yazılması ve ayrıca "T.C. Merkez Bankası İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü Ankara Nezinde Adıma AçılacakVadeli Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat veya Süper Döviz Hesabına Kaydedilecektir" şeklinde bir açıklamada bulunulması gerekmektedir.

Diğer taraftan, hak sahiplerinin paralarını gönderdikten sonra, T.C. Merkez Bankası İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü'ne bir dilekçe yazarak, dilekçe ekinde pasaportlarının 1., 2., 3. ve geçerlilik süresini gösteren sayfaları ile oturma-çalışma izinlerinin veya T.C. Nüfus Cüzdanı ile yabancı

ülke pasaportunun fotokopilerini ya da Belge'nin fotokopisini ve havale makbuzunun fotokopisini göndermeleri gerekmektedir.

Ayrıca, yurda para göndermelerinde tahdit uygulanan ülkelerde çalışan kişiler, daha fazla miktardaki dövizlerini T.C. Merkez Bankasında adlarına açılacak Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat veya Süper Döviz Hesabına kaydedilmek üzere, yurt dışında çalışan yakınları veya tanıdıkları kişilerle banka veya posta kanalıyla havale ettirebilecekleri gibi, bu şahısların yurda gelmesi halinde, bunlarla para gönderebilirler.

Ancak, gerek banka havalesi, gerekse posta havalesi ile başka bir şahıs adına Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat veya Süper Döviz Hesabı açılmak üzere para gönderilmesi halinde, havaleyi gönderen şahsın, adına hesap açılmasını istediği şahsın adı ve soyadı ile T.C. Kimliğinin (T.C. Pasaportu veya T.C. Nüfus Cüzdanı ile yabancı ülke pasaportunun) veya Belge'sinin tarih ve numarasını, doğum tarihini, yurt dışı adresini, hesabın kaç yıl vadeli olacağını (Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı için 1-2 yıl, Süper Döviz Hesabı için 1, 2, 3 yıl) havale makbuzu üzerinde mutlaka belirtmesi gerekmektedir.

Üçüncü şahıslar da tevdi edecekleri efektifler karşılığında, hesap açtırmada aranan şartlara sahip kişiler adına hesap açtırabilirler. (Üçüncü şahısların yurt dışından gelip gelmediği ve pasaport sahibi olup olmadığı aranmaz) Ancak, bu şahısların T.C. Merkez Bankası nezdinde önceden açılmış hesabının olması halinde, yukarıda istenilen belgeler aranmaksızın hesap açılacak şahsın T.C. Kimliğinin (T.C. Pasaportu veya T.C. Nüfus Cüzdanı) / Belge'sinin veya hesap numarasının verilmesi kaydıyla da hesap açılabilir.

2.11. Birleştirme İşlemleri

Vade bitim tarihleri aynı olan limit üstü hesaplar, hesap sahibi bir zarara uğramadan, aynı Kredi Mektubunda / Süper Döviz Hesabı Cüzdanında birleştirilebilirler.

Vade bitim tarihleri farklı olan hesapların tek bir Kredi Mektubunda ya da Süper Döviz Hesabı Cüzdanında birleştirilmesi halinde ise, ilgilinin faiz

kaybı olacaktır. Bu nedenle, hesaplarının birleştirilmesini talep eden hesap sahibinin bu birleştirmeden dolayı uğrayacağı faiz kaybını kabul ettiğini ve bu konuda T.C. Merkez Bankasından herhangi bir talepte bulunmayacağını belirten imzalı bir yazıyı T.C. Merkez Bankasına göndermesi gerekmektedir.

Hesapların tek bir Kredi Mektubunda / Süper Döviz Hesabı Cüzdanında birleştirilmesi talep edildiğinde;

- birleştirilmesi talep edilen Kredi Mektupları / Süper Döviz Hesabı Cüzdanları asıllarının,
- T.C. Kimliğinin (T.C. Pasaportunun 1.2.3 sayfalarının fotokopisini veya T.C. Nüfus Cüzdanının fotokopisini) veya Belge'nin ön ve arka sayfalarının fotokopisinin,

imzalı bir yazı ekinde T.C. Merkez Bankası İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü 06100 Ankara/Türkiye adresine iadeli-taahhütlü olarak gönderilmesi gerekir.

2.12. Kredi Mektubunun Veya Süper Döviz Hesabı Cüzdanının Kaybedilmesi Durumunda Yapılacak İşlemler

Kredi Mektuplarının / Süper Döviz Hesabı Cüzdanlarının kaybedilmesi halinde, hesap sahibi bu durumu T.C. Kimliği (T.C. Pasaportu veya T.C. Nüfus Cüzdanı) / Belge'sini de yanına alarak şahsen veya T.C. Kimliği (T.C. Pasaportunun 1.2.3 sayfalarının fotokopisini veya T.C. Nüfus Cüzdanının fotokopisini) veya Belge'sinin fotokopisini ekleyeceği bir yazı veya faksla T.C. Merkez Bankası İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü'ne bildirmek zorundadır. Geç bildirimler sonucu yapılacak yanlış ödemelerden T.C. Merkez Bankası sorumlu tutulamaz. Müşterek hesaplarda eşlerin birlikte başvurması gerekir.

Kredi Mektuplarıyla / Süper Döviz Hesabı Cüzdanlarıyla birlikte T.C. Kimliği (T.C. Pasaportu veya T.C. Nüfus Cüzdanı) veya Belge'nin de kaybedilmesi veya çalınması halinde, gerekli önlemlerin süratle alınmasını teminen, durumun telefon, teleks veya faks ve bunun gibi araçlar ile İşçi Dövizler Genel Müdürlüğüne duyurulması ve pasaport sahiplerinin ayrıca

nüfus hüviyet cüzdanının ön ve arka yüzünün fotokopilerini de ekleyeceği bir yazıyı en kısa sürede T.C. Merkez Bankasına göndermesi gerekmektedir.

Hesap sahiplerince verilen vekaletnamelerde belirtilmiş olması kaydıyla, bu işlemler vekil vasıtasıyla da takip edilebilir.

Kayıp işlemi yapılan USD ve CHF Kredi Mektupları ile Süper Döviz Hesabı Cüzdanlarından kayıp masrafı alınmaz.

Sadece, kayıp işlemi yapılan Euro, GBP her Kredi Mektubu için hesap sahibi veya ilgisinden EURO 25,- GBP 8,- nakden veya hesabından tahsil edilir.

2.13. Hesaplara İlişkin Masraf Ve Komisyonlar

Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabında; özel anlaşma bulunan bankalar aracılığı ile Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı açmak için efektif olarak veya hesaben yatırılan ve bu bankalardan Kredi Mektubu kanalıyla çekilen paralar için yapılan masraflar ile bu hesaplara ilişkin olarak yapılan havale masrafları (çeklerden muhabirlerce alınan masraf ve komisyonlar hariç) T.C. Merkez Bankasınca karşılanır.

Özel anlaşma bulunmayan bankalar aracılığı ile yatırılan paralar için ödenen masraf ve komisyonlar T.C. Merkez Bankasınca karşılanmaz.

Süper Döviz Hesabında; Süper Döviz Hesabı açılmak amacıyla gönderilen havalelerden ilgili kuruluşlarca alınacak masraf ve komisyonlar hesap sahiplerince karşılanır.

Ancak, Süper Döviz Hesabının kapatılması durumunda, para çekme veya hesaptan yapılacak havale işlemleri sonucu doğacak masraflar (çeklerden muhabirlerce alınan masraf ve komisyonlar hariç) T.C. Merkez Bankasınca karşılanır.

2.14. Vekaletname İle Hesaplardan Para Çekilmesi

Hesap sahipleri, Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat veya Süper Döviz Hesaplarından bir başkasına ödeme yapılmasını isteyebilir. Bu durumda, hesap sahibinin yurt dışında T.C. Konsolosluklarına, yurt içinde Noterlere Kredi Mektubu / Süper Döviz Hesabı Cüzdanı üzerinde numarası yazılı olan

T.C. Kimliği (T.C. Pasaportu veya T.C. Nüfus Cüzdanı) / Belgesi ve Kredi Mektubu/Süper Döviz Hesabı Cüzdan asılları ile birlikte müracaat ederek, bir vekaletname düzenlettirmesi gerekmektedir.

Vekaletnamenin geçerli olabilmesi için;

- vekaletnamenin hesap sahibinin T.C. Kimliğine (T.C. Pasaportu veya T.C. Nüfus Cüzdanına) / Belge'ye istinaden düzenlenmiş olması,
- vekaletnamede hesap sahibinin üzerinden ödeme yapılmasını istediği Kredi Mektubu / Mektuplarının veya Süper Döviz Hesabı Cüzdanı / Cüzdanlarının tarih ve numaralarının belirtilmiş olması,
- hesap sahibinin adresini taşıması,
- hesap müşterek olup, "Ve" li hesap ise vekaletname üzerinde karı ve kocanın her ikisinin de imzasının bulunması,
- hesap sahibinin resmini taşıması,

gerekmektedir.

Bu şartlardan biri eksik olan vekaletnameler üzerinden işlem yapılmaz. Bu şartları içeren vekaletname, yurt içinde Noterlerce düzenlenmiş ise vekaletnameyi düzenleyen ilgili Noterden teyit alındıktan sonra işleme alınır. Yukarıda yazılı hususları ihtiva eden vekaletname ve Kredi Mektubu ya da Süper Döviz Hesabı Cüzdanı aslının vekalet verilen şahısca T.C. Merkez Bankasına sunulması halinde ödeme yapılır.

Ancak, T.C. Merkez Bankası özel anlaşması bulunan bankalar aracılığıyla hesaplardan bir defada yapılabilecek nakit ödemelere limit koyabilir ve vekile ödenebilecek miktarı sınırlandırabilir.

Hesap sahibi, T.C. Konsolosluğu veya Noter nezdinde bir azilname hazırlatıp aslını bir yazı ekinde T.C. Merkez Bankasına göndermedikçe düzenlenen vekaletnameler geçerliliklerini korurlar ve bu vekaletnamelere istinaden işlem yapılır.

2.15. Hesap Sahibinin Ölümü Halinde Hesabın Durumu Ve Yapılacak İşlemler

Hesap sahibinin ölümü halinde, hesabındaki meblağa, varislerine veya vekillerine ödemenin yapıldığı tarihe kadar faiz verilir.

Veraset işlemlerinde, mirasçılarının veya vekillerinin, aşağıda belirtilen işlemleri tamamlamaları gerekmektedir.

Mirasçılardan başvuru sırasında istenecek belgeler;

- T.C. Mahkemelerinden alınacak veraset ilamının aslı ya da Noterden tasdikli sureti,
- bağlı buldukları nüfus idaresinden alınacak vukuatlı (tüm aileyi içeren) nüfus kayıt örneğinin aslı,
- hesap sahibinin T.C. Kimliği (T.C. Pasaportu veya T.C. Nüfus Cüzdanı) / Belge aslı, bu belgeler resmi makamlarca alınmış ise, belgeyi alan ya da düzenleyen merciiden alınmış "merhumun doğum yeri ve tarihi ile alınan belgenin tarih ve numarasını gösteren" resmi bir yazı,
- hesapla ilgili olarak, hesap sahibi adına tanzim edilen ve adresine gönderilen Kredi Mektupları / Süper Döviz Hesabı Cüzdanlarının asılları,
- yukarıdaki belgelerin tamamlanıp T.C. Merkez Bankasına başvurulmasından sonra, Banka tarafından vefat tarihindeki faizli bakiyenin yine aynı tarihteki kurdan Türk Lirası karşılığı hesaplanması sonucu verilecek resmi bir yazıya istinaden Veraset ve İntikal Vergisinin ödendiğine veya vergi ile ilişkisinin olmadığına dair vergi dairesinden alınacak resmi yazının aslı.

Verginin T.C. Merkez Bankası tarafından ödenmesinin istenmesi halinde ise, borçlu buldukları vergi dairesinin adı,

- ana ve babanın vefatı halinde, 18 yaşından küçük mirasçı var ise, bunların vesayetlerinin kime verildiğine dair vesayet kararının aslı veya noterden tasdikli sureti,
- hesapta bulunan paranın tamamı vekil tayin edilen bir şahsa ödenecek ise, mirasçılar tarafından o şahsa verilecek Noter veya T.C. Konsolosluk nezdinde düzenlenmiş "murisimiz 'ın T.C. Merkez Bankası nezdindeki hesabından hisselerimize tekabül eden miktarları çekebilir" kaydını taşıyan resimli bir vekaletnamenin aslı,

- yurt dışında oturup, parasını çekmek istemeyip, nezdimizde Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat veya Süper Döviz Hesabı açtırmak isteyen hak sahiplerinin, hesap açtırma şartlarına sahip olduklarını gösteren belgelerin fotokopisini dilekçeye eklemesi

gerekmektedir.

2.16. Pasaport Veya Belge Değişikliğinde Yapılacak İşlemler

T.C. Nüfus Cüzdanı, Pasaport veya Belge değişikliği bir dilekçe ile T.C. Merkez Bankası İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü'ne bildirilmelidir.

T.C. Merkez Bankasına bu konuda iadeli-taahhütlü olarak gönderilecek dilekçeye aşağıdaki belgeler eklenmelidir.

- Kredi Mektupları / Süper Döviz Hesabı Cüzdanlarının asılları,
- yeni pasaportun 1., 2. ve 3 sayfalarının, Nüfus Cüzdanının veya Belge'nin fotokopisi,
- eski pasaporta ait bilgileri gösteren sayfanın fotokopisi,
- yeni pasaportta eski pasaporta ait bilgilerin kayıtlı olmaması halinde ise, eski pasaportun 1., 2. ve 3. sayfalarının fotokopisi,
- eski pasaportun bulunmaması halinde, nüfus cüzdanı, sürücü belgesi, sigorta kartı vb. gibi belgelerden birisinin fotokopisi.

2.17. Adres Değişikliği Halinde Yapılacak İşlemler

Hesaplarla ilgili işlemlerin büyük bölümünde hesap sahibi ile yazışma yapıldığından adres bilgilerinin doğruluğu ve güncellenmesi büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle yazışma adresinde meydana gelen değişiklikler bir dilekçe ile T.C. Merkez Bankası İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü'ne bildirilmelidir.

T.C. Merkez Bankasına bu konuda gönderilecek dilekçeye aşağıdaki belgeler eklenmelidir:

- geçerli T.C. pasaportununun 1.2.3 sayfalarının, Nüfus Cüzdanının veya Belge'nin fotokopisi,
- eğer pasaport değişikliği varsa eski pasaporta ait bilgileri gösteren sayfanın fotokopisi,

- yeni pasaportta eski pasaporta ait bilgilerin kayıtlı olmaması halinde ise, eski pasaportun 1.2.3. sayfalarının fotokopisi,
- eski pasaportun bulunmaması halinde, nüfus cüzdanı, sürücü belgesi, sigorta kartı vb. gibi belgelerden birisinin fotokopisi.

Ayrıca müşterek hesaplarda adres değişikliği halinde söz konusu değişikliğin yapılabilmesi için dilekçede her iki eşin de imzasının bulunması ve her iki eşe ait belgelerin dilekçe ekinde T.C. Merkez Bankasına gönderilmesi gerekmektedir.

2.18. Kredi Mektupları Veya Süper Döviz Hesabı Cüzdanlarının Postadan Geri Dönmesi Halinde Yapılan İşlemler

T.C. Merkez Bankasınca hazırlanan Kredi Mektupları / Süper Döviz Hesabı Cüzdanları hesap sahibinin kayıtlarda mevcut adresine gönderilir.

Söz konusu Kredi Mektupları / Süper Döviz Hesabı Cüzdanları hesap sahibinin izinde olması veya adresini değiştirmesi gibi nedenlerle postadan geri dönebilir. Bu nedenle, özellikle adres değişikliğinin T.C. Merkez Bankasına hemen bildirilmesi şarttır.

Geri dönen Kredi Mektupları/Süper Döviz Hesabı Cüzdanları, hesap sahibinin T.C. Kimliğinin (T.C. Pasaportunun 1.2.3 sayfalarının fotokopisini veya T.C. Nüfus Cüzdanının fotokopisini) fotokopisinin veya Belge'sinin fotokopisinin ekli olduğu ve açık adresinin belirtildiği bir yazı ile T.C. Merkez Bankasına müracaatı halinde, kendisine tekrar gönderilir.

Orta-Doğu ülkelerinde çalışan kişilerin adresleri genellikle posta kutusu olarak belirtildiğinden, bu şekildeki adreslere kaybolma tehlikesi nedeniyle Kredi Mektubu ve Süper Döviz Hesabı Cüzdanı gönderilmemekte, hesap sahibi geldiğinde verilmek üzere T.C. Merkez Bankasında muhafaza edilmektedir.

2.19. Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabının Süper Döviz Hesabına, Süper Döviz Hesabının Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabına Dönüştürülmesi

Hesap sahipleri istedikleri takdirde, Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabını Süper Döviz Hesabına, Süper Döviz Hesabını Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabına aşağıdaki hususları dikkate alarak dönüştürebilirler.

2.19.1. Faiz Kaybına Uğramadan Yapılan Dönüştürme

Dönüştürme talebinin, hesabın vadesinin bitim tarihinden önce veya vade bitim tarihini takip eden bir aylık süre içerisinde yapılması halinde, hesabın vade başlangıç tarihinde herhangi bir değişiklik olmayacağı için, bu değişiklik nedeniyle hesap sahibinin zarara uğraması söz konusu değildir.

2.19.2. Faiz Kaybına Uğranılarak Yapılan Dönüştürme

Dönüştürme talebinin, hesabın vade bitim tarihini izleyen bir aylık süre geçtikten sonra yapılması durumunda;

- dönüştürme talebinin T.C. Merkez Bankası'na şahsen yapılması halinde hesabın vade başlangıç tarihi müracaat tarihi,
- yazılı olarak yapılması halinde ise hesabın vade başlangıç tarihi, bu konudaki mektubun T.C. Merkez Bankası kayıtlarına giriş tarihi

olacaktır.

Bu şekilde yapılan dönüştürme taleplerinden dolayı, hesap sahibinin faiz kaybına uğraması sözkonusu olacağından, ilgili uğrayacağı faiz kaybını kayıtsız şartsız kabul ettiğini talebinde açıkça beyan etmek mecburiyetindedir. Aksi halde dönüştürme talepleri yerine getirilmez.

Dönüştürme taleplerinde, hesap sahibinin başvurusunu doğrudan T.C. Merkez Bankası gişelerine yapması halinde T.C. Kimliği (T.C. Pasaportu veya T.C. Nüfus Cüzdanı) /Belge'sini ve Kredi Mektubu/Süper Döviz Hesabı Cüzdanını T.C. Merkez Bankasına ibraz etmesi, yazılı olarak yapılması halinde ise (imzasının da bulunması kaydıyla), T.C. Kimliğinin (T.C. Pasaportunun 1., 2., ve 3. sayfalarının veya Nüfus Cüzdanının fotokopisi) veya Belge'sinin fotokopisi ile Kredi Mektubu / Süper Döviz

Hesabı Cüzdanının aslını bu yazı ekinde iadeli-taahhütlü olarak T.C. Merkez Bankasına göndermesi gerekmektedir.

2.20. Yurda Kesin Dönüş Yapanların Durumu

T.C. Merkez Bankası nezdinde Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı ve Süper Döviz Hesabı açtırmış bulunan kişiler dilerlerse, yurda kesin dönüş yaptıktan sonra da mevcut hesaplarını yürürlükteki mevzuat çerçevesinde devam ettirebilirler. Ayrıca, yurt dışındaki özel veya resmi sosyal güvenlik kuruluşları tarafından kendilerine gönderilen limit üstü havaleler karşılığında hesap açtırabilirler.

2.21. Tek Hesabın Müşterek Hesaba Dönüştürülmesi

Karı ya da koca adına ayrı ayrı açılmış hesapların müşterek hesaba dönüştürülmesi mümkündür. Bunun için, hesap sahibinin yurt içinde T.C. Merkez Bankası şubelerinden, yurt dışında büro ve temsilciliklerinden temin edeceği müşterek hesap sözleşmesini doldurması ve bulunduğu yere en yakın temsilcilik veya büroya ya da T.C. Konsoloslukuna bu belgeyi onaylattırması gerekir.

Bu işlemin yapılmasından sonra;

- Müşterek Hesap Sözleşmesinin aslının (müşterek hesabın "Ve" li ya da "Veya" lı olarak açılmasının istendiğinin özellikle belirtilmesi),
- müşterek hesaba çevrilmesi istenen Kredi Mektubu veya Mektupları ya da Süper Döviz Hesabı Cüzdanı veya Cüzdanları asıllarının,
- karı ve kocaya ait T.C. Kimliğinin (T.C. Pasaportlarının 1., 2., 3. ve geçerlilik süresini gösterir sayfalarının veya T.C. Nüfus Cüzdanı ile birlikte yabancı ülke pasaportunun) veya Belge'nin fotokopisinin,

bu konudaki imzalarının bulunduğu talimatlarını içeren iadeli-taahhütlü bir mektup ekinde (her ikisinin de imzalarının olması kaydıyla) T.C. Merkez Bankası'na gönderilmesi gerekir. Karı ya da kocadan herhangi birisinin T.C. Kimliği (T.C. Pasaportu veya T.C. Nüfus Cüzdanı) / Belge'si yoksa mevcut hesabın müşterek hesaba dönüştürülmesi mümkün değildir.

2.22. Müşterek Hesabın Tek Hesaba Dönüştürülmesi

Müşterek hesapların karı ya da koca adına açılacak tek bir hesaba dönüştürülmesi ya da devredilmesi mümkündür. Ancak, adına hesap açılacak kişinin, hesap açtırmada aranan şartlara sahip olması gerekir.

2.23. Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Ve Süper Döviz Hesaplarıyla İlgili Uygulamalarda Ve Hesap Sahiplerinin Şahsıyla İlgili Doğacak İhtilaflarda Yetkili Yargı Organları

Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesapları ile ilgili uygulamalardan doğacak her türlü ihtilafta, Türk Hukuku ve T.C. Ankara Mahkemeleri ve İcra Daireleri yetkilidir. Hukuk kuralları ve bu konudaki genelgelere göre hesaplarda gizlilik esastır. Bu itibarla, hesaplar ile ilgili olarak hesap sahibi dışında herhangi bir kişi ya da kuruluşa bilgi verilmez.

Ayrıca, hesap sahiplerinin şahsı ile ilgili olarak T.C. Mahkemeleri dışında alınmış bir karar veya ilam T.C. Mahkemeleri tarafından onaylanmadıkça, T.C. Merkez Bankasınca işleme alınmamaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KREDİ MEKTUPLU DÖVİZ TEVDİAT VE SÜPER DÖVİZ HESABI SİSTEMİ'NİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI

Günümüzde kurumların ve organizasyonların ana hedefi, müşterileri için değer yaratmaktır. Kurumları uzun vadede başarılı kılan ürettiği ürünler değil, ürün ya da hizmetin meydana geldiği üretim ve yönetim süreçlerinin başarısı, üstünlüğüdür. Son dönemde teknolojide meydana gelen hızlı ilerleme, kurumların sürekli olarak kendilerini yenilemelerini zorunlu hale getirmektedir. Kendini yenileyemeyen ve çevresinde meydana gelen değişimleri izleyemeyen kurumlar çağın gerisinde kalmaktadır. Kendini yenileyemeyen şirketler, çağdaş rekabete dayanamayarak piyasadan silinmektedir. Yeni teknolojileri ve yönetim anlayışında meydana gelen değişimleri takip ederek bu gelişmelere ayak uyduramayan kamu kurumları ise bürokratik işlemler altında kaybolan, yüksek maliyetle verimsiz çalışan, kamu kaynaklarını etkin olarak kullanmayan kurumlar haline dönüşmektedir. Küresel rekabet ortamında kurumların sürekli olarak kendilerini yenileme zorunluluğunda olmaları köklü bir değişimin gerçekleştirilmesi gereğini de ortaya koymaktadır.

Açık bir sistem olmanın doğal bir sonucu olarak örgütler, değişik çevresel faktörler tarafından etkilenir. Bu etkileşim sürecini başarıyla karşılayamayan örgütler zamanla yetersizleşirler. Bu yetersizleşmeyi ortadan kaldırmak için zaman zaman örgütlerin organizasyonunun gözden geçirilmesi ve değişen iç ve dış etkenler doğrultusunda yeniden yapılandırılması gerekir. Bir örgüt ne derece etkin ve modern olursa olsun, gerek iç yapısındaki değişim, gerekse çevresindeki diğer örgütlerle etkileşimi, örgütlerde sürekli yenilenmeyi zorunlu kılar.

Yeniden yapılandırma esasında, daha hızlı, daha etkili ve daha verimli bir yönetim sisteminin kurulmasını amaçlamaktadır. Yeniden

yapılandırmanın mantığında; yönetim yapısının işleyişinde, hem ortaya çıkan problemlerin belirlenmesi, hem de, her türlü gelişmeleri takip ederek, sistemi öngörülen hedeflere daha etkin ve rasyonel yöntemler kullanarak kavuşturmak vardır.

Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı sistemi 1976 yılında uygulanmaya başlanmış, 1981 yılında bu sistemle ilgili işlemleri yürütmek amacıyla İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Zaman zaman tasfiyesi gündeme gelmiş olmasına rağmen ülkenin ekonomik koşulları nedeniyle bu gerçekleştirilememiş, aksine 1994 yılında yaşanan ekonomik kriz sonucu Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı sisteminin bir benzeri olan Süper Döviz Hesabı sistemi yürürlüğe konmuş ve sistem gerek müşteri ve hesap sayısı gerekse toplam mevduat büyüklüğü açısından önemli sayılabilecek bir boyuta ulaşmıştır.

Kuruluşundan bugüne sistemin işletilmesine yönelik olarak önemli adımlar atılmıştır. Zaman içinde yalnızca bu işlemleri yürütmek üzere T.C. Merkez Bankası bünyesinde bir genel müdürlük kurulmuş, başlangıçta hesap kartonları ile yapılan hesapların takibinde bilgisayarlar kullanılmaya başlanmıştır. Ekonominin genel durumu ve ülkenin koşulları dikkat alınarak hesap türleri, vade süreleri ve faiz oranlarında zaman zaman değişiklikler yapılmıştır. Gerek görüldükçe uygulamada rastlanan aksaklıkları gidermek amacıyla düzenlemeler yapılmış, bu düzenlemeler çerçevesinde İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü'nün organizasyon yapısı da yeniden şekillendirilmiştir.

90'lı yılların başından itibaren bankacılık alanında meydana gelen yenilikler ve teknolojiye yaşanan hızlı gelişme sonucu Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı sistemi ve uygulamayı yürüten İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü'nün; verimliliği ve hizmet kalitesini yükseltecek şekilde yeniden yapılandırılması ve organize edilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde son dönemde meydana gelen gelişmeler doğrultusunda Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesabı sisteminin ve buna bağlı olarak İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü ve şube teşkilatının daha hızlı, daha etkin ve daha verimli çalışabilmesi amacıyla

yeniden yapılandırılması için neler yapılabileceği araştırılacaktır. Bu amaçla öncelikle hesap sistemindeki ikili yapı ortadan kaldırılarak sistemin işletim açısından basitleştirilmesi olanakları incelenecek, daha sonra ise hem şube hem de genel müdürlük organizasyon yapısında yapılabilecek düzenlemeler ortaya konacaktır. Son olarak internet ve telefon bankacılığı gibi elektronik bankacılık uygulamaları hakkında bilgiler verilerek Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı sistemi içinde kullanılabilme olanakları incelenecektir.

3.1. KMDT ve SD Hesabı Sisteminin Yeniden Yapılandırılmasını Gerektiren Nedenler, Mevcut Yapıdan Kaynaklanan Sorunlar ve İşlem Süresinin Uzamasına Neden Olan Faktörler

Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesabı sistemi genel olarak kağıt tabanlı (paper based) bir sistemdir. Bu nedenle Kredi Mektubu veya Süper Döviz Hesap Cüzdanı'nın çalınması, kaybolması, hesap sahibinin kimlik bilgilerinin değişmesi, hesap niteliğinin değiştirilmesi (tek hesabın müşterek hesaba ya da müşterek hesabın tek hesaba çevrilmesi, Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabının Hesabı Süper Döviz Hesabına çevrilmesi vb) vade faizi ilavesi gibi durumlarda yenilenmesi zorunluluğu ve takibi, hukuki ihtilaflar, hesap sahiplerinin yurt dışında yaşaması dolayısıyla ortaya çıkan iletişim sorunları sistemin işletiminde önemli güçlükler çıkarmaktadır.

Hesap sahipleri yurt dışında yerleşik olduğundan işlemlerin çoğunluğu posta haberleşmesi ile yapılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında sistem "mektupla bankacılık" olarak tanımlanabilir. Ancak mektupla yapılan müşteri taleplerinin büyük bir bölümü hukuki sonuç doğuran tasarruflar içerdiğinden, (tek hesabın müşterek hesaba ya da müşterek hesabın tek hesaba çevrilmesi, Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabının Süper Döviz hesabına çevrilmesi, para havalesi vb.) talep yazılarında imzaların eksik olması ya da bazı işlemler için (vekaletname, feragatname) imzaların yetkili mercilerce onaylanması gereği sorunlara neden olmaktadır. Bu gibi kanuni zorunluluklar hesap sahipleri tarafından anlaşılammakta kendi haklarının korunması amacıyla istenen imza tasdiklerine karşı direnmekte ve bu da ilave yazışmaların yapılmasına neden olarak işlem sürelerini uzatmaktadır.

Hesap sahiplerinin yurt dışında yerleşik olması nedeniyle, hesaplara tahakkuk eden vade faizlerinin ödenmesinde sorunlar yaşanmaktadır. Faiz ödeme sisteminde çeşitli değişiklikler yapılmış olmasına rağmen bu konudaki sorunlar çözülememiştir. Önceleri miktarına bakılmaksızın vade faizleri için Kredi Mektubu düzenlenirken 1997 yılından itibaren vade faizleri anaparaya ilave edilmeye başlanmıştır. Vade faizleri için ayrı Kredi Mektubu düzenlenmemesi havale taleplerinde önemli bir artışa neden olmuştur. Havale taleplerinde görülen artış sonucu bu taleplerin zamanında yerine getirilebilmesi amacıyla Ankara, Adana ve İzmit şubeleri tarafından da yerine getirilmeye başlanmış olsa da zaman zaman taleplerin karşılanmasında zorluklar yaşanmaktadır.

Mevcut sistemde müşteri bilgileri pasaport ya da nüfus cüzdanı numarası ile tutulmaktadır. İkinci bölümde de değinildiği üzere adres, pasaport, doğum tarihi değişikliği gibi işlemler yapılırken dilekçe ekinde pasaport yada nüfus cüzdanı fotokopisi istenmekte ve söz konusu fotokopiler olmadan bu işlemler yapılamamaktadır. Bu da müşterilerle ek yazışmalar yapılmasına neden olmaktadır. Ayrıca aynı kişiye ait birden fazla pasaport numarası ile hesap açılabilmekte ve bu da müşteri sayısında mükerrerliğe neden olmaktadır.

Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesaplarında eşler için “Ve” li ve “Veya”lı olarak adlandırılan iki tür müşterek hesap uygulaması bulunmaktadır.

“Ve” li hesap, iştirak halinde bir hesap türü olup karı ve kocanın birlikte, başka bir deyişle müşterek imza ile tasarrufa yetkili olduğu hesaptır.

“Veya” lı hesap ise karı veya kocadan herhangi birinin hesap üzerinde bağımsız olarak tasarruf yetkisine sahip olduğu hesaptır.

“Ve”li hesaplarda her türlü işlem için eşlerin müşterek başvuruları gerekmektedir. “Veya”lı hesaplarda ise adres değişikliği dışındaki tüm işlemler eşlerden birinin başvurusu ile yapılabilmektedir. Ancak özellikle “veya” lı hesap uygulamalarında zaman zaman eşler arasında çıkan anlaşmazlıklar nedeniyle ortaya çıkan sorunlar banka ile hesap sahibini karşı karşıya getirmekte, eşlerden herhangi birinin diğerinden habersiz olarak

hesap üzerinde herhangi bir tasarrufta bulunması (özellikle hesaptan para çekmesi) sorunlara neden olmaktadır. Ayrıca “ve”li hesaplarda hesap sahiplerinin başvurularında eşlerden herhangi birinin imzasının bulunmaması işlemin yapılamamasına neden olmaktadır. Eksik imzanın tamamlanması için ilave yazışmalar yapılmaktadır.

Son dönemde Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesapları ile ilgili işlemlerde şubelerin ağırlığı giderek artmaktadır. Artan işlem hacmi ile birlikte sorunlar da ortaya çıkmaktadır. Özellikle kullanılan bilgisayar programından kaynaklanan gecikmeler, doğruğan erişimi sağlayan telefon hatlarında meydana gelen kesintiler, bilgisayar, yazıcı gibi donanım malzemelerindeki eksiklikler nedeniyle ortaya çıkan sorunlar ve işçi döviz işlemlerinin izin dönemi olan yaz aylarında yoğunluk kazanması nedeniyle personel sayısının yetersiz kalması sonucu işlemler uzun sürmekte ve müşteri şikayetleri gündeme gelmektedir.

İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü tarafından 1999 yılında şubeler ve temsilciliklerde yapılan ve 2000 yılında Almanya’da bulunan Essen Üniversitesi Türkiye Araştırmalar Merkezi’ne yaptırılan anketlerde hesap sahiplerinin sisteme ilişkin şikayetlerinin şu başlıklarda toplandığı görülmektedir:

- işlemlerin yavaşlığı,
- şubelerde kullanılan müracaat formlarının uzun olması,
- vergi oranlarının yüksek olması,
- yaz aylarında personel sayısının yetersiz olması,
- daha kısa ve daha uzun vadeli hesap açılmaması,
- ilgisizlik ve yetersizlik,
- Süper Döviz Hesaplarından yurt dışından para çekilememesi,
- şubelerde işlemlerin birden fazla kontrolden geçmesi nedeniyle uzun sürmesi

3.2. Sistemin Daha Etkin Çalışabilmesi İçin Öneriler

1976 yılında Kredi Mektuplu Döviz Tevdat Hesabı ile başlayan ve 1994 yılında Süper Döviz Hesabı uygulaması ile devam eden sistem

başlangıcından bu yana çeşitli değişimlere uğramıştır. Uygulamanın daha etkin çalışabilmesi zaman zaman yapılan düzenlemelere rağmen bankacılık alanında kullanılan teknolojik gelişim “mektupla bankacılık” olarak adlandırılabilir. Bugünkü sistemin oldukça hantal bir yapı olarak görülmesine neden olmaktadır. Gerek sistemin kağıt bazlı yapısından kaynaklanan sorunlar, gerek genel müdürlük ve şube organizasyon yapısından ileri gelen sorunlar, bilişim teknolojilerinin yeterince kullanılmaması sistemde bazı değişikliklerin yapılmasını zorunlu kılmaktadır.

3.2.1. İkili Hesap Sisteminin Ortadan Kaldırılması ve Tek Hesap Sistemi

Nisan 1976’da uygulamaya konan Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı sistemi zaman içinde gelişmiş ve gerek müşteri sayısı gerekse mevduat miktarı olarak önemli sayılabilecek bir boyuta ulaşmıştır. 1994 yılında ise Süper Döviz Hesabı adıyla yeni bir hesap türü uygulanmaya başlanmıştır. Başlangıçta geçici bir uygulama olarak düşünülen ve yalnızca 3 yıl olarak açılan Süper Döviz Hesabı daha sonra sürekli hale getirilmiş, 2 ve 1 yıl vadeli Süper Döviz Hesabı da açılmaya başlanmıştır. Süper Döviz Hesaplarına, Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarına göre daha yüksek faiz oranları uygulanması nedeniyle uygulamaya konduğu yıldan itibaren bu hesap türü Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarından daha fazla ilgi görmüş ve son yıllarda toplam mevduat içinde Süper Döviz Hesaplarının payı Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarını geçmiştir. Özellikle 1996 yılından sonra Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarından Süper Döviz Hesabına geçişlerin hızlandığı gözlenmektedir. Daha önce verilen Tablo 1.7 den de görülebildiği gibi 2003 sonu itibariyle toplam mevduat içinde Kredi Mektuplu hesapların payı % 25,7 Süper Döviz Hesaplarının payı ise % 74,3 olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca son dönemde Kredi Mektuplu hesaplardan sürekli olarak net çıkış yaşanırken Süper Döviz Hesaplarında net giriş olduğu Tablo 3.1 de görülmektedir.

TABLO 3.1. KREDİ MEKTUPLU DÖVİZ TEVDİAT VE SÜPER DÖVİZ HESAPLARINDA GİRİŞ-ÇIKIŞ-NET (Milyon EUR)

	KMDTH			SDH			TOPLAM		
	GİRİŞ	ÇIKIŞ	NET	GİRİŞ	ÇIKIŞ	NET	GİRİŞ	ÇIKIŞ	NET
1990									
1991									
1992									
1993									
1994									
1995									
1996									
1997									
1998									
1999									
2000									
2001									
2002									
2003									

Kaynak: İDGM 2003 Yıllık Değerlendirme Raporu

Not: Tablodaki değerler orjinal metinde yer almakla birlikte söz konusu veriler daha önce kamu oyuna açıklanmadığından tablo boş bırakılmıştır.

Uygulama açısından Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı ve Süper Döviz Hesabı arasındaki temel fark Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarından yurt dışındaki özel anlaşmalı muhabirlerden para çekilebilme olanağının bulunmasıdır. Son döneme kadar Almanya’da Dresdner Bank A.G, Hollanda’da Garanti Bank International ve Demir-Halk Bank, Fransa’da Banque du Bosphore ve İngiltere’de Turkish Bank aracılığıyla Kredi Mektubu aslı ve pasaport aslı veya fotokopisi ibraz edilerek yurt dışından para çekilebilmiştir. Ancak 2000 yılı ortalarında Almanya’da T.C. Merkez Bankasında hesabı bulunan Türk vatandaşlarına yönelik olarak başlatılan vergi incelemesi bu ülkede yaşayan vatandaşların Dresdner Bank AG ile işlem yapmaktan çekinmeleri ve bu nedenle söz konusu banka aracılığıyla yapılan işlemlerin azalmasına neden olmuştur. Dresdner Bank AG aracılığıyla yapılan işlem sayısının azalması ve müşterilerden gelen talep doğrultusunda Dresdner Bank AG ile mutabakat sağlanarak bu hesaplarla ilgili özel muhabirlik anlaşmasının sona erdirilmesine karar verilmiştir. Bu çerçevede Dresdner Bank AG aracılığıyla para yatırma işlemleri Haziran 2002 itibariyle sona erdirilmiş, para çekme işlemlerinin ise Haziran 2004 itibariyle sona erdirilmesine karar verilmiş daha sonra bu tarih 1 Temmuz 2003’e çekilmiştir. Bir diğer özel anlaşmalı muhabir banka olan ve

Fransa'da bulunan hesap sahiplerine hizmet veren Banque du Bosphore ile yapılan muhabirlik anlaşması da 14 Mayıs 2003 tarihinde sona erdirilmiştir.

T.C. Merkez Bankası nezdinde hesabı bulunan Türk vatandaşlarının önemli bir bölümünün Almanya'da yaşadığı dikkate alındığında Dresdner Bank AG ile yapılan anlaşmanın sona ermesi sonucunda Kredi Mektuplu hesapların oldukça önemli bir kısmı için yurt dışından para çekme olanağı ortadan kalkmıştır.

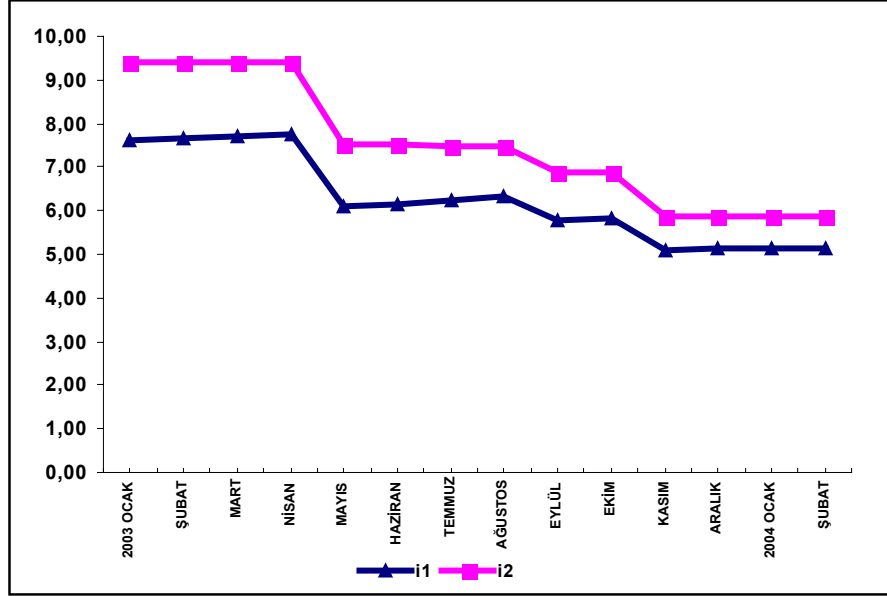
Daha önceki bölümlerde belirtildiği gibi aynı vade süresi için Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesabında farklı faiz oranları uygulanmaktadır. Uygulanan düşük faizler ve yurt dışından para çekme olanağının ortadan kalkmasıyla birlikte Kredi Mektuplu hesaplar müşteriler açısından cazibesini tamamen kaybetmiştir.

Yaşanan gelişmeler ve hesapların bugünkü yapısı dikkate alındığında Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesapları ekonomik işlevini yitirmiş görünmektedir. Sistemin ikili yapısının ortadan kaldırılması ve işleyişini hızlandırılması açısından Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabının uygulamadan tamamen kaldırılması ve yeni Kredi Mektuplu hesap açılmaması uygun olacaktır. Mevcut Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesapları vadeleri sonunda hesap sahibine ödenerek tasfiye edilebileceği gibi, aynı vadede Süper Döviz Hesabına çevrilmek suretiyle kapatılabilir. Her iki seçenekte de Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı şeklinde açılmış hesaplar iki yıl içinde ortadan kalkacaktır.

3.2.1.1. Kredi Mektuplu Hesapların Uygulamadan Kaldırılmasının Ortalama Faiz Yüküne Etkisi

Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarının, gerek hesap sahiplerine ödenmesi, gerekse Süper Döviz Hesabına çevrilmesi yoluyla uygulamadan kaldırılması, hesapların Merkez Bankasına getirdiği faiz yükünde bir değişime yol açacaktır. Süper Döviz hesaplarının faiz oranlarının mevcut sistemde Kredi Mektuplu hesaplara göre yüksek olduğu dikkate alındığında faiz etkisinin artış yönünde olması kaçınılmazdır.

Hesapların mevcut ve Kredi Mektuplu hesapların tasfiyesi halinde ağırlıklı ortalama faizleri Şekil 3.1 de verilmektedir. Kredi Mektuplu hesapların Süper Döviz hesabına çevrilerek tasfiyesi olasılığında, Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat hesaplarda bulunan toplam mevduatın mevcut vade yapısına göre Süper Döviz hesaplarına dağılacağı varsayılmıştır.

Şekil 3.1 : Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarının Tasfiyesi Halinde Ağırlıklı Ortalama Faiz Oranları

I1: Mevcut Durumda Ağırlıklı Ortalama Faiz Oranı

I2: KMDT Hesaplarının Tasfiyesi Halinde Ağırlıklı Ortalama Faiz Oranı

Şekil 3.1 de de görülebildiği üzere Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat hesaplarının tasfiyesi halinde ağırlıklı ortalama faiz oranında bir yükselme olacaktır. Kredi Mektuplu hesapların hesap sahibine ödenmesi yoluyla tasfiyesi halinde toplam bakiye de önemli bir azalma olacağı açıktır. Bu durumda T.C. Merkez Bankası kalan bakiye için daha yüksek bir faiz ödemekle birlikte hesapların bir bölümünü de tasfiye etmiş olacaktır. Mevcut Kredi Mektuplu hesap bakiyesinin tamamının vadeleri sonunda Süper Döviz hesabına çevrilerek kapatılması halinde ise, mevcut toplam bakiye için daha yüksek bir faiz ödenmesi söz konusu olacaktır. Her iki seçenekte de mevcut faiz oranları geçeli olduğu varsayımı altında ortalama faiz oranının yükselmesi kaçınılmazdır.

Kredi Mektuplu hesapların gerek hesap sahibine ödenmesi gerekse Süper Döviz hesanbına çevrilmesi yoluyla tasfiye edilmesinin T.C.Merkez

Bankasının katlanmak zorunda olduğu faiz yükünde bir artışa neden olmaması için, KMDTH uygulamasına son verilirken Süper Döviz hesaplarına uygulanan faiz oranlarının da mevcut Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat hesabı faiz oranlarına paralel olarak yeniden belirlenmesi doğru olacaktır.

3.2.2. Hesap Açılabilen Dövizlerle İlgili Düzenlemeler

Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarında bulunan toplam mevduat incelendiğinde hesapların çok büyük bir bölümünü EUR ve USD üzerinden açılan hesapların oluşturduğu, CHF ve GBP olarak açılan hesapların toplam mevduat içinde yok denebilecek kadar az bir paya sahip olduğu söylenebilir. Yıllar itibariyle toplam mevduatın döviz cinslerine göre dağılımı Tablo 3.2’de gösterilmiştir.

TABLO 3.2. DÖVİZ CİNSLERİNE GÖRE KREDİ MEKTUPLU DÖVİZ TEVDİAT VE SÜPER DÖVİZ HESAPLARININ YILLAR İTİBARIYLA BAKİYESİ (MİLYON)

	EUR	USD	CHF	GBP	EUR KARŞILIĞI	USD KARŞILIĞI
1990	5.585,0	125,9	173,3	0,3	5.795,2	7.541,1
1991	4.841,8	106,6	132,6	0,1	5.002,4	6.438,8
1992	5.059,6	155,5	115,8	0,0	5.253,7	6.368,4
1993	5.957,7	170,3	113,3	0,0	6.176,7	6.975,0
1994	7.141,9	141,3	110,9	0,0	7.321,4	9.225,2
1995	8.291,5	139,8	115,5	0,0	8.467,6	11.558,6
1996	9.326,8	140,2	116,6	1,1	9.508,5	11.948,8
1997	10.365,2	161,5	118,9	1,8	10.410,9	11.360,9
1998	10.690,3	191,0	121,3	2,4	10.932,6	12.809,2
1999	10.527,4	230,9	115,1	2,6	10.734,3	10.822,4
2000	10.820,3	476,0	115,7	3,0	11.418,6	10.514,2
2001	11.215,4	850,3	120,6	3,6	12.268,0	10.806,9
2002	12.278,6	1.201,4	124,5	6,0	13.526,2	14.097,0
2003	12.715,3	1.308,2	116,9	6,8	13.847,4	17.298,3

Kaynak: İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü 31 Ocak 2004 Tarihli Günlük Vaziyeti

Tablo 3.3’de ise 2003 sonu itibariyle hesap açılan döviz cinsleri bazında mevduat ve toplam mevduat içindeki payları gösterilmiştir.

TABLO 3.3 DÖVİZ CİNSLERİNE KREDİ MEKTUPLU DÖVİZ TEVDİAT HESABI VE SÜPER DÖVİZ HESABI BAKİYELERİ VE TOPLAM İÇİNDEKİ PAYI

DÖVİZ CİNSİ	DÖVİZ TOPLAMI	EUR KARŞILIĞI	TOPLAM İÇİNDEKİ PAYI %
EUR	12.702.448.907	12.702.448.907	91,79
USD	1.313.465.074	1.050.603.963	7,59
CHF	117.576.531	75.363.553	0,54
GBP	6.846.109	9.719.920	0,07
GENEL TOPLAM		13.838.136.343	100

Kaynak: İDGM 2003 Yıllık Değerlendirme Raporu

Buna göre CHF ve GBP üzerinden açılan hesapların toplam mevduat içindeki payı % 0,61 dir. Bu nedenle söz konusu döviz cinsleri üzerinden açılan hesapların ekonomik olarak bir katkı sağlamaktan uzak olduğunu söylemek doğru olacaktır. Diğer taraftan İngiltere ve İsviçre'den de Euro ya da USD olarak hesap açtırma olanağı bulunmaktadır.

Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabının uygulamadan kaldırılması ile birlikte CHF ve GBP'nin de hesap açılabilen dövizler arasından çıkarılması mümkün olmaktadır. Hali hazırda söz konusu dövizler üzerinden açılmış olan hesaplar vade süreleri dolduğunda hesap sahibine ödenebileceği gibi hesap sahibinin isteği doğrultusunda vadenin dolduğu gün geçerli olan T.C. Merkez Bankası kurları ile EUR veya USD ye çevrilmesi ve hesapların bu dövizler üzerinden devam etmesi de mümkün olacaktır.

Hesapların önemli bir bölümü için yurt dışından para çekme olanağının ortadan kalkması Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat hesabı ve Süper Döviz Hesabı arasında kullanım açısından tek farkı da ortadan kaldırmıştır. Uygulanan faiz oranları dışında hiç bir farkı bulunmayan iki ayrı hesap türü bulunması iş yükünü arttırmakta ve işlerin takibini zorlaştırmaktadır. Hesapların Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabından Süper Döviz Hesabına dönüştürülmesi işlemleri ve bu konudaki taleplere ilişkin hesap sahipleri ile yapılan yazışmalar iş hacminde önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarının işlevini yitirdiğini ve

uygulamadan kaldırılarak işlemlerin tek bir hesap sistemi ile yürütülmesinin gerek iş yükünü azaltmak gerekse iş takibini kolaylaştırmak açısından yararlı olacağını söylemek mümkündür. Ayrıca farklı vade seçenekleri bulunan tek bir hesap türü uygulamanın yapılacak olan faiz indirimiyle birlikte maliyetler açısından da önemli bir fayda sağlayacağı bir gerçektir.

3.2.3. Yeni Vade Seçenekleri

Mevcut durumda Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesaplarında 1 ve 2 yıl, ayrıca Süper Döviz Hesaplarında 3 yıl vade süresi uygulanmaktadır. Ancak uygulamada hesap sahiplerinin tahakkuk eden faizlerini çekme eğiliminde olmadıkları ve bu faizleri çekmeyerek hesaplarını yeniledikleri gözlenmektedir. Bu nedenle görünürde 2-3 yıl vadeli olan mevduatın çok daha uzun süre hesapta kaldığını söylemek mümkündür.

Yukarı da değinildiği gibi T.C. Merkez Bankası nezdinde hesabı bulunan mevduat sahiplerinin büyük çoğunluğunu Almanya'da yaşayan vatandaşlar oluşturmaktadır. 2000 yılı ortalarından itibaren Alman Maliyesi tarafından bu ülkede yaşayan hesap sahiplerine yönelik olarak bir vergi incelemesi başlatılmıştır.

Bu tarihten sonra söz konusu incelemeye maruz kalan hesap sahiplerinden 2 ve 3 yıl vadeli Süper Döviz Hesaplarında vade sonunda elde edilen faiz gelirlerinin genellikle Almanya'da servet gelirlerine tanınan muafiyet miktarlarının üzerinde olduğu; bu nedenle bu muafiyetten faydalanamadıkları; bu faizlerin yıllara bölünerek verilmesi halinde muafiyetten yararlanabilecekleri ve vergi ödeme yükümlülüğünden kurtulacakları yönünde yoğun talepler alınmıştır.

Bu talepler dikkate alınarak Almanya'da yaşayan ve T.C. Merkez Bankasında hesabı bulunan kişilerin elde ettikleri faiz gelirlerine ilişkin olarak Almanya'da sağlanan vergi muafiyeti olanağından daha fazla yararlanabilmelerini sağlamak amacıyla vade sonu faiz ödemeli mevcut mevduat türü uygulamasına ek olarak 1 yıldan uzun vadeli ve yılda bir faiz ödemeli bir mevduat türü uygulamaya konabilir.

1211 Sayılı T.C. Merkez Bankası Kanunu'nun 4. Maddesine göre bankalardaki mevduatın vade ve türleri ile özel finans kurumlarındaki katılma hesaplarının vadelerini belirleme yetkisi T.C. Merkez Bankasına aittir.

Bu maddeye istinaden çıkarılan 29 Mart 2002 tarih ve 24710 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan T.C. Merkez Bankası'nın 2002/1 Sayılı Tebliğinin 8. Maddesinde vade süreleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

- 1 aya kadar vadeli (1 ay dahil)
- 3 aya kadar vadeli (3 ay dahil)
- 6 aya kadar vadeli (6 ay dahil)
- 1 yıla kadar vadeli
- 1 yıl ve daha uzun vadeli (1 ay, 3 ay, 6 ay ve yıllık faiz ödemeli)

Tebliğ hükümlerine göre 1 yıl ve daha uzun vadeli ve 1 ay, 3 ay, 6 ay veya yıllık faiz ödemeli mevduat türü uygulanması mümkündür

Yıllık faiz ödemeli sistemin uygulanmasındaki amaç, tahakkuk ettirilecek faizi yıllara yayarak hesap sahiplerinin yaşadıkları ülkelerdeki vergi muafiyetinden daha fazla yararlanmasını sağlamak ve bu yolla Bankanın katlanmak zorunda kaldığı faiz yükünü de yıllara yayarak azaltmaktır.

Hesapların işleyişinde anapara ve faiz ödemeleri açısından çeşitli seçenekler söz konusu olabilecektir.

A) Anapara Ödemeleri;

- Faiz tahakkuk dönemlerinde çekim yapılabilir. Vadesinden önce anaparadan çekim yapılabilmesi halinde çekilen ve hesapta kalan miktarlar için farklı faiz uygulanması gerekeceğinden faiz tahakkuk tarihinde stopaj ve fon kesintilerinin doğru hesaplanabilmesi için müşterinin makul bir süre önce niyetini T.C. Merkez Bankasına bildirmesi zorunludur.
- Anaparadan hiç bir surette çekim yapılamaz. Uygulanmakta olan mevcut 2, 3 yıllık Süper Döviz Hesabı ile aynı faiz getirisini sağlayacak şekilde yıllık faiz oranı uygulanır. Bu sistemde hiç bir şekilde çekim yapılmasına izin verilmeyeceğinden mevcut yapının da korunması ve mevduat sahiplerinin risk algılamaları geliştirilerek

tercihleri doğrultusunda tasarruflarını farklı vade ve türde mevduata yönlendirmeleri sağlanabilir.

B) Faiz Ödemeleri Açısından;

- Yıllık olarak faiz tahakkuku yapılır ve hesaba tahakkuk eden faiz hesap sahibi tarafından talep edildiği takdirde ödenir. Ancak tahakkuk eden faiz çekilmediği takdirde (Az sayıda ticari banka tarafından açılan bu tür hesaplardaki uygulamada hesapta bırakılan faize yeniden faiz yürütülmediği belirtilmiştir.) hesapta bırakılan faiz için yeniden faiz yürütülmez. Bu durumda gündeme gelecek olan yıllık olarak tahakkuk eden faizlere hesap açılması 1997 den bu yana sadeleştirilen sistemin yeniden ağırlaşması, iş yükü ve takibinin güçleşmesi sonucunu doğuracaktır.
- Yıllık olarak tahakkuk eden faizler hesap sahibine ödenmez ve kapitalize edilerek vade sonunda anapara ile birlikte ödenir.
- Yıllık olarak tahakkuk eden faizler önceden ihbar koşulu ile faiz tahakkuk tarihlerinde çekilebilir. Çekilmeyen faizler kapitalize edilir.

Gerek daha uzun vadeli hesapların açılabilmesi, gerekse yıllık faiz ödemeli hesap seçeneğinin uygulanabilmesi için yasal yönden ve teknik olarak bazı hazırlıkların yapılması gerekecektir. Öncelikle I-M sayılı Genelge yıllık faiz ödemeli daha uzun vadeli hesap türüne imkan verecek şekilde yeniden düzenlenecektir.

Bu sistemin faiz ve vergi iadesi gibi sorunlara neden olmaması için hesabın açılması sırasında hesap sahibi ile anaparanın vade sonuna kadar çekilemeyeceğine dair bir sözleşme yapılması uygun olacaktır. Ayrıca yeni sisteme göre hazırlanmış olan Süper Döviz Hesabı Cüzdanı düzenlenecektir.

Bu şekilde işleyen bir hesap türünün uygulanabilmesi için öncelikle teknik altyapı oluşturulmalıdır.

3.2.4. Müşterek Hesap Uygulamaları

Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesaplarında eşler için “Ve” li ve “Veya”lı olarak adlandırılan iki tür müşterek hesap uygulaması bulunmaktadır.

“Veya” lı hesap sahiplerinin birinin, diğeri aleyhine mahkemeye veya icraya başvurmaları ve bu merciiere T.C. Merkez Bankasına usulü dairesinde ihtiyati tedbir veya ihtiyadi haciz kararı tebliğ edilmesi halinde, T.C. Merkez Bankası hesaptan ödeme yapılmasını durdurur. Hesap sahipleri bu yola başvurmaksızın T.C. Merkez Bankasına sadece bir ihtarname göndermek suretiyle hesaptan diğere ödeme yapılmasına engel olamamaktadır.

Ancak özellikle “veya” lı hesap uygulamalarında zaman zaman eşler arasında çıkan anlaşmazlıklar nedeniyle çıkan sorunlar Banka ile hesap sahibini karşı karşıya getirmekte, eşlerden herhangi birinin diğere habersiz olarak hesap üzerinde herhangi bir tasarrufta bulunması (özellikle hesaptan para çekmesi) sorunlara neden olmaktadır. Bu nedenle yeniden yapılandırma çalışmaları sırasında “veya”lı olarak nitelendirilen hesap türünün de uygulamadan kaldırılması karşılaşılan sorunları ortadan kaldıracaktır.

3.3. Müşteri Kayıtlarının Tutulması, İş Akışları ve Organizasyon Yapısına Yönelik Düzenlemeler

3.3.1. İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü Organizasyon Yapısı

1976 yılında oluşturulan ve bir süre Kambiyo Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulan İşçi Dövizleri Müdürlüğü'nce yürütülen Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat hesaplarına olan ilgi artınca 1981 yılında bu işlemleri yürütmek amacıyla T.C. Merkez Bankası Banka Meclisi tarafından alınan bir kararla İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

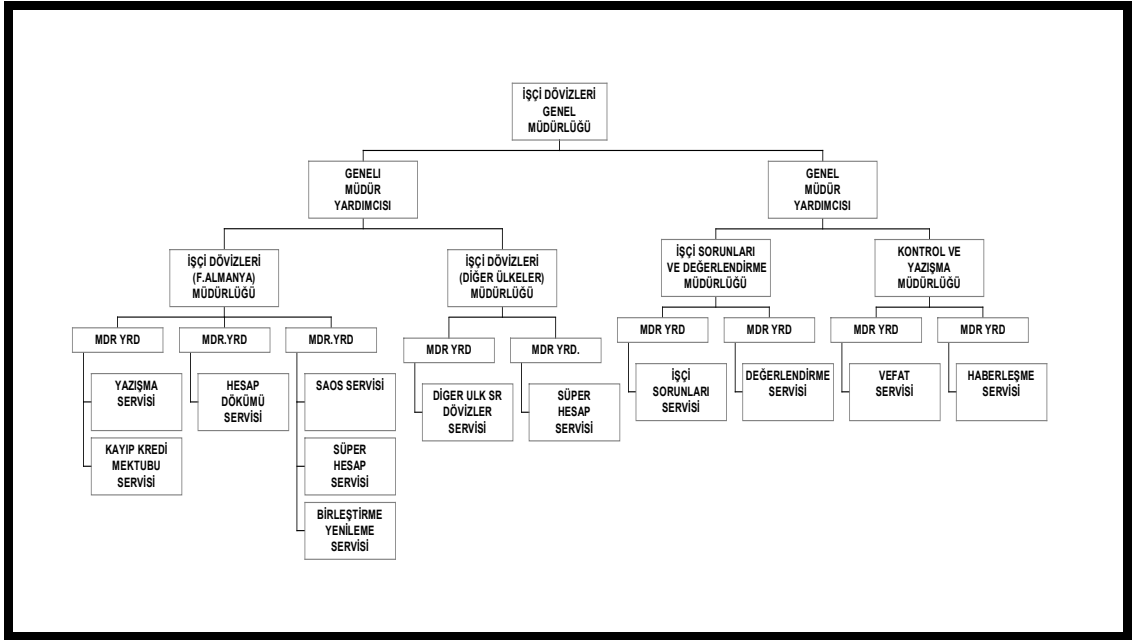
T.C. Merkez Bankası Teşkilat ve Görevleri Esas Yönetmeliği'nin 90-95. Maddeleri ile İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü'nün temel görevleri;

- yurtdışında yaşayan vatandaşların tasarruflarının yurda getirilmesini sağlamak amacıyla döviz hesapları açmak ve bu hesaplarla ilgili her türlü iş ve işlemleri yapmak,
- banka nezdinde açılan döviz hesaplarına ilişkin istatistiki bilgileri hazırlamak ve değerlendirme raporları düzenlemek

olarak tanımlanmıştır. Kuruluş aşamasında İşçi Dövizleri, Bedelsiz İthalat, İşçi Sorunları ve Yurt Dışı Müteahhitlik Hizmetleri olmak üzere dört müdürlükten oluşan İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü'nün yapısı değişen şartlar doğrultusunda yeniden düzenlenmiştir. Halen yukarıda sayılan görevlere ilişkin işlemler Genel Müdürlük bünyesinde bulunan

- İşçi Dövizleri (Federal Almanya) Müdürlüğü
- İşçi Dövizleri (Diğer Ülkeler) Müdürlüğü
- İşçi Sorunları ve Değerlendirme Müdürlüğü
- Kontrol ve Yazışma Müdürlüğü

tarafından yürütülmektedir. (Şekil 3.1)

Şekil 3.2. İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü Organizasyon Şeması

3.3.1.1. İşçi Dövizleri (Federal Almanya) Müdürlüğü

İşçi Dövizleri (Federal Almanya) Müdürlüğü TPKK Hakkındaki Karar ile T.C. Merkez Bankası Genelgesi uyarınca, yurt dışındaki Türk vatandaşlarının Alman Markı üzerinden açtıkları Kredi Mektuplu Döviz

Tevdiat Hesaplarının tutulması ve bu hususta alınacak tedbirlerin belirlenmesi ile ilgili işlemleri yürütmek ve Dresdner Bank AG ile yapılan anlaşmayı uygulayarak izlemekle görevlendirilmiştir. Avrupa Parasal Birliğinin gerçekleşmesi sonucu Alman Markı üzerinden açılmış hesaplar Euro'ya dönüştürülmüştür ve halen Euro üzerinden işlem gören Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesapları ile ilgili işlemler İşçi Dövizleri (Federal Almanya) Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir.

3.3.1.2. İşçi Dövizleri (Diğer Ülkeler) Müdürlüğü

Alman Markı dışında kalan diğer dövizler (Amerikan Doları, Hollanda Florini, Fransız Frangı, İsviçre Frangı, İngiliz Sterlini) üzerinden açılan Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesapları ile ilgili işlemleri yürütmek, çeşitli ülkelerdeki bankalarla yapılmış özel anlaşmaları takip etmekle görevlidir. Parasal Birliğe geçilmesi sonucu Hollanda Florini ve Fransız Frangı üzerinden açılmış olan hesaplar Euro'ya çevrilmiştir. Halen Euro ve USD üzerinden açılmış Süper Döviz hesapları ve CHF ve GBP üzerinden açılmış olan Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat hesapları ile ilgili işlemler İşçi Dövizleri (Diğer Ülkeler) Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir.

3.3.1.3. İşçi Sorunları ve Değerlendirme Müdürlüğü

T.C. Merkez Bankası nezdinde açılan hesaplarla ilgili kitap ve broşür hazırlayarak vatandaşların bilgisine sunmak, Türkiye'de çeşitli kurum ve kuruluşlarca yurt dışındaki vatandaşlara verilen hizmetler konusunda kitap hazırlayıp ilgili kurumlara sunmak, yurt dışındaki vatandaşlardan gelen her türlü soruyu yanıtlamak, özel anlaşma yapılan muhabirlere ödenen komisyonları izlemek ve istatistiki amaçlı günlük, aylık ve yıllık periyotlarda değerlendirme raporları düzenlemekle görevlidir.

3.3.1.4. Kontrol ve Yazışma Müdürlüğü

Haberleşme faaliyetlerini yürütmek ve bu konuyla ilgili belgeleri arşivlemek, postadan iade edilen Kredi Mektupları ve Süper Döviz Hesabı Cüzdanlarına ait bilgileri bilgisayara aktararak kasada muhafaza etmek ve belli aralıklarla yeniden sevk etmek, vefat eden hesap sahiplerine ait

hesaplarla ilgili olarak yapılması gereken veraset işlemlerini yerine getirmek, ilgililere gönderilen Kredi Mektubu ve Süper Döviz Hesabı Cüzdanlarına ait posta alındı kartlarını tasnif etmek ile görevlidir.

3.3.1.5. T.C. Merkez Bankası Şubeleri Tarafından Yürütülen İşçi Döviz İşlemleri

İlk yıllarda şubeler ve özel anlaşmalı muhabir bankalar aracılığıyla yatırılan paralar karşılığında yalnızca idare merkezi ve temsilcilikler tarafından Kredi Mektubu düzenlenirken, 15 Ağustos 1983 tarihinden itibaren şubelere de Kredi Mektubu düzenleme yetkisi verilmiştir.

Yatırılan paralara ilişkin kredi mektupları şubelerde düzenlenmesine rağmen, alacak dekontları günlük olarak genel müdürlüğe faks ile gönderilerek muhasebe kayıtları ile hesap sahiplerinin karteks bilgilerinin⁵ yaratılması gibi işlemler 29 Eylül 1997 tarihine kadar İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü'nce yerine getirilmiştir.

1987 yılında İstanbul Şubesi ile başlayan Genel Müdürlük ile şubeler arasında doğrudan (on-line) bağlantı kurulması çalışmaları uzun bir zaman almış ve 1997 yılında Van Şubesi ile tamamlanmıştır.

Halen hesap açma ve karteks bilgileri oluşturma, hesap kapatma, kredi mektuplarını birleştirme, yenileme, müşterek hesaba dönüştürme, vade faizinin anaparaya eklenmesi, tahakkuk eden faizin ödenmesi, yurt dışına havale ve hesap dökümü gönderilmesi gibi işlemler şubeler tarafından yapılabilmektedir.

3.3.1.6. İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü ve Şubeler İşlem Hacmi

Sistemin ilk yıllarında işlemlerin büyük çoğunluğu İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülürken zaman içinde şubelerin Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesaplarına ilişkin yetkilerinin artırılmasıyla şubelerin işlem hacmi önemli ölçüde artmıştır.

Ancak tamamına yakını yurt dışında yaşayan hesap sahiplerinin mektupla yaptığı başvuruların cevaplanmasında yeknesaklığın sağlanması,

⁵ Karteks bilgileri müşterinin adı, soyadı, doğum tarihi, doğum yeri ve adresinden oluşmaktadır.

yurt dışında yapılan muhabir işlemlerinin tek elden takip edilebilmesi, haberleşme ve takip kolaylığı gibi nedenlerle faiz bilgi mektuplarının gönderilmesi, vefat eden hesap sahiplerine ilişkin veraset işlemleri, yurt dışından mektupla talep edilen kredi mektubu ve süper döviz hesabı yenileme ve birleştirme işlemlerinin önemli bir bölümü, mektupla sorulan soruların cevaplanması, vergi daireleri ve mahkemelerden gelen yazıların cevaplanması ve raporlama işlemleri gibi işlemler İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir.(İDGM, 1999, s.2)

İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü tarafından takip edilen yurt dışında bulunan muhabir bankalara ilişkin işlemler ve şubeler tarafından yapılan işçi dövizleri hesapları ile ilgili işlemlerin yıllar itibariyle adetleri Tablo 3.4'de verilmektedir.

Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarının uygulamaya başlandığı yıl anlaşma yapılan Dresdner Bank AG hesap sahiplerinin önemli bir bölümünün Almanya'da bulunması nedeniyle en çok işlem yapılan muhabir olarak görülmektedir. Ancak 2000 yılında T.C. Merkez Bankası nezdinde hesabı bulunan Türk vatandaşlarına yönelik olarak Alman makamlarınca başlatılan vergi incelemeleri ve bu incelemede Dresdner Bank A.G'de bulunan kayıtların önemli rol oynaması hesap sahiplerinin para yatırma ve çekme işlemlerinde Dresdner Bank AG'yi kullanmakta çekingen davranmalarına neden olmuştur. Bunun sonucunda daha önceki bölümlerde de değinildiği üzere Dresdner Bank AG ile varılan karşılıklı anlaşma ile söz konusu banka üzerinden para yatırma işlemleri 30 Haziran 2002, para çekme işlemleri ise 30 Haziran 2003 tarihi itibariyle sona erdirilmiştir.

TABLO 3.4. MUHABİR BANKALAR VE ŞUBELERİN İŞÇİ DÖVİZLERİ HESAPLARI İLE İLGİLİ İŞLEMLERİNİN YILLAR İTİBARIYLA ADETLERİ

YILLAR	DRESDNER BANK	TÜRKİYE GARANTİ BANK	UNITED GARANTİ BANK	DEMİR-HALK BANK	BANQUE DU BOSPHORE	TURKISH BANK	MUHABİR TOPLAMI	ŞUBELER	GENEL TOPLAM
1976	9.665	-	-	-	-	-	9.665	-	9.665
1977	28.741	-	-	-	-	-	28.741	-	28.741
1978	33.186	-	-	-	-	-	33.186	-	33.186
1979	37.567	-	-	-	-	-	37.567	-	37.567
1980	28.462	-	-	-	-	-	28.462	-	28.462
1981	38.912	-	-	-	-	-	38.912	-	38.912
1982	56.027	-	-	-	-	-	56.027	-	56.027
1983	86.099	-	-	-	-	-	86.099	-	86.099
1984	130.674	-	-	-	-	-	130.674	-	130.674
1985	91.324	-	-	-	-	-	91.324	-	91.324
1986	110.488	-	-	-	-	-	110.488	-	110.488
1987	162.251	-	-	-	-	-	162.251	-	162.251
1988	204.101	-	-	-	-	-	204.101	-	204.101
1989	217.398	-	-	-	-	-	217.398	-	217.398
1990	225.139	-	-	-	-	-	225.139	-	225.139
1991	370.017	-	-	-	-	-	370.017	-	370.017
1992	322.576	-	-	-	-	-	322.576	-	322.576
1993	257.230	-	-	-	-	-	257.230	-	257.230
1994	243.725	-	-	-	-	-	243.725	-	243.725
1995	251.760	-	6.072	576	-	-	258.408	-	258.408
1996	262.510	3.814	1.473	2.286	-	15	270.098	-	270.098
1997	223.754	2.502	973	1.952	23	10	229.214	116.835	346.049
1998	111.138	1.273	395	1.336	76	1	114.219	222.406	336.625
1999	98.807	-	1.384	1.192	93	3	101.479	238.671	340.150
2000	75.433	-	1.103	888	104	1	77.529	231.398	308.927
2001	50.301	-	1.008	1.029	82	3	52.423	571.589	624.012
2002	21.767	-	253	214	16	-	22.250	463.911	486.161

Kaynak: İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü

Dresdner Bank AG ile ilgili olarak yaşanan gelişmeler ve 1997 yılı itibariyle şubelerin işçi dövizleri işlemlerine ilişkin yetkilerinin artırılması sonucu son yıllarda şubelerin işlem hacminde önemli bir artış gözlenmektedir. Bu gelişmede özellikle Almanya'da bulunan hesap sahiplerinin karşılaştıkları vergiyle ilgili sorunlar nedeniyle Türkiye'de şubeler üzerinden işlem yapmayı tercih etmelerinin önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir.

Dresdner Bank AG dışındaki özel anlaşmalı muhabir bankalar üzerinden yapılan işlemler buldukları ülkelerdeki Türk vatandaşı sayısına paralel olarak toplam işlem hacmi içinde oldukça düşük sayılabilecek bir paya sahiptir.

İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen işlem türleri ve bu işlemlere ait işlem hacmi ise Tablo 3.5'de görüldüğü gibidir.

TABLO 3.5 İŞÇİ DÖVİZLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ İŞLEM HACMI

İŞLEM TÜRÜ	1999	2000	2001	2002
Vade ve Çekim Faizleri Bildirim Mektupları	266.174	231.806	203.297	177.817
KM+SDH Cüzdanı Basım ve Dağıtım	234.200	132.000	205.120	180.000
Tanıtıcı Kitap ve Broşürler	251.250	19.733	433.361	315.418
İptal Kredi Mektupları ve Muhasebe Kayıt İşlemleri	78.943	47.757	45.799	36.311
Gelen Alındı Belgesi Adedi ve Kayıtları	50.212	35.994	31.980	23.198
Sevkedilen Gönderiler	76.358	59.627	74.430	78.973
Muhabir Borç Dekont Adedi ve Muhasebe Kayıtları	74.176	55.507	38.290	20.148
Düzenlenen Ana Para Kredi Mektupları	33.172	24.177	31.930	12.542
Muhabir Alacak Dekontları ve Müşteri Karteks İşlemleri	24.996	20.791	30.434	12.969
Hesap Sahipleriyle Yapılan Yazışma	53.485	25.832	34.611	30.025
Yenileme-Birleştirme Talepleri(KMDTH-SDH)	8.563	4.917	3.111	5.394
İade KM+SDH Cüzdanları	20.444	21.274	19.228	600
Düzenlenen Faiz Kredi Mektupları	17.326	12.188	9.391	2.941
Havale İşlemleri	855	1.370	697	578
KMDTH+SDH Dönüştürme	6.616	7.042	10.168	9.071
Düzenlenen SDH Cüzdanları	5.618	5.022	7.297	12.596
Karteks Düzeltme İşlemleri	9.394	7.491	8.837	12.872
Günlük ve Aylık Vaziyet	4.757	7.885	10.264	9.588
Veraset İşlemleri	2.858	2.441	2.327	2.415
Hesap Değişikliği Talepleri	754	379	211	1.073
Kasada tutulan KM+SDH Cüzdanları ve Takibi	1.486	432	1.470	1.409
Kayıp Kredi Mektubu/Süper Hesap Cüzdanı	2.128	1.824	2.507	2.421
Şube Uygunluk, Azilname ve Vekaletname	1.265	1.885	3.351	2.416
Telegrafik Alış	48	633	873	221
Şube Ödeme Emirleri	816	823	878	573
Faiz İade İşlemleri (SAOS)	1.092	306	179	126
Mahkeme, İcra ve Baş Hukuk vs.Yazılar	1.654	1.059	1.436	1.263
Bankalar Birliğinden Gelen Yazıların Şubelere Dağıtım	52	46	13	
Muhtelif		5.841	5.835	3.292
Şubelere Gönderilen Swift, Yenileme/Birleştirme Talepleri		12.523	48.903	28.302
Müşteri Hizmetleri (Telefon, Faks)		43.163	68.158	60.887
Alman Maliyesi İle İlgili Gönderilen Hesap Dökümleri			18.520	32.306
TOPLAM	1.228.692	792.768	1.352.906	1.077.745

Kaynak: İDGM 2002 Yılı Değerlendirme Raporu

Tablo 3.5 de görülebildiği İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü işlem hacminin önemli bir bölümünü vade ve çekim faizleri için düzenlenen bildirim mektupları, Kredi Mektubu ve Süper Döviz Hesabı Cüzdanı basım ve dağıtım ile tanıtıcı kitap ve broşürlerin hazırlanması ve dağıtım oluşturmaktadır.

İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü'nde yıllar itibariyle çalışan eleman sayısı ve eleman başına düşen işlem adedi ise Tablo 3.6'da görüldüğü gibidir.

TABLO 3.6. İŞÇİ DÖVİZLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NÜN YILLAR İTİBARIYLA İŞ HACMI VE KİŞİ BAŞINA DÜŞEN İŞLEM SAYISI

YILLAR	İşlem Sayısı	Çalışan Eleman Sayısı	Kişi Başına Düşen İşlem Sayısı
1994	1.478.039	194	7.619
1995	1.533.283	172	8.914
1996	1.840.270	153	12.028
1997	1.644.485	152	10.819
1998	1.357.399	117	11.602
1999	1.228.692	119	10.325
2000	792.768	114	6.954
2001	1.352.906	110	12.299
2002	1.077.745	111	9.709

Kaynak: İDGM 2002 Yıllık Değerlendirme Raporu

1994 yılından bu yana İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü personel sayısında önemli bir azalma meydana gelmiştir. 1994 yılında 194 olan personel sayısı 2002 yılı sonu itibariyle 111'e düşmüştür. Kişi başına düşen işlem sayısı ise 1994 yılında 7.619 iken yıllar içinde zaman zaman 12.000'li rakamlara ulaşmış 2002 yılı için ise 9.709 olarak gerçekleşmiştir. Personel sayısında önemli bir azalış olmasına rağmen, kişi başına düşen işlem sayısında azalış olmasında şubelerin etkinliğinin artması ve teknolojinin daha etkin kullanımının rol oynadığı düşünülmektedir.

Genel Müdürlük ve şubelerdeki bu yoğun işlem hacmi ve sistemin yapısından kaynaklanan sorunlar nedeniyle hesaplarla ilgili işlemlerin yürütülmesinde zaman zaman aksaklıklar yaşanmaktadır.

3.3.1.7. İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü İçin Yeni Bir Organizasyon Şeması

15 Temmuz 1994 tarihinden itibaren açılmaya başlanan Süper Döviz Hesaplarına artan yoğun ilgi sonucunda, İşçi Dövizleri Federal Almanya ile Diğer Ülkeler Müdürlükleri arası iş hacmi oranı değişimi ivme kazanmıştır.

Bilindiği üzere, Euro'nun 01 Ocak 2002 tarihinden itibaren yedi kupürlü banknot halinde tedavüle çıkarılmasıyla birlikte oniki üye ülkenin ulusal paraları her ülke tarafından belirlenmiş bulunan tarihlerde yasal para olma özelliğini kaybetmiş bulunmaktadır.

Bu ekonomik değişim çerçevesinde, Alman Markı üzerinden açılan Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarına ilişkin işlemleri yapmak üzere görevlendirilen Federal Almanya Müdürlüğü ile Süper Döviz Hesapları ve Alman Markı dışında kalan dövizler üzerinden açılan Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarına ilişkin işlemleri yapmak üzere görevlendirilen Diğer Ülkeler Müdürlüğü işleri arasında büyük ölçüde benzerlikler oluşmuş, çok az sayıda kalan USD, GBP ve CHF üzerinden açılan hesaplar dışında tek cins dövize Euro'ya dönüşmüştür.

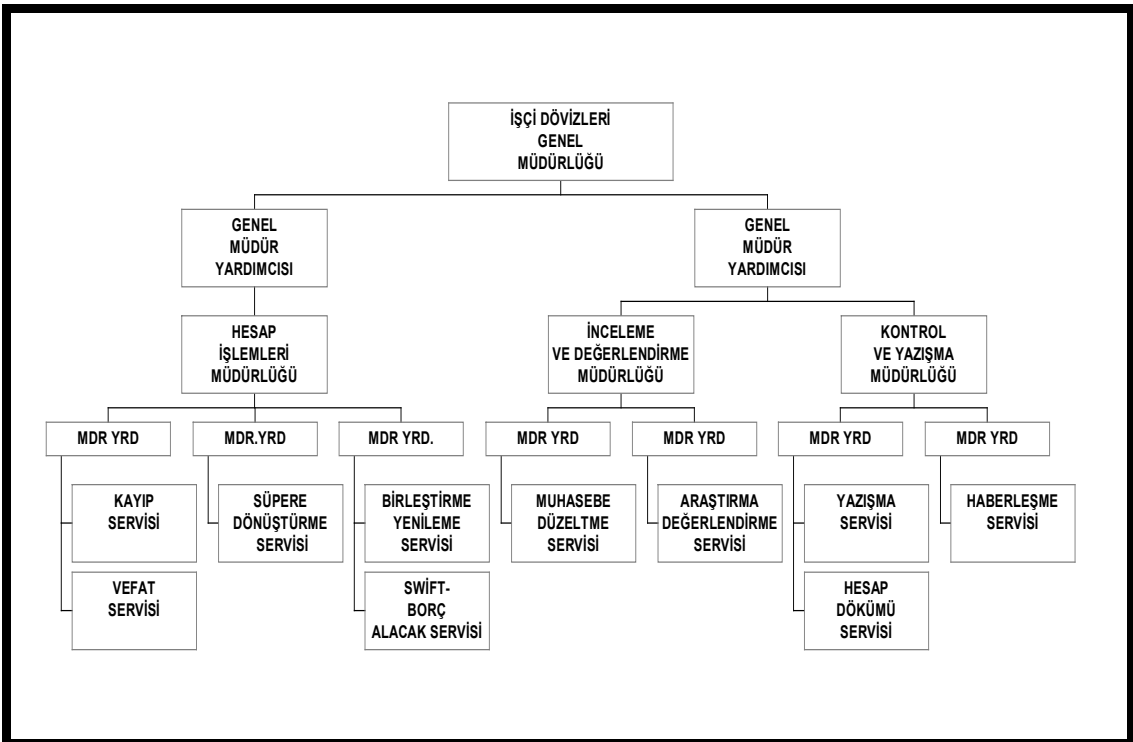
Bunun sonucunda, Genel Müdürlüğe intikal eden mahkemeler, icra daireleri ve diğer resmi kurum yazıları ile işçi mektuplarının hesap/döviz cinsi veya hesap sahibinin adresinden yaşadığı ülke baz alınarak iki Müdürlüğe ayrılması zorlaşmakta, aynı müşterinin birden fazla müracaatı farklı Müdürlükler tarafından yanıtlanabildiği gibi zaman zaman cevaplarda gecikmeler veya gereksiz yazışmalar ortaya çıkmakta, aynı tür işi biten evrak birkaç Müdürlükte ayrı ayrı dosyalanmaktadır.

Ayrıca, T.C. Merkez Bankası ile Dresdner Bank AG arasındaki anlaşmanın sona erdirilmesine ilişkin 30 Nisan 2003 tarihli karar sonrasında, 2001/3 Sayılı T.C. Merkez Bankası Genelgesi ile yapılan vade ve faiz düzenlemeleri ile Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabına karşın Süper Döviz Hesaplarının cazip hale getirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda 2 Ocak 2002, 11 Şubat 2002, 1 Nisan 2002, 28 Nisan 2003, 20 Ağustos 2003 ve 5 Kasım 2003 tarihlerinde yapılan faiz oranları düzenlemeleri sonucunda 2001 yılının Ekim ayında % 38,5 olan Süper Döviz Hesaplarının toplam mevduat içindeki payı, 2003 yılı Ağustos ayı sonu itibarıyla % 70.2'ye ulaşmıştır.

Dresdner Bank AG ile yapılan anlaşmanın 30 Haziran 2003 tarihi itibarıyla sona erdirilmesiyle birlikte Almanya'dan bu banka aracılığıyla para yatırma ve çekme imkanının ortadan kalkması nedeniyle yurt dışından para

çekmek isteyen hesap sahiplerince yapılan transfer talepleri sürekli artış göstermektedir.

Değişen koşullar ve hesaplar arasındaki meydana gelen yoğun geçiş sonucunda ortaya çıkan durum aynı işi yapan iki ayrı birim bulunması sonucunu doğurmuştur. Ayrıca hesapların çoğunlukla birinci kuşak tarafından açılmış olması, ölüm, evlenme, boşanma miras gibi konularda ortaya çıkan hukuki anlaşmazlıklar bunlara ilişkin işlem hacminde yaşanan artışlar da dikkate alınarak İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü'nün Şekil 3.2'de görüldüğü şekilde yeniden organize edilmesini doğru olacağı düşünülmektedir.⁶

Şekil 3.3. İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü İçin Yeni Bir Organizasyon Şeması Önerisi

3.3.1.8. Şubelerin Organizasyon Yapısına Yönelik Düzenlemeler

Son dönemde özel anlaşmalı muhabir bankalar ile ilgili olarak yaşanan gelişmeler ve özellikle Almanya'da yaşayan hesap sahiplerinin muhabir bankalar aracılığı ile işlem yapmaktan çekinmeleri sonucu Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesapları açısından şubeler daha da önem kazanmış ve şubelerin bu hesaplar ile ilgili işlem hacminde artış

⁶ Tez tamamlandığı tarihte yeniden yapılanmaya ilişkin bir karar bulunmamakla birlikte, 17 Aralık 2003 tarih, 8495/18094 sayılı TCMB Banka Meclisi kararı İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü yeniden organize edilmiştir. Bu çerçevede İşçi Dövizleri (F.Almanya) Müdürlüğü ile İşçi Dövizleri (Diğer Ülkeler) Müdürlüğü birleştirilmiş, İşçi Sorunları ve Değerlendirme Müdürlüğü ise İşçi Sorunları Müdürlüğü ve Değerlendirme Müdürlüğü olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

meydana gelmiştir. En büyük işlem hacmine sahip özel anlaşmalı muhabir olan Dresdner Bank AG ile olan anlaşmanın sona ermesi ile şubeler işlem hacminin daha da artması beklenmektedir.

Şubeler tarafından gerçekleştirilen işlem hacmi incelendiğinde ise en yoğun şubelerin İstanbul, Ankara ve İzmir olduğu görülmektedir. Bu nedenle sözkonusu şubelerde ayrı bir "İşçi Dövizleri Servisi" bulunmaktadır. Diğer şubelerde ise Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz hesapları ile ilgili işlemler "Kambiyo İşlemleri" servisleri tarafından yürütülmektedir.

TABLO 3.7. ŞUBELER İŞÇİ DÖVİZLERİ İŞLEM ADEDİ

ŞUBE ADI	İŞLEM ADEDİ			
	1999	2000	2001	2002
ANKARA	55.232	45.988	92.507	69.056
İSTANBUL	40.195	41.961	94.004	75.284
İZMİR	28.530	26.996	68.598	54.293
KAYSERİ	13.603	14.608	43.677	32.241
DENİZLİ	11.001	10.175	28.022	26.511
ANTALYA	9.719	9.234	29.367	26.962
ADANA	9.087	9.222	21.166	18.035
BURSA	8.455	8.626	23.622	22.214
SAMSUN	7.689	8.876	24.700	18.603
EDİRNE	7.599	6.018	15.723	11.227
İZMİT	7.380	9.720	23.181	21.356
ESKİŞEHİR	7.141	6.958	20.136	15.939
KONYA	7.084	6.896	17.397	13.578
TRABZON	5.527	5.395	14.033	11.710
MERSİN	5.228	5.821	13.434	10.091
GAZİANTEP	5.223	5.463	12.905	11.885
İSKENDERUN	5.165	4.953	12.442	11.183
MALATYA	3.484	3.331	11.927	9.182
ERZURUM	1.054	975	4.066	4.020
DİYARBAKIR	275	174	541	503
VAN	-	8	141	38
TOPLAM	238.671	231.398	571.589	463.911

Kaynak:İDGM

Artan işlem hacmi ile birlikte hesap sahiplerinin şubelere yönelik şikayetlerinin de arttığı görülmektedir. Şubeler aracılığı ile işlem yapan hesap sahiplerinin en önemli şikayet konusu işlem sürelerinin çok uzun olmasıdır.

Yukarıda belirtildiği gibi bilgisayar programından kaynaklanan sorunlar, yaz aylarında işlem hacminin artması dolayısıyla personel sayısının yetersiz hale gelmesi, işlemlerin birden fazla kontrolden geçmesi sonucu

uđranılan zaman kaybı gibi nedenlerin yanında özellikle büyük Őubelerdeki iŐlem sűrelerinin uzamasında organizasyon yapısının da önemli rol oynadıđı dűŐűnűlmektedir.

Ayrı bir iŐçi dűvizleri servisi ile hizmet veren büyük Őubelerde iŐbűlűműne dayalı bir organizasyon yapısı bulunmamaktadır. Para yatırma, para çekme, hesap birleŐtirme, hesap tűrű, adres, pasaport ya da vade deđiŐikliđi gibi taleplerle Őubeye baŐvuran hesap sahipleri herhangi bir ayırım yapılmaksızın baŐvuruda bulunmaktadır. Bu talepler yine herhangi bir ayırma tutulmaksızın giŐede çalıŐan gűrevliler tarafından yerine getirilmekte ve yapılan iŐlem iki ayrı kontrolden geçtikten sonra tamamlanabilmektedir.

T.C. Merkez Bankası Őubeleri tarafından yerine getirilen iŐçi dűvizlerine iliŐkin iŐlemler temelde para yatırma ve para çekme gibi efektif hareketi yaratan iŐlemler ve adres, pasaport, vade ve hesap deđiŐikliđi gibi herhangi bir nakit giriŐ çıkıŐı yaratmayan iŐlemler olarak ikiye ayrılabilir. IŐçi dűvizleri servisleri bu temel ayırım dikkate alınarak iŐ bűlűmű yapılmak suretiyle yeniden organize edilebilir. Bir çok ticari banka Őubesinde uygulandıđı gibi para çekme ve para yatırma gibi iŐlemler giŐe yetkilileri tarafından yerine getirilirken diđer iŐlemler ticari banka uygulamalarında “műŐteri temsilcisi” olarak adlandırılan kiŐiler tarafından yűrűtűlebilecektir. Bu Őekilde bir uygulamada yapılacak bir dűzenleme giŐe yetkililerinin nakit űdemeleri vezneye gerek duymadan kendi kasalarından űdemeleri de sađlanabilir. Bunun műmkűn olmaması durumunda iŐlemlerin yođun olduđu dűnemelerde vezne sayısı artırılarak sűre hızlandırılabilir.

Dűzenleme yapılması gereken en önemli noktalardan biri de iŐlemlerin kontrolű sırasında uğranan zaman kaybıdır. Bir çok iŐlemde iŐlemin yapılması için harcanan zaman, yapılan iŐlemin kontrol edilmesi için harcanan zamandan çok daha kısadır. Őubelerde gerçekleŐtirilen iŐçi dűvizlerine iliŐkin iŐlemler yapıldıktan sonra iki ayrı kontrolden geçmekte ve zaman kaybı iki katına çıkmaktadır. Bu sűreci hızlandırmak űzere karar vermede ve uygulamada iŐlemi yapanın yetki ve sorumlulukları artırılarak kontrol sayısının azaltılması ve bu suretle iŐlem sűrelerinin kısaltılması sağlanmalıdır.

3.3.2. Hesaplarla İlgili Kayıtların Tutulması

Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz hesabı sistemi yurt dışında oturma ve çalışma iznine sahip ve geçerli T.C. kimliğine sahip Türk vatandaşlarına yönelik bir hesap sistemidir. Bu nedenle hesaplarla ilgili kayıtlarda müşteri karteks bilgilerinin yanı sıra pasaport numarası ya da 4112 Sayılı Kanuna istinaden verilen belge numarasının bulunması bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle mevcut sistemde müşteri kayıtları pasaport numarasına göre takip edilmektedir. Hesap açılması sırasında düzenlenen Kredi Mektubu ya da Süper Döviz Hesabı Cüzdanı üzerine pasaport numarası veya Belge numarası kaydedilir. Hesaplardan para çekilmesi sırasında ise Kredi Mektubu ya da Süper Döviz Hesabı Cüzdanı ile birlikte üzerinde numarası kayıtlı bulunan pasaport ya da belgenin de ibraz edilmesi gerekmektedir.

Hesaplarla ilgili adres, pasaport, vade ya da hesap türü değişikliği gibi işlemlerin yapılması sırasında hesap sahibinin kimliğini ispatı yönünden aynı belgelerin ibrazı gerekmektedir. Yurt dışında yaşayan hesap sahipleri tarafından gönderilen mektuplar aracılığıyla iletilen talepler ekinde genellikle söz konusu belgeler bulunmamaktadır. Bu durum belge eksikliği nedeniyle taleplerin yerine getirilememesi ve bu eksikliğin giderilebilmesi için hesap sahibi ile ilave yazışmalar yapılması zorunluluğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca daha önce de belirtildiği gibi zaman zaman aynı kişi için iki ayrı pasaport numarası ile hesap açılabilmekte ve bu da müşteri sayısında mükerrerliğe sebep olmaktadır.

Tüm bu aksaklıkları ortadan kaldırmak üzere, müşteri kayıtlarının sağlıklı olarak takip edilebilmesi, müşteri adedinin doğru olarak tesbit edilebilmesi ve işlemlerin yapılması sırasında tek bir numara ile müşteri bilgilerine ulaşılabilmesi amacıyla her hesap sahibine bir müşteri numarası verilebilir. Müşteri numarası olarak T.C. Vatandaşlık numaralarının kullanılması mümkündür. Ancak müşteri numaraları tahsis edilmeden önce mevcut kayıtlarda birden fazla pasaport numarası bulunan hesap sahipleri tesbit edilmeli ve mükerrerlikler ortadan kaldırılmalıdır. Aksi halde aynı kişiye birden fazla müşteri numarası tahsis edilebilmesi gibi bir durum ortaya çıkacaktır. Tahsis edilecek olan müşteri numaraları ilerleyen bölümlerde

aktarılabak olan internet ve telefon bankacılığı uygulamaları için de bir temel oluşturabilir.

3.3.3. Kredi Mektubu ve Süper Döviz Hesap Cüzdanı'nın Şekline İlişkin Düzenlemeler

Mevcut sistemde yatırılan her para karşılığında adına hesap açılan kişiye bir Kredi Mektubu ya da Süper Döviz Hesabı Cüzdanı verilmektedir.

Ancak Kredi Mektubu ya da Süper Döviz Hesap Cüzdanı Şekil itibariyle taşınması ve saklanması zor belgelerdir. Halbuki mevcut sistemde Kredi Mektubu ve Süper Döviz Hesabı Cüzdanı bir ödeme aracı olmamakla birlikte, para çekebilmek için ibraz edilmesi gereken bir belge olduğundan delinmesi, kesilmesi veya yıpranması halinde üzerinden işlem yapılamayacağından, özenle muhafaza edilmesi gereğini ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca gerek Kredi Mektubu gerekse Süper Döviz Hesabı Cüzdanı kullanım açısından pratik olmayan ve üzerlerinde işlem yapılması oldukça zor olan araçlardır. Örneğin faiz tahakkuk eden bir Kredi Mektubu veya Süper Döviz Hesabında faizin anaparaya ilave edilebilmesi için eski Kredi Mektubu ya da Süper Döviz Hesabı Cüzdanı'nın iptal edilmesi ve yenisinin düzenlenmesi gerekmektedir. Yeni bir Kredi Mektubu ya da Süper Döviz Hesap Cüzdanı'nın düzenlenebilmesi için öncelikle eskisinin iptal edilerek nazım hesaplara ilişkin bazı muhasebe kayıtları yapılması, anapara ve faiz toplamı için yeni bir hesap numarası ile yeni bir hesap açılması, bu hesap için yeni bir Kredi Mektubu ya da Süper Döviz Hesabı Cüzdanı düzenlenmesi, düzenlenen yeni cüzdanın sıcak ve soğuk damga ile damgalanması gibi bir çok işlemin yapılması gerekmektedir. Yalnızca anaparanın faize eklenmesi gibi basit bir işlemin bu kadar uzun bir prosedür gerektirmesi işlem sürelerinin uzamasına neden olmaktadır.

Tüm bu sorunları ortadan kaldırmak amacıyla gerek kullanım gerekse üzerinde işlem yapılabilme kolaylığı açısından Kredi Mektubu ya da Süper Döviz Hesabı Cüzdanı yerine ticari bankalarda kullanılanlara benzer bir hesap cüzdanı kullanılması da daha doğru olacaktır.

3.4. Elektronik Bankacılık Uygulamaları, İnternet ve Telefon Bankacılığı'nın Kullanım İmkanları

Elektronik bankacılık, elektronik kanallar aracılığı ile bankacılık ürünleri ve finansal hizmetlerin sağlanması olarak tanımlanabilir. (Takan, 2002, s.385) Ticaret bankaları için bu ürünler mevduat toplamadan borç vermeye, hesap yönetiminden yatırım hesaplarına ve elektronik fon transferine kadar çok geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır.

Elektronik bankacılıkta en önemli faktörler dağıtım kanallarıdır. Halen en yaygın olarak kullanılan dağıtım kanalları otomatik vezne makinaları (ATM), kişisel bilgisayarlar ve telefonlardır.⁷ (Akınar, 1993, s.38)

Bilgisayar ve telekomünikasyon alanında son dönemde yaşanan hızlı gelişme sonucu ulaşılan teknoloji bankacılık alanında da kullanılmaya başlanmıştır. Finansal hizmetlerin dağıtımında elektronik kanalların kullanılması bankacılık sektöründe maliyetlerde önemli tasarruf sağlamış, daha az personel ile daha çok müşteriye hizmet verme imkanı yaratmıştır.

TABLO 3.8. BANKACILIK ALANINDA KULLANILAN DAĞITIM KANALLARININ İŞLEM BAŞINA MALİYETİ

Şube	2,95 USD
Telefon Bankacılığı(Call Center)	0,56 USD
İnternet	0,04 USD
Otomatik Vezne Makinesi (ATM)	0,01 USD

Kaynak: Electronic Delivery of Financial Services, Garanti Technology Research Group Report,2000, s.4

Sağladığı maliyet avantajları ve daha çok kişiye ulaşma imkanı vermeleri nedeniyle bankalar tarafından giderek daha yaygın olarak kullanılan elektronik dağıtım kanalları, kolay ulaşılabilir olmaları, bir çok bankacılık işlemi banka şubesine uğramaksızın süratle sonuçlandırılabilirdiği için zaman kazandırmaları, haftanın her günü ve günün herhangi bir saatinde ulaşılabilir olmaları nedeniyle müşteriler tarafından da tercih edilmektedir.

Yukarıda sayılan dağıtım kanallarından otomatik vezne makinaları başlangıçta yalnızca nakit çekmek amacıyla kullanılan ATM'ler bugün bir çok bankacılık işleminin yapılabildiği bir konuma gelmiştir. Ancak Kredi Mektuplu

⁷ Son dönemde cep telefonları ve bu telefonlar aracılığıyla kullanılabilen WAP (Wireless Application Project) da elektronik bankacılık hizmetleri için kullanılmaya başlanmıştır.

Döviz Tevdiat hesabı sisteminde genel olarak banka ve müşteri farklı coğrafi alanlardadır. ATM'lerin Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı sistemi açısından kullanım imkanının pek bulunmadığı düşünüldüğünden bu bölümde yalnızca internet ve telefon bankacılığı hizmetleri üzerinde durulacaktır.

3.4.1. İnternet Bankacılığı

Bankacılıkta artan rekabet bankaları teknolojinin daha yoğun kullanımı üzerine çalışmalarını artırmıştır ve bir çok bankanın önümüzdeki yıllardaki yatırım programlarında internet bankacılığı önemli bir yer tutmaktadır (Takan, 2002, s.397).

İnternet bankacılığı, bankacılık hizmetlerinin internet üzerinden verilmesi olarak tanımlanabilir. En önemli özelliği şube ağına göre çok daha fazla sayıda müşteriye ulaşma imkanı sağlamasıdır. Ayrıca internet ile bir bilgisayar ve internet erişim imkanının bulunduğu her yerden ve günün her saatinde bankacılık hizmetlerinden yararlanma olanağı bulunmaktadır (Activeline, 2002, s.24).

Günümüzde yaygın olarak kullanılan İnternet bankacılığı ile hesap bilgilerini görüntüleme ve hesapların durumu hakkında bilgi alma, para transferleri, EFT, döviz, yatırım fonu alım satımı, fatura ödeme gibi pek çok bankacılık işlemi gerçekleştirilebilmektedir.

İnternet bankacılığının avantajları şu şekilde sıralanabilir (Electronic Delivery of Financial Services, Garanti Technology Research Group Report, 2000, s.6):

- Kullanışlı olması,
- Ucuz olması,
- Herhangi bir saatte ulaşılabilir olması,
- İnternet erişim imkanı bulunan bir bilgisayar aracılığı ile Dünyanın herhangi bir yerinden ulaşılabilir olması.

İnternet bankacılığının az da olsa dezavantajları da bulunmaktadır. Bunlar ise:

- İnternet erişimi olan bir bilgisayar bulunması gerekliliği,

- kullanım için temel bilgisayar bilgisi gerektirmesi,
- güvenlikle ilgili sorunlar

olarak sıralanabilir (Mayer, 1997, s.150).

İnternet üzerinden bankacılık beş ana adımda tanımlanabilir (Parasız, 2000, s.327):

- İnternet üzerinden banka hakkında bilgi verme, ürünleri tanıtmaya, halkla ilişkiler olarak tanımlanabilir. İlk adımda interactivite çok azdır.
- İnteraktif bir sayfa hazırlanır, ilgili programlar sayfadan indirilebilir ve basit hesap fonksiyonları gerçekleştirilir. Formlar doldurulur, adres değişikliği, hesap sorgulamaları yapılabilir.
- Bu adımda gerçek bankacılık işlemlerine ilk giriş yapılabilir. Hesap işlemleri internet üzerinden gerçekleştirilir. Fatura ödemeleri, havale, EFT, yapılabileceği gibi yeni hesapta açtırılabilir.
- Bir önceki adıma ek olarak müşteri kendi portföyünü yönetebilir. Kredi başvurusu yapabilir, kredi açtırabilir.
- Bu adım günümüzde denemeleri yapılan bir basamak olarak tanımlanabilir. Elektronik para çekiminin yapılması pc veya tv ler yoluyla elektronik cüzdan doldurulduğunda zaten fiziksel bir şubeye ihtiyaç kalmayacaktır.

Gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında Türkiye'deki finans kuruluşlarının gerek teknoloji gerekse finansal ürün açısından bankacılıkta internetin kullanımı açısından oldukça iyi durumda olduğu görülmektedir. Ülkemiz bankalarının internet sitelerinde kullanılan teknoloji (128 bit SSL şifreleme, yazılım teknolojisi vb.) gelişmiş ülke bankaları ile aynı seviyededir (Türkal, 2002, s.127).

3.4.1.1. İnternet Bankacılığına Bir Örnek : Türkiye İş Bankası

Ülkemizde İnternet teknolojisine büyük önem veren kuruluşlardan biri olan Türkiye İş Bankası www.isbank.com.tr adresindeki internet sitesi ile müşterilerine hizmet sunmaktadır. Bankanın internet sitesine girildiğinde,

internet şubesine de bir bağlantı yer almakta ve bu bağlantıya tıkladığında internet şubesine giriş yapılabilmektedir.

Banka internet sitesine girildiğinde banka ile ilgili bir çok bilgiye ulaşılabilmektedir. Bu bilgiler arasında İş bankasının tarihi, yöneticilerin kimler olduğu gibi tanıtıcı bilgilerin yanı sıra banka tarafından sunulan bireysel ve kurumsal bankacılık hizmetleri ile ilgili bilgiler de yer almaktadır. Oldukça zengin bir içeriğe sahip olan İş Bankası İnternet sitesinden ayrıca bankanın şube adreslerinden faaliyet raporlarına ve banka tarafından hazırlanan ekonomik raporlara, banka tarafından uygulanan döviz kurları ve faiz oranlarından bankanın aracı olduğu kültür sanat faaliyetlerine kadar çok geniş bir alanda bilgilere ulaşılabilmektedir.

Bankaların daha fazla müşteriye ulaşabilmek ve şubelerindeki iş yükünü azaltarak maliyetlerden tasarruf etmek için kullandıkları en önemli araçlardan biri internet şubeleridir. İş bankası da mevcut müşterilerinden bir form olarak internet şubelerinden yararlanmalarını sağlamaktadır. Bu form ile banka müşteri hakkında daha fazla bilgiye sahip olmaktadır. Bu bilgiler daha sonra internet şubesi aracılığıyla yapılan işlemlerin güvenliği için kullanılmaktadır.

İnternet üzerinden yapılan bankacılık işlemlerinde kullanıcıların en büyük endişesi işlemlerin güvenliği ile ilgilidir. İş bankası, internet şubesinde yapılan işlemlerde güvenliğe büyük önem vermektedir. İnternet şubesine girebilmek için iki aşamalı bir giriş kontrolü söz konusudur. Burada öncelikle hesap numarasından farklı olarak banka tarafından verilen 9 haneli bir müşteri numarası istenmektedir. Müşteri numarasının girilmesinin ardından ulaşılan sayfada ad, soyad, interaktif bilgisayar şifresi, doğum yeri, hesap numarası, doğum tarihi gibi bilgiler istenmektedir. Ad, soyad ve interaktif bilgisayar şifresi dışında istenilen bilgiler her defasında değişmektedir. İstenilen tüm bilgiler doğru olarak girildikten sonra internet şubesine giriş izni verilmektedir.

İnternet şubesine giren kullanıcılar hesap bilgilerinin kontrol edebilmekte, fatura ödemesi, EFT, havale yapabilmektedir. İnternet şubesi

aracılığıyla her türlü menkul kıymet ve döviz alınıp satılabilmekte, vadeli hesap açtırılabilmektedir.

İş Bankası İnternet şubesi aracılığıyla kredi kartı ve tüketici kredisi başvurusunda bulunulabilmekte, söz konusu kredilerin ödemeleri yapılabilmekte, ayrıca trafik cezasından vergi ödemelerine ve sigorta primlerinin ödenmesine kadar bir çok işlem yapılabilmektedir.

İnternet şubesinde yapılan son düzenlemeler ile müşteriler adres, telefon, elektronik posta adresi gibi iletişim bilgilerini kendileri güncelleyebilmektedir.

3.4.1.2. Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı Sistemi ve İnternet Bankacılığı

Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat hesabı sisteminde söz konusu olan yalnızca bir tür mevduat bankacılığı olup fatura ödemesi, yatırım fonu ya da döviz alım satımı gibi diğer ticari bankacılık faaliyetlerini kapsamamaktadır. Halen T.C. Merkez Bankası internet sayfası içerisinde "İşçi Döviz Hesapları" başlığı altında Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz hesapları hakkında bilgi veren bir web sayfası bulunmaktadır. Ancak söz konusu web sayfası yalnızca sistemin işleyişi hakkında bilgiler içeren bir sayfa olup bu sayfa üzerinden herhangi bir işlem yapılamamaktadır ve bu nedenle söz konusu sayfayı bir internet şubesi olarak kabul etmek mümkün değildir. Oysa bir internet şubesi aracılığıyla hesap sahiplerinin hesaplarının son durumu ile ilgili bilgilere ulaşmasını sağlamak ya da banka kayıtlarındaki kimlik bilgilerinin doğruluğunu kontrol etmek ve meydana gelecek değişiklikleri internet sayfası üzerinden kendileri yapabilecek veya bankaya süratli bir şekilde ulaştırabilecek bir yapı oluşturulması mümkündür.

Böyle bir yapı için öncelikle bu işlemlere uygun bir interaktif bir internet sitesi oluşturulması gerekmektedir. Daha sonra talep eden hesap sahiplerine müşteri numaralarına bağlı bir internet şifresi verilerek internet şubesine erişimi sağlanacaktır. Hesap sahibi müşteri numarası ve internet şifresini kullanarak kendi hesapları ile ilgili bilgilere ulaşabilecektir. Bu şekilde müşteri hesapları ile ilgili bilgi alabilmek için dilekçe yazma ve pasaport fotokopileri gönderme gibi işlemlerden kurtulurken, İşçi Dövizleri Genel

Müdürlüğü işlemleri içinde önemli bir yer tutan müşteri ile yapılan yazışma sayısında önemli bir azalma olacağı düşünülmektedir. Ayrıca ilerleyen aşamalarda internet şubesinin adres değişikliği yapılmasına ve hesap sahibinin müşteri numarası ve şifresinin kullanarak kendi hesabında bir başka bankadaki hesabına havale gönderebilecek şekilde geliştirilmesi de mümkündür. Ancak, bütün bu teknolojik yeniliklerin önemli bir maliyet gerektirdiği unutulmamalıdır.

3.4.2. Çağrı Merkezleri ve Telefon Bankacılığı

Yukarıda da değinildiği gibi bilişim ve iletişim teknolojileri alanında yaşanan hızlı gelişme ve bu gelişmenin sağladığı maliyet avantajları bankaları elektronik dağıtım kanallarını daha yoğun bir biçimde kullanmaya yöneltmiştir.

Müşteri açısından bakıldığında ise önemli olan alınan hizmetin niteliği ve hızıdır. Elektronik dağıtım kanalları sayesinde kişiler şubelerde kuyruk beklemekten kurtulduğu gibi çok daha hızlı bir şekilde hizmet alabilmektedir (Özsan, 1999).

70'li yılların başında Amerika Birleşik Devletleri'nde telekomünikasyon şirketleri öncülüğünde ortaya çıkan çağrı merkezleri, günümüzde bir çok kurumun ayrılmaz bir parçası haline gelmektedir. Hizmet kalitesinin yükseltilmesinde önemli bir araç olarak kabul edilen çağrı merkezleri tüm Dünya'da hızla yaygınlaşmış ve 90'lı yılların ikinci yarısından itibaren Türkiye'de finans sektöründe kullanılmaya başlanmıştır.

İnternet ile karşılaştırıldığında telefon, kullanım kolaylığı ve erişilebilirlik açısından müşteriler açısından çok daha uygun bir araçtır. Bu nedenle internet şubelerine göre çağrı merkezleri müşteriler tarafından daha çok tercih edilebilmektedir.

Temel olarak bir çağrı merkezi gelen tüm aramaların cevaplandırıldığı ve mümkün olan işlemlerin yapıldığı bir merkez olarak tanımlanabilir (Süer ve Atayer, 1999). Gelen ya da giden aramaların gerçekleştiği bu merkezlerde yeterli sayıda kişi bu çağrıları cevaplamak

üzere bulunur. En temel mantık ise en fazla sayıda aramanın en az eleman ile cevaplandırılmasıdır.

Çağrı merkezlerinin en önemli unsuru ACD (Automatic Call Distribution) adı verilen ve gelen aramayı en uygun durumda olan ve en uzun süre boştta bekleyen görevliye aktarılmasını sağlayan bir yazılım ya da programdır. Bu sistem sayesinde merkeze gelen çağrılar otomatik olarak cevaplanmakta, uygun bir görevli olmaması durumunda ise beklemeye alınarak çağrının kaybolması engellenmektedir.

Bankacılık sektöründe ise çağrı merkezleri gün geçtikçe daha büyük bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır. Günlük arama sayısı bazen binlerle ifade edilen bankalarda bu şekilde bir sistem olmadan bu aramaların tamamının cevaplanması neredeyse imkansızdır. Bu sorunu ortadan kaldırmak için bankalar çağrı merkezlerine yoğun ilgi göstermektedir. Çağrı merkezleri bankalar tarafından müşterilerle bire bir ilişki kurabilecekleri bir kanal olarak görülmektedir. Bankalarca kullanılan çağrı merkezlerinde arayan müşterilere telefon aracılığı ile müşteri temsilcisi tabir edilen görevliler doğrudan ilgililenmektedir.

Bankalar açısından çağrı merkezleri ile finansal işlemlerin bir telefon aracılığı ile yapılabilmesini sağlamak, 24 saat ulaşılabilir olmak ve hizmet maliyetini düşürmektir.

Çağrı merkezleri ile birlikte gelişen bir başka dağıtım kanalı ise telefon bankacılığıdır. Telefon bankacılığını diğer kanallardan ve özellikle çağrı merkezlerinden ayıran en temel fark tamamen otomatik bir sisteme dayalı olması ve müşterilerin karşı taraftan canlı bir müşteri temsilcisi ile değil telefonun tuşları ile işlemleri gerçekleştirebilmesidir. Bu şekilde bir uygulama ya örnek olarak İş Bankası tarafından uygulanan “İnteraktif Telefon” hizmeti gösterilebilir. Bu uygulamada müşteriler her türlü bankacılık hizmetini telefon tuşlarını kullanarak gerçekleştirebilmektedir.

T.C. Merkez Bankası tarafından uygulanan Kredi Mektuplu Döviz Tevdait Hesabı sistemi yurt dışında oturma ya da çalışma izni sahibi olan Türk vatandaşlarına yönelik bir hizmettir. Bu nedenle ortaya çıkan en önemli sorunlardan biri hesap sahibi ile bankanın farklı coğrafi alanlarda

bulunmalarından kaynaklanan iletişim sorunlarıdır. Sistem mevcut yapısı itibariyle kağıt bazlı bir sistemdir. Müşteri talepleri genel olarak yazılı olarak posta yoluyla bankaya iletilmektedir. Genellikle müşteri taleplerinde işlemlerin yapılması açısından gerekli olan pasaport fotokopisi bulunmadığından talep sahibi ile yeni yazışmalar yapılması ihtiyacı doğmaktadır. Tüm bu yazışmalar bir işlemin günler hatta bazen haftalar sürmesine neden olmaktadır.

Hesap sahibi ve bankanın farklı coğrafi alanlarda bulunması ve kağıt bazlı bir sistem nedeniyle ortaya çıkan yazışmaların çokluğu ve bu nedenle uzayan işlem sürelerinin kısaltılması ve iletişim sorunlarının ortadan kaldırılabilmesi açısından en uygun yöntem bir çağrı merkezi oluşturulması ve telefon bankacılığıdır.

İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü bünyesinde halen gelen aramalara otomatik olarak cevap veren bir sesli yanıt sistemi bulunmaktadır. Bu sistemde arayan kişi açılmakta olan hesaplar hakkında genel bilgi alabilmekte ve bilgi almak istediği konu hakkında sistem tarafından yönlendirilmektedir. Mevcut sistem daha çok bir danışma masası işlevi görmektedir. Kurulacak bir çağrı merkezi ile hesap sahiplerinin diledikleri zaman konu hakkında uzman bir kişiyle görüşerek hesaplara ilişkin bilgi alabilmesi sağlanabilir. Çağrı merkezi aracılığıyla hesap sahiplerinin herhangi bir yazışma yapmalarına gerek kalmadan kendilerine tahsis edilecek olan bir müşteri numarası ve şifre aracılığıyla adres, telefon numarası değişikliği gibi işlemleri yaptırmaları, hesap bakiyeleri ve hesap hareketleri hakkında bilgi alabilmeleri mümkün olabilecektir. Hesaplara ilişkin bu tip işlemlerin telefon aracılığıyla çağrı merkezi tarafından yapılabilmesi şubelere olan bu yöndeki başvuruları azaltacağı gibi genel müdürlük tarafından yapılan yazışmalarda ve bu yazışmalar için harcanan zamanda önemli miktarda düşüşe neden olacaktır. İnternet bankacılığı uygulamalarında olduğu gibi bir çağrı merkezi kurulması da önemli bir teknolojik yatırım harcaması gerektirmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

70'li yılların ortalarında ülkenin yaşadığı döviz darboğazını aşmak ve yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının tasarruflarını ülke ekonomisine kazandırmak amacıyla T.C. Merkez Bankası nezdinde açılmaya başlanan Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesapları ve 1994 yılında yaşanan ekonomik kriz sonrası yurt dışı borçlanma imkanlarını ortadan kalkması ile uygulamaya konulan Süper Döviz Hesapları gerek T.C. Merkez Bankasına duyulan güven gerekse yüksek faiz getirileri nedeniyle yurt dışında yaşayan hak sahiplerinden büyük ilgi görmüş, bu ilgi sonucu körfez krizinin yaşandığı 1990-1991 yılları dışında sürekli artış göstermiş ve bugün yaklaşık 17 milyar dolarlık bir büyüklüğe ulaşmıştır. Bu rakam yaklaşık 33 milyar USD olan T.C. Merkez Bankası rezervlerinin yarısını oluşturmaktadır. Uygulanan ekonomik programda T.C. Merkez Bankasının sahip olduğu rezerv miktarı, ekonomiye olan güvenin sağlanması açısından önemini koruduğundan söz konusu hesapların bir süre daha varlığını sürdürmesi ülke ekonomisi açısından da önem kazanmaktadır.

Uygulanmaya başladığı dönemde Türk bankalarının yurt dışında yeterince örgütlenememiş olması ve o dönem yürürlükte olan kambiyo rejimi nedeniyle T.C. Merkez Bankası nezdinde açılan hesapların daha etkin ve daha verimli çalışmasını sağlamak amacıyla kuruluşundan bugüne yirminin üzerinde yasal düzenleme yapılmıştır. Hesaplarla ilgili işlemler başlangıçta yalnızca T.C. Merkez Bankası İdare Merkezi bünyesinde bir müdürlük ve yurt dışı temsilcilikler tarafından yürütülmüştür. Zaman içinde hesap sayısı ve mevduat tutarında meydana gelen artış sonucu İdare Merkezi bünyesinde hesaplarla ilgili her türlü işlemi gerçekleştirmek üzere bir genel müdürlük kurulmuştur. Hesaplarla ilgili işlemlerin elektronik ortamda yürütülmesine yönelik çalışmalar 1985 yılında başlamış, söz konusu çalışmalar 1988 yılında

tamamlanarak bu tarihten itibaren tüm işlemler bilgisayarlar aracılığıyla yürütülmüştür. İlerleyen yıllarda şubelerin İdare Merkezi ile online bağlantılarının tamamlanmasına paralel olarak sistemin işletilmesine yönelik etkinlikleri artırılmıştır. Başlangıçta şubeler yalnızca para yatırılıp çekilmesine aracılık ederken, bugün işlemlerin büyük çoğunluğu şubeler tarafından yürütülmektedir.

1976 yılında Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı uygulamasına başlandığında Almanya'nın en büyük bankalarından Dresdner Bank AG ile bir özel anlaşma yapılmış ve hak sahiplerine söz konusu banka aracılığı ile para yatırma ve çekme imkanı sağlanmıştır. Benzer anlaşmalar Hollanda'da Demir Halk Bank ve Garanti International, Fransa'da Banque Du Bosphore ve İngiltere'de Turkish Bank ile de yapılarak bu ülkelerdeki hak sahiplerine de aynı imkan sağlanmıştır. Para yatırma ve çekme işlemlerindeki kolaylık bu hesapların ilgi görmesine neden olan bir faktör olmuştur ve Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesapları 1994 yılında uygulamaya konulan ve daha yüksek faiz getirisi sağlayan Süper Döviz Hesaplarına göre toplam mevduat içindeki ağırlığını uzun bir süre devam ettirmiştir. Ancak son dönemde yapılan faiz değişiklikleriyle Süper Döviz Hesabının daha cazip hale gelmesi, Almanya'da yaşanan vergi sorunları nedeniyle hesap sahiplerinin özel anlaşmalı muhabir bankalar aracılığıyla -özellikle Dresdner Bank AG ile işlem yapmak istememeleri gibi nedenlerle toplam mevduat içinde Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesapların ağırlığı giderek azalmış ve 2003 sonu itibariyle yaklaşık % 25'e düşmüştür.

Diğer taraftan, Dresdner Bank AG ile yapılan ve yaklaşık 27 yıldır yürürlükte olan özel muhabirlik anlaşması 30 Haziran 2003 tarihinde sona ermiştir. Bu gelişme Süper Döviz Hesapları ile Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplar arasındaki en önemli fark olan yurt dışından çekilebilme olanağını hesapların büyük bölümü için ortadan kaldırmıştır.

Tüm bu gelişmeler dikkate alındığında uzun bir süredir devam eden Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı uygulamasının misyonunu tamamladığını ve bu hesapların yerini Süper Döviz Hesaplarına bıraktığını söylemek mümkündür. Mevcut ikili yapının ortadan kaldırılarak sistemin sadeleştirilmesi, bu suretle hizmet kalitesinin artırılması amacıyla Kredi

Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı uygulamasına son verilmesi ve artık Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı açılmaması doğru olacaktır. Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesapları uygulamadan kaldırılırken Süper Döviz Hesaplarına uygulanan faiz oranlarının indirilerek alternatif yatırım araçlarına yakın bir seviyeye getirilmesi ve T.C. Merkez Bankasının söz konusu hesaplar nedeniyle katlanmak zorunda kaldığı faiz yükünün azaltılması sağlanmalıdır. Mevcut durumdan daha düşük faiz oranları ile uygulanacak olan Süper Döviz Hesabı yeni vade seçenekleriyle zenginleştirilebilir.

Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı uygulamasına son verilmesi ile birlikte toplam mevduat içinde yok denecek kadar az bir paya sahip olan CHF ve GBP'nin hesap açılabilen dövizler arasından çıkarılmalıdır. Söz konusu para birimlerinin kullanıldığı ülkelerden Euro ve USD olarak para göndererek hesap açtırmak mümkün olduğundan bu dövizlerin hesap açılabilen döviz cinsleri arasından çıkarılması hak sahipleri açısından da bir sorun oluşturmayacaktır.

Avrupa Para Birliği üyesi 12 ülkede Euro'nun ortak para birimi olarak kullanılmaya başlamasından önce hesapların çok büyük bölümü Alman Markı cinsinden açılmış hesaplardan oluşmaktaydı. Bu durum karşısında İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü bünyesinde bir müdürlük yalnızca Alman Markı üzerinden açılmış hesaplarla ilgili işlemleri yürütürken, bir müdürlükte diğer döviz cinsleri ve Süper Döviz Hesaplarıyla ilgili işlemleri yürütmekle görevlendirilmiştir.

Euronun kullanılmaya başlanması, Alman Markı, Fransız Frangı ve Hollanda Florini cinsinde açılmış olan hesapların Euro'ya dönüştürülmesi, Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesapların ağırlığının giderek azalması Genel Müdürlük içinde aynı işlemleri yapan iki ayrı müdürlük bulunması gibi fiili bir durumu ortaya çıkarmıştır. Bu durum Genel Müdürlüğün organizasyon şemasının yeniden düzenlenmesini zorunlu hale getirmiştir. (Daha önce belirtildiği üzere 17 Aralık 2003 tarih ve 8495/18094 sayılı T.C. Merkez Bankası Banka Meclisi Kararı İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü yeniden organize edilmiştir. Bu çerçevede İşçi Dövizleri (F.Almanya) Müdürlüğü ile İşçi Dövizleri (Diğer Ülkeler) Müdürlüğü birleştirilmiş, İşçi Sorunları ve Değerlendirme Müdürlüğü ise İşçi Sorunları Müdürlüğü ve Değerlendirme

Müdürlüğü olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Ayrıca Kontrol ve Yazışma Müdürlüğü ise İletişim ve İdari İşler Müdürlüğü adı ile yeniden düzenlenmiştir).

Hesaplarla ilgili işlemlerin tek bir birim tarafından yürütülmesini teminen daha önce ayrı olan birimlerin tek bir çatı altında toplanması ve bu amaçla İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü bünyesindeki müdürlük sayısının dörtten üçe indirilmesi, yeni düzenlemeye paralel olarak iş akışlarının ve birimlerin görev tanımlarının tekrar düzenlenmesi işlemlerin daha kısa sürede daha az maliyetle yapılabilmesi açısından önemli imkanlar sağlayacaktır.

Son dönemde işlem hacminde şubelerin ağırlığı giderek artmaktadır. Özellikle işlemlerin büyük çoğunluğunun yapıldığı ve ayrı bir işçi dövizleri servisi bulunan İstanbul, Ankara ve İzmir şubelerinde ilgili servislerin ticari bankalar örnek alınarak yeniden düzenlenmesi ile işlem sürelerinin kısaltılması ve hesap sahiplerine daha kaliteli hizmet sağlanması mümkündür.

Hesap sahiplerinin en yoğun şikayet konularından olan işlem sürelerinin uzamasında en önemli etkenlerden biri Kredi Mektubu ve Süper Döviz Hesabı Cüzdanının biçimidir. Her iki belge de gerek kullanım gerekse saklama açısından kolaylık sağlayan bir şekle sahip değildir. Ticari bankalar örnek alınarak hazırlanacak yeni bir hesap cüzdanı ile işlem sürelerinde önemli bir hızlanma ve maliyetler açısından önemli bir avantaj sağlanabilir.

Bankacılık alanında kullanılan teknolojide özellikle son 10 yılda önemli gelişmeler yaşanmıştır. İnternetin bankacılık alanında kullanılması ile bir çok internet şubeleri kurmuş ve bankacılık işlemlerinde şubelerin ağırlığını azalatarak önemli maliyet avantajları sağlamıştır. İnternet şubeleri sağladıkları zaman tasarrufu, kullanım kolaylığı, banka şubesine gitme zorunluluğunu ortadan kaldırmaları gibi nedenlerle müşteriler tarafından da ilgiyle karşılanmış ve yoğun biçimde kullanılmaya başlanmıştır.

Bankacılık alanında yoğun olarak kullanılan bir başka teknolojik gelişme ise kurulan çağrı merkezleridir. Çağrı merkezleri ile bankalar hem mevcut hem de potansiyel müşterilerine banka şubesine gitmeksizin hizmet

verebilmektedir. Çağrı merkezleri de şubelerin ağırlığını azaltarak bankalara maliyet avantajı sağlarken hizmet kalitesini ve müşteri memnuniyetini artırmaktadır.

Her iki teknolojik gelişmenin de T.C. Merkez Bankası nezdinde açılan döviz tevdiat hesapları açısından kullanılması mümkündür. Herhangi bir ticari bankanın internet şubesine göre çok daha basit bir internet sitesi ile T.C. Merkez Bankası nezdinde hesabı bulunan kişilere hizmet verilebilir ve adres değişikliği, hesapları son durumunu görme gibi basit işlemler bir internet sitesi aracılığı ile yapılabilir. Ayrıca kurulacak bir çağrı merkezi ile hesap sahiplerinin telefonla bilgi alması, hesaplarına ilişkin taleplerini telefon aracılığıyla iletmesi sağlanabilir. Gerek internet sitesi gerekse çağrı merkezi mektuba ve yazışmaya dayalı mevcut sistemin değişmesinde ve yapılan yazışma sayısının ve bu işlemler için harcanan zamanın azalmasında önemli rol oynayacaktır.

Ancak, internet ve telefon bankacılığı ya da çağrı merkezi kurulması gibi teknolojik yenilikler başlangıçta önemli yatırımlar ve maliyetler gerektirmektedir. Teknoloji kullanımı dahil, hesaplara ilişkin yeniden yapılandırma maliyetlerinin hesaplanması ve böyle bir çalışmanın fayda maliyet analizinin yapılması ise ayrı bir araştırma konusudur. Böyle bir maliyet yüklenilmeden önce T.C. Merkez Bankasının “İşçi Döviz Hesapları” na ilişkin olarak temel politika sorunu olan “tamam mı, devam mı” sorularının cevaplanması gerekmektedir. İşçi Döviz Hesapları geçmiş dönemlerde ülkenin yaşadığı döviz sıkıntılarının aşılmasında önemli bir rol üstlendiyse de, çağdaş merkez bankalarının mevduat toplamak gibi bir işlevi bulunmamaktadır. T.C. Merkez Bankası bilançosunda en önemli yükümlülük kalemi olarak yer alan söz konusu hesaplar, uygulanmakta olan ekonomik istikrar programının sonuçlarının alınmasıyla birlikte uygun bir yöntemle tasfiye edilmelidir. Yeniden yapılandırma yapılırken bu hesapların bir gün mutlaka tasfiye edilerek T.C. Merkez Bankası bilançosundan çıkarılması gerektiği unutulmamalı ve bu husus dikkate alınarak çalışılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Activeline, "İnternet Bankacılığı Yenilik Sunmalı", Sayı 24, Mart 2002.
- ARTUN, Tuncay, Faik Başbuğ ve Caner Ersoy. Kambiyo Düzeninde Liberal Eğilimler, İstanbul, 1976.
- AKPINAR, Haldun, Daha Hızlı, Daha Güçlü, Daha Yüksek, Türkiye Bankalar Birliği Yayın No: 172, İstanbul, 1993.
- EĞİNLİ, Yüksel, Döviz Tevdiat Hesapları ve Parasal Birliğin Bankalar ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Nezdinde Açılan Döviz Tevdiat Hesapları Üzerine Etkileri. Ankara, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü, 1999.
- Electronic Delivery of Financial Services, Garanti Technology Research Group Report, İstanbul, 2002.
- <http://www.isbank.com.tr>
- KUMCU, Ercan ve Şevket Pamuk, Artık Herkes Milyoner, İstanbul, Hürriyet Yayınları, 2002.
- MAYER, Martin, Yeni Kuşak Bankacılık, İstanbul, Yaşarbank Yayınları, 1997.
- ÖZSAN, Ayşegül, "Zaman Kaybına İlaç Bulundu", Hürriyet Finans Özel Eki, 24 Kasım 1999.
- PARASIZ, İlker, Modern Bankacılık Teori ve Uygulama, Bursa, Ezgi Yayınları, 2002.
- Ratha, D. (2003), "Workers' Remittances: An Important and Stable Source of External development Finance" World Development Finance, 2003.
- Resmi Gazete, Muhtelif Sayılar.
- SÜER, Deniz ve Onat Atayer, "Çağrı Merkezleri", Activeline, Haziran 2000.
- TAKAN, Mehmet, Bankacılık, Teori, Uygulama ve Yönetim, Ankara, Nobel Yayınları, 2002.

TÜRKAL Çağlar, Finans Sektöründe İnternet Kanalıyla Pazarlama Olanakları, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2002.

Türkiye Araştırmalar Merkezi Federal Almanya'da Yaşayan Türklerin Ekonomik ve Sosyal Verileri İle Tasarruf Potansiyeli Konulu Temsili Telefon Anketi Araştırması Nihai Rapor, Essen, Haziran 2000.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü, Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesabı İle İlgili Genel Bilgiler İdare Merkezi ile Şubelerimizde Yapılan İşlemler İlgili Gelişmeler ve Çalışmalar, İdare Merkezi ve Şubeler Müşterek Toplantısı, Ankara, Ekim 1999.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü, Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesabı İle İlgili Genel Bilgiler ve Hesapların Bankamıza Maliyetine İlişkin Brifing Notu, Ankara, Aralık 1999.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Lira, Nisan 2001, Ankara, Sayı:18.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü Yıllık Değerlendirme Raporu, Ankara, 2002.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü Yıllık Değerlendirme Raporu, Ankara, 2002.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü Yıllık Değerlendirme Raporu, Ankara, 2003.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasında Rezerv Yönetimi, Ankara, 2003
<http://www.tcmb.gov.tr/yeni/duyuru/2003/rezervyon.php>

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Haftalık Basın Bülteni 30 Ekim 2003, Sayı:2003-43, <http://www.tcmb.gov.tr/basin/bbulten.xls>

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü, Günlük Vaziyeti, Ankara, 30 Ocak 2004.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. Yıllık Rapor 1979. Ankara, 1979.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. Yıllık Rapor 1981. Ankara, 1981.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. Yıllık Rapor 1983. Ankara, 1983.